

"Sjaken satt på gulltrone, Khomeini sitter på gulvet"

- *AKP(m-l) og den islamske revolusjonen i
Iran i perioden 1978-1980*

Christian Holm Jensen

Masteroppgave i historie
Institutt for arkeologi, konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO
Vår 2013

Forord

Jeg vil først og fremst rekke en stor takk til min veileder Odd Arvid Storsveen. Han har bidratt med mange flotte innspill, kommentarer og har oppmuntret meg underveis i arbeidet med denne oppgaven. Takk for et kjempefint samarbeid.

Jeg vil også takke min gode venn Mads Waatland Jakobsen for å ha kommet med mange nyttige innspill til oppgaven.

Til slutt vil jeg takke min samboer Alexandra Thorstensen. Det har vært mye fokus og tid på masteroppgaven det siste året, så da er det på plass å takke hun for støtten og tålmodigheten hun har vist i denne perioden.

Oslo, 10.05.13

Christian Holm Jensen

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning.....	7
Problemstilling og avgrensning.....	8
Kilder.....	9
Litteratur.....	11
Teori og metode.....	14
Oppgavens oppsett.....	15
Kapittel 2: To ideologier – marxismen-leninismen og islamismen.....	17
Historisk blikk på AKP(m-l).....	17
Interne problemer.....	19
AKP(m-l)s forhold til imperialismen og den tredje verden frem til 1978.....	21
Islamisme – en kort innføring.....	24
Khomeinis islamisme.....	25
Kontrastene mellom marxist-leninistisk ideologi og islamisme.....	27
Kapittel 3: AKP(m-l)s syn på sjahen og revolusjonens gjennombrudd.....	30
Sjahen og stormaktene.....	30
Kina og Iran.....	31
Streik og demonstrasjoner.....	33
”Sjah-regimet vakler”.....	35
Fokuset vendt hjemover.....	36
Sjahens fall.....	38
”For tre verdener-teorien er hendingene i Iran en slående bekreftelse”.....	39
Førsteintrykket av Khomeini.....	40
Kapittel 4: Optimisme og forsvarer av den islamske republikken.....	43
Overgangsregjeringen og oljepolitikk.....	43
”Sosialimperialistene” i Iran.....	45
I forsvarsposisjon: ”En annen virkelighet”.....	46
Intervju med det iranske ml-partiet.....	49
Fremstillingen av Khomeini under republikkens tidlige fase.....	50
Kapittel 5: På kollisjonskurs: Nyanser og forsvarsmekanismer.....	52
Fra forsvarsposisjon til en gradvis kritikk.....	52
”Tragisk og farlig utvikling”.....	54
”Dette er vår måte å gjøre det på”.....	56
Okkupasjonen av den amerikanske ambassaden.....	58
Diskusjon rundt ambassadesaken.....	59
Krig?.....	60
”Send sjahen ut av USA”.....	62
”Islam er ikke bare en religion”.....	63
Ml-bevegelsens forsvarsmekanisme.....	64
Nyansene.....	66
Hvorfor viste man Iran fra flere sider?.....	68
”Egentlig var den iranske revolusjonen en utmerket bekreftelse på tre verdener-teorien”.....	68

Kapittel 6: Sovjets invasjon i Afghanistan sin innvirkning på analysen	
av Iran.....	71
Trusselen fra Sovjet.....	71
Boikotten av Iran.....	73
”Carters desperate eventyr”.....	74
Fremstillingen av Khomeini etter Sovjets angrep på Afghanistan.....	76
Irans utenriksminister på besøk.....	78
Kapittel 7: ”Nyhetsbildet fra Iran er brokete” – usikkerhet og forvirring.....	81
Sjahens død.....	81
”Nyhetsbildet fra Iran er brokete”.....	82
”Kampen om makten foregår mer eller mindre åpenlyst”.....	84
Kapittel 8: Sammendrag og konklusjon.....	87
Veien videre – de lange linjene utover 1980-tallet.....	87
Hovedlinjer og sammendrag.....	89
Iran – en annerledes revolusjon.....	90
Videre forskning.....	91
Rokket ved verdensbildet.....	92
Profilendring.....	94
Kilder og litteratur.....	97
Litteratur.....	97
Dokumenter fra AKP(m-l).....	99
Tidsskrifter og aviser.....	99
Nettsider.....	99
Intervju/informant.....	99

Kapittel 1:

Innledning

Da revolusjonen i Iran brøyt ut i 1978, skapte dette reaksjoner over hele verden. Denne oppgaven vil presentere og behandle AKP(m-l) sin fremstilling og tolkning av den islamske revolusjonen i Iran i perioden 1978-1980. Å kjempe mot imperialismaktene var noe som preget AKP(m-l) sterkt på 1970- og 1980-tallet. Frigjøringskriger og revolusjoner ble støttet på bakgrunn av at de rettet seg mot imperialismen. Sovjet og USA ble sett på som de to store imperialismaktene, som "forsynte" seg av land i den tredje verden sine ressurser, og disse måtte det reises kamp mot.¹ Dette preget spesielt bevegelsens verdenssyn fra midten av 70-tallet.² Iran var nært knyttet til USA før den islamske revolusjonen og sjahen ble sett på som en støttespiller for amerikanerne i regionen. Det var derfor mye som allerede i utgangspunktet kunne tilsi at AKP(m-l) var positive til revolusjonen. Men Iran utviklet seg til noe annet enn det man tidligere hadde erfart. Resultatet av den iranske revolusjonen ble et totalitært styre basert på islam.

Sjahen³ som regjerte i Iran, måtte rømme landet i 1979. Dette banet da vei for ayatolla⁴ Ruhollah Khomeini, som var en av de store drivkreftene bak å styrte sjahen, til å sette ut sin politiske islam i praksis. Sjahen ble støttet av USA, så amerikanerne mistet en viktig støttespiller i den delen av verden etter at Khomeini kom til makten. Khomeini var en respektert religiøs skikkelse som ville at Iran skulle ta avstand fra sjahens sekulære og amerikansk-vennlige politikk. Ettersom Iran var et samfunn der den sjiamuslimske troen var dypt forankret, fikk Khomeini stor oppslutning. Revolusjonen var en bred allianse, og Khomeini klarte å mobilisere mange ulike samfunnsgrupper i Iran til å velte sjahens styre, inkludert marxister og sekulære. Denne brede alliansen var en stor grunn til at revolusjonen ble vellykket. Bakgrunnen for revolusjonen var hovedsakelig at befolkningen ville ta et oppgjør med den amerikansk-vennlige sjahen og bygge ut noe som var særpreget ved Iran, og dette endte opp som en spesiell form for politisk islam, eller islamismen.⁵

---

¹ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, Oslo, 1977, s. 37-38.

² Sjøli, Hans Petter: *Mao, min Mao: Historien om AKPs vekst og fall*, Oslo, 2005, s. 117-125.

³ Hans fulle navn var Muhammed Reza Pahlavi. Han omtales oftest som sjahen.

⁴ Ayatolla er en religiøs hedersbetegnelse innenfor sjia-islamismen. Bærere av en slik tittel har stor kunnskap og innsikt i islamske studier som rettsvitenskap, etikk og filosofi. En ayatolla har også rett til å utøve personlige resonnement når det kommer til tolkning av islamske hellige tekster. Tittelen ayatolla er kun forbeholdt den sjiamuslimske trosretningen.

⁵ Utvik, Bjørn Olav: *Islamismen*, Oslo, 2011, s. 206-208.

Etter at sjahen rømte fra Iran og de revolusjonære kreftene tok makten, var spørsmålet om hvordan Iran skulle se ut tilsynelatende åpent. Khomeini ville skape en islamsk republikk, mens marxistene ville ha en sosialistisk stat. Khomeini, som hadde stor oppslutning blant folket, gikk til slutt seirende ut av kampen. Han skapte dermed den islamske republikken Iran. Khomeini begynte å undertrykke politiske motstandere og ”renske” geistlige, akademiske og andre institusjoner for å forme dem slik han ville. Dette ble begynnelsen på et undertrykkende totalitært system bygget på islam i Iran.⁶ Khomeini tok også sterk avstand fra Vesten og USA. Forholdet mellom USA og Iran forverret seg kraftig i 1979 da den amerikanske ambassaden i Iran ble stormet og de ansatte ble holdt som gisler.

Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen i denne oppgaven er: Hvordan ble den iranske revolusjonen fremstilt av AKP(m-l) i perioden 1978-1980? 1978 var året som markerte begynnelsen på den iranske revolusjonen, derfor er det naturlig å ha dette som utgangspunkt. Oppgaven vil belyse hvordan revolusjonen ble tolket av AKP(m-l) før og etter Khomeini kom til makten. Den tar for seg hvordan AKP(m-l) møtte en ny religiøs styreform, og om det var noen endringer i synet på Iran over tid. Oppgaven søker å belyse om det var intern debatt i bevegelsen omkring fremstillingen av Iran, og om det foregikk eksterne debatter, med andre politiske partier. Her reiser det seg mange interessante spørsmål som hvordan et land styrt på religiøse idealer og prinsipper ble møtt av en moderne marxist-leninistisk og prinsipielt ikke-religiøs bevegelse. På en rekke punkter synes det vanskelig å forene marxismen-leninismen og islamismen, samtidig som Khomeini og AKP(m-l) hadde en felles interesse av å nedkjempe imperialismen. Oppgaven vil gå grundig igjennom deres fremstilling av den islamske republikken, men den tar også opp hvordan ml-bevegelsen⁷ så på revolusjoner i den tredje verden mer generelt.

Ml-bevegelsens holdninger til regimer i den tredje verden har vært forholdsvis lite belyst i forskningen. Om den norske protestbevegelsen mot Vietnamkrigen har historikeren James Godbolt skrevet en doktoravhandling (2008), men han avslutter sin undersøkelse i 1973, altså noen år før AKP(m-l) sluttet seg til den maoistiske tre verdener-teorien, som ble grunnlaget

---

⁶ Utvik, 2011, s 212.

⁷ Ml-bevegelsen er en samlebetegnelse for AKP(m-l) og AKPs under/ungdomsorganisasjoner. Oppgaven benytter seg av både AKP(m-l) og ml-bevegelsen til å referere til AKP(m-l) som parti.

for deres holdning til revolusjonen i Iran. Hagtvet-debatten⁸ som blusset opp i 2003 påpekte at AKP(m-l) viste sin støtte til Pol Pots regime i Kambodsja. Denne debatten begynte som en følge av et kronikkinnlegg i *Dagbladet* av statsviteren Bernt Hagtvet, der han hevdet at AKP(m-l) burde ta et oppgjør med støtten de viste til diktatoriske regimer på 1970-tallet. Han angrep spesielt ml-ernes støtte til Pol Pots regimet i Kambodsja. Dette var imidlertid debatter i form av avisinnlegg og lignende. Debatten var preget av at noen angrep og andre forsvarte, men likevel ikke særlig opplysende siden det i liten grad fantes forskning på området. Litteraturen om den norske ml-bevegelsen har i stor grad vært konsentrert om bevegelsens indre liv og kommunistisk ideologi. Spesielt har forholdet til Maos Kina stått i fokus. Ml-ernes engasjement for revolusjoner og frigjøringskamper i andre land i verden enn Kina, Vietnam og Kambosja er imidlertid lite belyst i denne litteraturen, og har heller ikke stor plass i ml-bevegelsens egne oppsummeringer. Kunnskapen om deres utenrikspolitiske standpunkter har derfor vært relativt begrenset. Denne oppgaven er ment som et bidrag til slik historisk kunnskap.

Periodiseringen for oppgaven vil hovedsakelig være årene fra 1978 til september 1980. Årsaken til at fremstillingen stopper i september 1980 er fordi da brøyt krigen mellom Iran og Irak ut, og da vil mest sannsynlig perspektivet på Iran inngå hovedsakelig i en stormaktskontekst, og da er det naturlig å tro at Irans indre anliggender ikke blir så interessant.

Kilder

En meget viktig primærkilde når det kommer til AKP(m-l)s fremstilling av revolusjonen i Iran er avisen *Klassekampen*. *Klassekampen* var ml-ernes avis og den gikk over til å komme ut daglig i 1977. *Klassekampen* ble etablert uten noe offentlig eller statlig støtte. Den var i denne perioden fullt og holdent basert på privatpersoners bidrag,⁹ selv om de måtte ta imot statsstøtte til slutt. *Klassekampen* var et middel for AKP(m-l) til å bringe sin politikk ut til det norske folk. Den ble flittig brukt til å spre deres synspunkter på ulike temaer.

Klassekampen ble frem til 1978 redigert som et partiorgan, og avisen ble i perioder detaljstyrt av partiledelsen. Førsteprioriteten i avisen var at ledelsen skulle ha absolutt kontroll over den.

---

⁸ For å få et mer fyldig innblikk i debatten, se: <http://www.akp.no/omakp/bh-debatt/index.html>.

⁹ Ottosen, Rune og Bjørn Westlie: "Da "Klassekampen" ble dagsavis", i: Tvedt, Terje (red): (*ml*), Oslo, 1989 s. 165.

Det var lite rom for endringer fra redaksjonens side. Partiledelsen hadde full kontroll på hvilken informasjon som ble sendt ut via *Klassekampen*.¹⁰ Den enorme kontrollen ledelsen hadde over avisen lettet noe etter at Egil Fossum tok over redaktør-ansvaret i 1978, og da den økonomiske krisen til avisen virkelig slo inn.¹¹

På *Klassekampen* sine debattsider kan man også få innsyn i eventuelle interne debatter eller kritiske røster. *Klassekampen* har derfor vært en viktig kilde ettersom den gjengir partiets offisielle holdning til revolusjonen i Iran og den har pekt på kritikken som kom innenfra. I denne perioden som omhandler oppgaven skjer det en forandring i *Klassekampen*. Sigurd Allern tok over jobben som redaktør for Egil Fossum på høsten 1979. Da forandret avisen seg gradvis fra å være preget av radikale sjargonger, til en språkbruk som var mer forståelig av den vanlige borger. Avisen ble også til slutt drevet uten noen direktiver fra ledelsen, så redaktøren var ansvarlig for at det som sto i avisen stemte overens med partiets profil og politikk.¹² Denne forandringen var merkbar i forbindelse med arbeidet i denne oppgaven.

Oppgaven har også benyttet seg av *Aftenposten* enkelte steder i oppgaven. Dette er for å vise litt til forskjellene i fremstillingen mellom *Klassekampen* og *Aftenposten*. *Aftenposten* var en avis av borgerlig karakter. Derfor ble det ofte uenigheter i hvordan man tolket den iranske revolusjonen. *Klassekampen* refererte til og kritiserte ofte artikler i *Aftenposten* om Iran i denne perioden.

AKPs prinsipp-program og vedtekter fra det andre landsmøtet i 1976 og det tredje landsmøtet i 1980 er brukt i denne oppgaven. Dokumentene sier ikke så mye spesifikt om Iran, men de gir en pekepinn på hvilken retning partiet gikk inn i, og de gir et inntrykk over hvor viktig revolusjoner i den tredje verden var i AKP(m-l)s politikk og ideologi. Dette er offisielle dokumenter og derfor må de anses for å gi et godt innblikk i AKP(m-l) sine overordnede perspektiver og ideologi.

Røde Fane er også en kilde som har vært nyttig i denne oppgaven. I 1980 var store deler av det første nummeret viet til den iranske revolusjonen og islamismen. *Røde Fane* var AKP(m-l) sitt tidsskrift fra 1973. Det var et teoretisk tidsskrift som gikk mer i dybden på enkelte temaer i forhold til *Klassekampen* som var en dagsavis med fokus på aktuelle nyheter. Ved hjelp av dette tidsskriftet får man ta del i deres interne vurdering og analyse av dette temaet.

---

¹⁰ Skjeseth, Alf: *Sykle på vatnet. Historia om Klassekampen*, Oslo, 2011, s. 52-53.

¹¹ Skjeseth, 2011, s. 70-74.

¹² Bull, Kjetil: *Frå løpesetel til dagsavis – format og sjangerbruk i avisa Klassekampen 1970-2004*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2007, s. 15-16.

Rune Ottosen tok over redaktør-jobben i 1979. Han var altså redaktør for bladet i perioden da temanummeret om Iran ble utgitt. Ottosen har selv fortalt at tidsskriftet i perioden da han var redaktør, ble drevet uavhengig fra ledelsen.¹³

AKP(m-l) har arbeidet godt med å legge ut informasjon på internett for å gjøre det åpent og enkelt for folk å få tak i informasjon om partiet. På nettsiden www.akp.no kan man finne mange interne dokumenter som strekker seg fra AKP(m-l) sin begynnelse til de fusjonerte med partiet Rødt. Interne dokumenter som for eksempel medlemsbladet *Tjen Folket* ligger det mange utgaver av på denne nettsiden. Dette har likevel ikke vært så relevant for denne oppgaven. Etter å ha gått igjennom det som ligger på denne nettsiden, var det lite stoff om Iran og forholdet til den tredje verden. *Tjen Folket* var mye mer preget av saker som gikk inn på det indre parti-livet i AKP(m-l).

Oppgaven er hovedsakelig ute etter å finne hvordan AKP(m-l) som et parti offisielt tolket, behandlet og fremstilte revolusjonen i Iran. I denne oppgaven har det blitt lagt lite vekt på intervjuer ettersom dette går mer innpå ulike oppfatninger folk innenfor bevegelsen hadde om Iran. Det skal nevnes at ved et intervju må man ta høyde for enkelte faktorer. Et intervjuobjekt kan ha forandret syn på saken ettersom det har gått over 30 år siden hendelsene fant sted. Objektet kan ha en agenda der han/hun ikke er interessert i å fortelle den hele sannheten fordi meningene på den tiden spriker totalt fra dagens mening. Det siste kan være et aktuelt problem med tanke på standpunktet til den islamske revolusjonen i Iran, noe som også har vært en årsak til at intervju ansees som forholdsvis lite tilfredsstillende i denne oppgaven. Når det er sagt, så har det blitt benyttet seg av intervju i denne oppgaven. Dette har hovedsakelig vært fordi det var nødvendig å finne mer ut om hvorfor revolusjonen ble viet mye plass i *Røde Fane*. Dette er relevant og interessant for oppgaven. Intervjuet har derfor vært med å avdekke noen sider som var vanskelig å finne svar på uten å ha snakket med de som var ansvarlige for dette.

Litteratur

Det har i de siste årene blitt mer fokus på ml-bevegelsen i Norge i forskningen enn det var på 1990-tallet. Flere av hoved- og masteroppgavene dekker hvorfor ml-bevegelsen oppstod. Her kan man nevne blant annet Ragnhild Mork sin hovedoppgave *Kinas raude sol: den norske ml-*

---

¹³ Samtale med Rune Ottosen 22.03/2013.

rørsla og kulturrevolusjonen i Kina fra 1996. Hans Petter Sjøli sin hovedoppgave i historie *Fra raddis til kader - kineseri i tidens ånd (om ml-erne og det anti-autoritære opprøret)* fra 2002. Disse handler primært om dannelsen av ml-bevegelsen, derfor berører de temaer som anti-imperialisme og den tredje verden, spesielt i dannelses-fasen av AKP(m-l).

Andre akademiske oppgaver har fokusert på endringene i ml-bevegelsen, som for eksempel Anders Istad sin hovedoppgave fra 1992: *Politiske endringar i den norske ml-rørsla 1969-1980*. Egil Jensen sin masteroppgave i sosiologi fra 2008: *Forvitringen av et kommunistisk prosjekt: En kvalitativ studie av utmeldinger i AKP(m-l)*, tar for seg inn og utmeldinger fra den norske ml-bevegelsen. Denne masteroppgaven er vinklet mot et sosiologisk perspektiv, blant annet ved at den knytter funnene opp mot sosiologiske teorier. I de senere årene har blant annet Dan Roger Kvilstad skrevet om ml-bevegelsen sine forestillinger om Albania,¹⁴ mens Aksel Hansen Overskott har fokusert på hvordan ml-bevegelsen ble fremstilt i den norske pressen.¹⁵

Av annen sekundærlitteratur er det nødvendig å trekke frem Hans Petter Sjøli sin bok *Mao, min Mao: Historien om AKPs vekst og fall* fra 2005 som viktig for denne oppgaven. Denne boken går kronologisk igjennom AKP(m-l) sin historie, og den har vært brukt til å forklare interne endringer i bevegelsen i perioden der det har vært relevant for oppgaven. Det samme kan sies om *Den store ml-boka. Norsk maoisme sett nedenfra* skrevet av Nikolai Brandal og Jon Rognlien, utgitt i 2009. Den gir en fin oversikt over ml-bevegelsen sett fra et vanlig medlems syn.

Mange tidligere ml-ere har skrevet om ml-bevegelsen etter at de forlot den. Boken (*ml*) fra 1989 som er redigert av Terje Tvedt, er en samling av artikler skrevet av tidligere medlemmer av AKP(m-l). De tar opp temaer som hvorfor de falt for marxismen-leninismen, hvorfor de gikk ut av bevegelsen osv. Dette er en interessant bok som tar opp eksistensielle spørsmål rundt ml-bevegelsen.

Enkelte bøker er skrevet av tidligere medlemmer da de fortsatt var en del av bevegelsen. Tron Øgrim sine bøker *Marxismen – vitenskap eller åpenbaringsreligion?* fra 1979 og *Den vestlige maoismen sammenbrudd og krise i AKP(m-l)* fra 1982 har også vært hyppig brukt i oppgaven. Disse bøkene viser til endringer i AKP(m-l) sin politikk og ideologiske plattform. Tron Øgrim

---

¹⁴ Se Kvilstad, Dan Roger: *Fyrtårnet som slukket – AKPs forestillinger om Albania 1973-1979*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2011.

¹⁵ Se Overskott, Aksel Hansen: *Den røde fare? Framstillinger av AKP(m-l) i Aftenposten og VG 1973-1974*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2012.

ble sett på som en av de store ideologene i ml-bevegelsen.¹⁶ Han tok ofte ordet når partiet måtte gjennomføre store forandringer. Oppgaven har også benyttet seg av Pål Steigan sin bok *På den himmelske freds plass* fra 1985. Denne boken er skrevet mens Steigan fremdeles var en del av bevegelsen. Den gir en historisk oversikt over bevegelsen frem til 1985. Boken har stort sett blitt benyttet som bakgrunnsstoff ettersom den berører temaer som anti-imperialisme og forholdet til den tredje verden adekvat.

Erik Solheim og en rekke andre unge og lovende SV-ere som blant annet Øystein Sørensen ga ut et hefte i 1978 med navn *Oppgjør med AKP*. Dette heftet går blant annet inn på AKP(m-l) sin utenrikspolitikk, og problematiserer dette. Artiklene i heftet har i denne oppgaven fungert som bakgrunnsstoff til ml-ernes utenrikspolitiske syn.

Alf Skjeseth sin bok fra 2011 *Sykle på vatnet. Historia om Klassekampen* må også nevnes. Denne boken tar for seg hvordan både AKP(m-l) som parti forandrer seg og spesielt *Klassekampens* utvikling. Den viser til viktige endringer i avisen i perioden som den islamske revolusjonen fant sted. Ettersom oppgaven i stor grad bygger på *Klassekampen* som kilde, er Skjeseths bok nyttig.

For å dekke islamismen har oppgaven benyttet seg av Øystein Sørensens bok *Drømmen om det fullkomne samfunn. Fire totalitære ideologier – én totalitær mentalitet?* som er utgitt i 2010. Denne tar for seg de fire totalitære ideologiene kommunisme, fascisme, islamisme og nasjonalsosialisme. Boken tar opp likheter og forskjeller i mellom de ulike ideologiene og fungerer derfor fint som bakgrunnsinformasjon til denne oppgaven. Bjørn Olav Utvik sin bok *Islamismen* fra 2011, har også vært en relevant bok å bruke som bakgrunnsinformasjon til denne oppgaven. Boken går grundig igjennom islamismens historie og islamismens betydning i dag. Revolusjonen i Iran blir omfattende behandlet og boken belyser prosessene som foregikk i Iran både før og etter revolusjonen.

Mehdi Mozaffaris bøker *Revolutionen i Iran* fra 1981 og *Authority in islam* fra 1987, og hans bidrag med kapittelet "Hva er islamisme? Et begreps historie og definisjon" i boken *Ideologi og terror: totalitære ideer og regimer* fra 2011, har også blitt benyttet. *Ideologi og terror: totalitære ideer og regimer* er en samling av artikler fra ulike fagfolk som forsker innenfor det ideologiske feltet, boken er redigert av Bjørn Arne Steine. Mozaffaris artikler og bøker tar for seg islamismen i et litt annet perspektiv enn Utvik. Mozaffari tar hovedsakelig utgangspunkt i

---

¹⁶ Skjeseth, 2011, s. 19.

islamismen som noe totalitært, mens Utvik legger mer vekt på at man må skille mellom ulike former for islamisme.

Cheryl Bernard og Zalmay Khalilzad sin bok *The Government of God* som ble utgitt i 1984 tar for seg den islamske republikken Iran. Denne boken presenterer også noen ulike teorier rundt tolkninger av den iranske revolusjonen. Noe som har blitt brukt til å forsterke mitt argument overfor den norske ml-bevegelsen sin fremstilling av den iranske revolusjonen.

Det er som sagt ikke vært gjort mye forskning om AKP(m-l) sine utenrikspolitiske standpunkter. Selv om noe er nevnt i enkelte bøker og oppgaver, har det ikke vært fokusert mye på standpunktene deres til revolusjoner og regimer i den tredje verden.¹⁷ Kvilstad tar riktignok for seg bevegelsens fremstilling av Albania, men dette er ikke det samme ettersom Albania var et ideologisk forbilde frem til bruddet i 1978. Enkelte artikler har kommet opp i kjølvannet av Hagtvett-debatten, men dette er ikke vitenskapelig undersøkt i stor grad. Det er lite sekundærlitteratur å bygge på for en oppgave om Iran i årene 1978-1980.

Teori og metode

Denne oppgaven dekker hvordan en politisk ideologi oppfattet en annen politisk ideologi. Oppgaven bygger på empiriske undersøkelser av et politisk spørsmål, og er bygget på åpne kilder innenfor et offentlig ordskifte. *Klassekampen* har som sagt vært en viktig kilde for å vise til hvordan ml-bevegelsen tolket den iranske revolusjonen, ettersom den kan sies å gjengi partiets offisielle politiske linje over revolusjonen i Iran. Disse åpne kildene bidrar til å fortelle mye om temaet oppgaven tar for seg. Oppgaven har dermed ikke lagt vekt på omfattende ideologiske diskusjoner og analyser, men prioritert å se på hvordan en ideologi fremstilte og tolket et sett av begivenheter. Denne fremgangsmåten er tilstrekkelig for mitt formål, og det er innenfor rammen av en masteroppgave. Man kan gå grundigere inn på temaet og ta opp store ideologiske spørsmål, men dette må man eventuelt ta på et høyere nivå. Denne oppgaven skal først og fremst bidra til å kaste lys over hvordan AKP(m-l) oppfattet islamismen og revolusjonen i Iran, og ikke ta for seg islamismens karakter i en større sammenheng. Oppgaven går også hovedsakelig kronologisk til verks fra 1978 til høsten 1980, fordi da er det enklere å forholde seg til fremstillingen av den iranske revolusjonen fra

---

¹⁷ Den tidligere ml-eren Erik Fosse ga nylig ut en bok om hans erfaringer fra Midt-Østen, spesielt Palestina. Boken heter *Med livet i hendene*. Fosse er utdannet lege og han reiste rundt og deltok i legearbeid i land i den tredje verden.

AKP(m-l) sin side, og det viser hvordan ml-bevegelsen fulgte med og kommenterte de ulike hendelsene over tid.

Når det vises til ml-bevegelsens syn, må det tillegges at dette normalt var standpunkter som ble fremmet offentlig, og som man må tro var godkjent av ledelsen i bevegelsen, eller ledelsen i dens underavdelinger og publikasjoner. Det må imidlertid tas et forbehold her. Vanligvis var ansvaret for å ”frontere” et område delegert til noen få enkeltpersoner. Det betyr at disse personenes egne meninger ofte ble synonyme med bevegelsens meninger uten noe diskusjon. Men blant vanlige medlemmer, kunne det finnes andre og mer nyanserte meninger som ikke kom til uttrykk utad.

Oppgavens oppsett

Kapittel 1 tar for seg innledning, presentasjon av emnet, problemstilling, litteratur og kilder, og teori og metode.

Kapittel 2 er et bakgrunnskapittel, der fokuset er rettet mot de to ideologiene marxismen-leninismen og islamisme. Her vil jeg gi et historisk blikk av AKP(m-l) frem til ca. da revolusjonen i Iran brøyt ut. Det legges vekt på ml-ernes forhold til imperialismen og den tredje verden. Kapittelet vil også presentere islamismen og gå i dybden på Khomeinis islamisme. Til slutt vil kontrastene mellom de to ideologiene trekkes frem.

Kapittel 3 tar for seg ml-ernes syn på Iran da revolusjonen brøyt ut og mye tydet på at sjahen kom til å falle.

Kapittel 4 handler om ml-ernes optimisme overfor Iran etter at sjahen rømte landet. De opererte også som en forsvarsstemme for den iranske revolusjonen mht til debatten som oppstod rundt kvinnes posisjon i Iran.

Kapittel 5 viser at AKP(m-l) kom på kollisjonskurs med den islamistiske ideologien. De første store uenighetene kom til synet. Først var det spørsmål om autonomien til minoritetsgruppene, deretter flyttet fokuset over til okkupasjonen av den amerikanske ambassaden. Dette skapte et rom for debatt innad i bevegelsen rundt den iranske revolusjonen. Slik kom også litt av nyansene til islam og Iran frem. Mens behovet for å skape forståelse rundt islam og forsvare den iranske revolusjonen ble veldig viktig.

Kapittel 6 viser en klarere dreining mot et anti-Sovjet-perspektiv, som en ringvirkning av Sovjets invasjon av Afghanistan i desember 1979. Etter invasjonen i Afghanistan ble AKP(m-l) sitt fokus spesielt rettet mot at Iran måtte kjempe for å beholde sin uavhengighet.

Kapittel 7 tar utgangspunkt i at situasjonen innad i Iran forverret seg. Bevegelsen virket forvirret. Motsetningene mellom ulike politiske grupper dominerte fremstillingen av Iran, og disse virket skremmende for ml-erne.

Kapittel 8 oppsummerer, trekker noen lange linjer og konkluderer oppgaven.

Kapittel 2:

To ideologier - marxismen-leninismen og islamismen

Her vil det rettes søkelys på AKP(m-l) sin historie frem til ca. den iranske revolusjonens utbrudd. Dette er fordi det er viktig å ha bakgrunnskunnskaper om hva som var særpreget til bevegelsen inn mot den perioden som omhandler denne oppgaven. Mye av fokuset vil være på bevegelsens forhold til imperialismen og den tredje verden frem mot oppgavens begynnelse, for å gi et bilde på hvor viktig den tredje verden og det anti-imperialistiske arbeidet var i bevegelsen. Dette er sentrale spørsmål som har stor betydning for deres fremstilling av revolusjonen i Iran. Kapittelet vil også ta for seg islamisme og kontrastene i mellom marxisme-leninisme og islamisme.

Historisk blikk på AKP(m-l)

Arbeidernes kommunistparti (AKP) ble stiftet i 1973 etter at en utbrytergruppe fra SUF(m-l) stiftet et eget parti. Partiet valgte å følge det de kalte for ”marxismen-leninismen Mao Tsetungs tenkning”¹⁸. Mao som hadde gjennomført en sosialistisk revolusjon i Kina, ble partiets ideologiske forbilde. Ved siden av den revolusjonen, sto han bak kulturrevolusjonen som fikk stor betydning i AKP(m-l). Albania under Enver Hoxha var også et forbilde som fikk stor innvirkning på ml-bevegelsens politikk frem til bruddet mellom Albania og Kina i 1978.

Selve bevegelsen vokste ut av det antiautoritære opprøret som preget slutten av 1960-tallet til langt inn på 1970-tallet. Unge mennesker følte et eksistensielt tomrom. Norge begynte å utvikle seg til et økonomisk sterkt land med forholdsvis få store sosiale problemer. Den yngre generasjonen følte behovet for å gjøre opprør og stå imot det de mente var urettferdig. På TV kunne man se bilder av vietnamesiske folket som kjempet imot amerikanske soldater. Vietnam ble symbolet på at menneskene i den fattige delen av verden kunne bekjempe Vesten og USA.¹⁹

---

¹⁸ Mao så på seg selv som en viderefører av den rette marxismen-leninismen som stammet fra Stalin, Lenin, Engels og Marx.

¹⁹ Hagen, Roar: ”68 (m-l)”, i: Tvedt (red), 1989, s. 57.

Samtidig med dette dukket Maos ideologi opp. Gjennom den kinesiske kulturrevolusjonen fra 1966 makte Mao den yngre generasjonen til kamp, og her fremhevet han nettopp at ungdommen var gruppen som kunne drive historien framover. Hans ideologi bidro til å fylle det eksistensielle tomrommet, den klarte å gi en mening med tilværelsen, ifølge mange tidligere ml-medlemmer.²⁰ Derfor ble et norsk parti som var tuftet på denne ideologien et faktum i 1973 med dannelsen av AKP(m-l).

Partiet organiserte seg etter Lenins modell om demokratisk sentralisme. Hovedpunktene går ut på at hvert enkelt partimedlem skal underordne seg ledelsens direktiver. Splittelser og fraksjoner skulle ikke oppstå, og føre til oppløsning av det enhetlige ved partiet. Det var derfor viktig å rydde opp i slike elementer hvis det oppstod. Et parti med flere fraksjoner kunne ikke lede arbeiderklassen til den sosialistiske revolusjonen, ifølge Lenin og Mao.²¹ Man kan fort se at en slik ordning i stor grad utelukker rom for diskusjon, og at makten og informasjonen stort sett vil være konsentrert på toppen.

Partiorganisasjonen var delt på fire nivåer, sentralkomiteen, distriktsstyrene, lokallagsstyrene og medlemmene. Makten lå reelt på toppen hos sentralkomiteen og dens arbeidsutvalg.²² Når sentralkomiteen arbeidsutvalg fattet et vedtak, var det en plikt for hvert enkelt medlem å følge dette. Demokratiet kommer inn som en rolle om at alle skal diskutere vedtaket før det fattes, men det demokratiske faller paradoksalt bort ved at et høyere organ har forrang, og kan dermed gjøre om vedtak som ble fattet på et lavere nivå.²³ Dermed vil sentralkomiteen uansett få fattet vedtak etter sine ønsker.

De første årene gikk det tilsynelatende bra med partiet. Ledelsen satt på makta og medlemmene aksepterte dette. Men på midten av 1970-tallet forandret bevegelsen seg. Den gikk inn i en mer ekstrem fase, for det plaget bevegelsen at oppslutningen blant arbeiderne var fraværende. Et marxist-leninistisk parti som ikke nådde ut til arbeiderne var uhørt, noe måtte gjøres. Da tok ledelsen grep og sendte direktiver nedover i systemet om at medlemmene skulle begynne med arbeid der man knyttet kontakter med arbeiderne. De skulle *sjølproletariseres*. Tanken var at medlemmene skulle forlate studier og arbeid som ikke var å anse som et proletarisert arbeid. Har man ikke arbeidere, skaper man arbeidere.²⁴ De mest surrealistiske situasjonene oppstod – høyt utdannete partimedlemmer begynte å kjøre brød,

---

²⁰ Se blant annet Tvedt, Terje: "Det virkelige Kina i Jens Bjelkes gate", i: Tvedt (red), 1989.

²¹ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 22-23.

²² Sjøli, 2005, s. 90.

²³ Brandal, Nikolai og Jon Rognlien: *Den store ml-boka. Norsk maoisme sett nedenfra*, Oslo, 2009, s. 84.

²⁴ Sjøli, 2005, s. 109-110.

arbeide på jernbanen osv.²⁵ Selv om det ikke var noe formelt tvang å bli med i denne prosessen, ble det lagt et systematisk psykologisk press på hvert enkelt medlem.²⁶ Det var diskusjoner av hvert enkelt medlem i alle ml-organisasjoner. Beslutningene om hvem som skulle proletarisere seg ble tatt av ledelsen.

Denne *sjølproletariseringa* kom som en følge av at bevegelsen tok et oppgjør med de kalte for ”høyre-tendenser” i bevegelsen. Bakgrunnen var at sentralkomiteen hadde funnet ut at bevegelsen måtte renskes for elementer som kunne oppfattes til å ligge for langt til høyre på det politiske kartet. Ved å fjerne disse høyreavvikene ville bevegelsen som en helhet bli mer samlet og spisset i kampen mot borgerskapet, hevdet ledelsen. Dette hadde klare referanser til Mao sitt oppgjør med det han kalte høyretendensene i det kinesiske samfunnet, noe som gikk hardt utover intellektuelle i Kina. Dette kan karakteriseres som et skritt mot å skape et mer totalitært parti. Den store ideologen Tron Øgrim skrev et fyldig dokument om feil partiet hadde begått fra 1971-1974, dette fikk navnet ”tesen om høyreavviket”. Dokumentet ble vedtatt i 1975. Her kom det frem at partiet hadde grupper av småborgerlige tendenser. Disse måtte fjernes. Det endte også med at Sigurd Allern ble kastet som formann. Allern hadde vært formann siden partiet ble stiftet i 1973, men han ble holdt ansvarlig for linjen med SV-samarbeid (enhetsfront-politikk) som bidro til at skillene mellom SV og AKP(m-l) ble visket ut. Pål Steigan ble den nye partiformannen til AKP(m-l).²⁷ Bevegelsen var sannsynligvis på sitt sterkeste i 1975-76. Lojaliteten og pågangsmotet var stor, men AKP(m-l) ble mer isolert etter at de angrep andre politiske partier ganske hardt. Dette gikk spesielt ut over SV. AKP(m-l) tok nå sterkere avstand fra SV, ml-erne hevdet at SV la seg opp til Arbeiderpartiets politikk og anklagene gikk langt i vei mot at de var villige til å samarbeide med Sovjet.²⁸

Interne problemer

Fra 1976 som var høydepunktet til bevegelsen, begynte nedturene etter hvert å komme. Vietnamkrigen var over, mange medlemmer tok steget fra et ungdomsopprør og inn i en familiesituasjon.²⁹ Virkeligheten var i ferd med å innhente medlemmene. For å sitere Finn

---

²⁵ Sjøli, 2005, s. 112-113.

²⁶ Se for eksempel Dag Solstad: *Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjemmøkt vårt land*. Solstad er kjent for sine romaner som tar utgangspunkt i ml-bevegelsen.

²⁷ Sjøli, 2005, s. 106-108.

²⁸ Sjøli, 2005, s. 118-119.

²⁹ Sjøli, 2005, s. 120.

Sjue: ”Etter flo kommer ebbe.”³⁰ Dette skjedde samtidig med at den store ideologiske og nærmest mytiske personen Mao døde. For AKP(m-l) var Mao den som hadde videreført marxismen-leninismen – derfor var det et hardt og tungt slag for partiet. Kina ble nå vanskeligere å forstå seg på. ”Firerbanden” som var Maos allierte i ledelsen i Kinas Kommunistiske Parti (KKP), ble arrestert og senere dømt, og KKP’s ledelse vaklet fram og tilbake i mellom standpunkter. Etter hvert anla de en mer markedsorientert økonomi fremfor den klassiske sosialistiske planøkonomien. Kina foretok en politisk endring etter Mao, og for ml-bevegelsen betød dette at det ikke var like enkelt å følge den kinesiske politikken. Dette var bare en forsmak på problemene AKP(m-l) kom til å få.

Albania og Enver Hoxha betrodde seg også til marxismen-leninismen. Albania var sammen med Kina de to regimene som fikk størst innvirkning på AKP(m-l). Albania ble sett på som en modell for et eventuell norsk samfunn under AKP(m-l) sin ledelse og hadde ifølge Pål Steigan mange likhetstrekk med Norge. Albania hadde lenge vært undertrykt av Tyrkia. Pål Steigan sammenlignet Albania med da Norge var underlagt Danmark, selv om undertrykkelsen var verre i Albania.³¹ Mao skal ha mye av æren for at Albania ble en ideologisk modell for ml-bevegelsen, ifølge Steigan. Mao påpekte at Albania var sosialismens fyrtårn i Europa.³² Dette bildet av Albania og Hoxha som sosialismens fyrtårn i Europa sprakk etter hvert. I 1976 angrep Hoxha Maos tese om de tre verdener.³³

Den internasjonale maoistiske bevegelse begynte for alvor å sprekke. AKP(m-l) måtte velge side, ville de følge Kina eller Albania? Ledelsen hadde allerede tatt beslutningen om å følge Kina, mens medlemmene ble trukket med. Det ble allikevel arrangert en avstemning, der medlemmene stemte på hvilken retning ml-erne nå skulle følge. Valget falt på Kina, slik ledelsen allerede hadde besluttet.³⁴ Valget var ordnet slik at ledelsen fikk igjennom sitt ønske. I realiteten var det derfor ingen tvil om at valget kom til å falle på Kina. Albania ble i tiden etter sett på som et revisjonistisk³⁵ land. Det ble hevdet at en kontrarevolusjon hadde inntruffet Albania.³⁶ Da den økonomiske krisa slo inn i *Klassekampen* på slutten av 1970-tallet viste sentralkomiteen at de hadde begått store feil og dermed møtte de for første gang

---

³⁰ <http://www.klassekampen.no/26115/article/item/null/a-ville-det-helt-store> Hentet: 10.04.2013.

³¹ Steigan, Pål: *På den himmelske freds plass*, Oslo, 1985, s. 165.

³² Steigan, 1985, s. 166.

³³ Steigan, 1985, s. 172-173.

³⁴ Sjøli, 2005, s. 134.

³⁵ Revisjonisme var et ”ml-begrep” som beskrev partier/regimer som kalte seg marxistisk, men som egentlig kun ville styrke borgerskapets posisjon og ikke arbeiderne.

³⁶ Sjøli, 2005, s. 139.

kritikk av vanlige partimedlemmer.³⁷ Ml-bevegelsen var dermed preget av en kriseperiode samtidig som revolusjonen i Iran fant sted.

AKP(m-l)s forhold til imperialismen og den tredje verden frem til 1978

Hensikten med dette underkapittelet vil være å peke på ml-bevegelsen sin interesse og engasjement omkring den tredje verden og kampen mot anti-imperialismen. Dette kan være med å gi en pekepinn på hvordan verdenssynet til ml-erne var på 1970- og 1980-tallet. Noe som er essensielt før man begir seg ut på denne oppgaven. Her vil det bli presentert sentrale utenrikspolitiske teorier som var betydningsfulle for partiet, samt gjøre rede for hvor viktig dette engasjementet var for bevegelsen.

Ml-bevegelsen vokste som sagt frem i lys av Vietnamkrigen. Interessen for den tredje verden var stor allerede ved partiets opprinnelse. Ungdomsopprøret fra slutten av 1960-tallet ledet an en stor anti-imperialistisk bølge i form av motstand mot USA og Sovjet, og dette fikk virkelig vind i seilene utover på 1970-tallet blant annet som en følge av Vietnamkrigen. Studenter og unge engasjerte ble lei av å se på at Vesten støttet diktaturer og kolonialisme i verden. Det var nærmest deres plikt å gjøre opprør mot et slikt system. I lys av denne anti-imperialismen vokste AKP(m-l) frem som en bevegelse. Egil Jensen har i sin hovedoppgave fra 2008 intervjuet tidligere medlemmer i AKP(m-l), som forklarer at det var primært kampen mot imperialismen som var drivkraften bak medlemskapet. For enkelte handlet det ikke om Kina og Mao, det handlet om at partiet var brennende opptatt av noe som var engasjerende for mange studenter - nemlig et oppgjør med imperialismen.³⁸ Historiker og tidligere ml-er Terje Tvedt mener at for å forstå ml-bevegelsen fremvekst må man forstå at den tredje verdens kamp ble symbolet på kampen mot Vestens kultur. Det var gjerne frigjøringsbevegelser i den tredje verden som erklærte seg marxistiske som slo tilbake mot imperialismen og Vesten. Den tredje verden viste at de klarte å frigjøre seg fra Vesten. De ble derfor symbolet på fremtiden.³⁹

Partiet støttet seg offisielt til Mao og Lenin sine teser om imperialisme. Lenin hevdet at imperialismen var kapitalismens siste stadium. Når imperialismen falt, noe som kom til å skje

---

³⁷ Knutsen, Sverre: "Sannhetsministeriets framvekst og sammenbrudd. Noen aspekter ved ledelsens rolle i ml-bevegelsen", i: Tvedt (red), 1989, s. 158.

³⁸ Jensen, Egil: *Forvitringen av et kommunistisk prosjekt: en kvalitativ studie av utmeldinger i AKP(m-l)*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2008, s. 49.

³⁹ Tvedt, Terje: "Det virkelige Kina i Jens Bjelkes gate.", i: Tvedt (red), 1989, s. 95-96.

ifølge marxismens historiske lover, ville sosialismen kunne bli innført. Lenin mente at kapitalismen var full av motsetninger som førte til imperialismen, og at produksjon og kapital under kapitalismen hadde utviklet seg til en monopolsituasjon. Økonomien baserte seg på storindustri som kjøpte opp konkurrerende bedrifter for å vinne markedet, og dermed forsvant kapitalismens prinsipp om frihandel vekk. Kapitalistene ville hele tiden ekspandere sitt marked, og dermed oppstod imperialismen der storindustriene fikk kontroll over kapitalen og markedet i andre land.⁴⁰ Kampen mot imperialismen var det samme som å kjempe imot kapitalismen ettersom imperialismen var en siste form for kapitalisme. Denne teorien om imperialismen fikk tilslutning av AKP(m-l) og er nøye beskrevet i blant annet prinsipp-programmet fra 1976.

I 1974 lanserte Mao en tese om hvordan imperialismen kom til å bli nedkjempet.⁴¹ Teorien omtales gjerne som tre verdener-teorien.⁴² Denne teorien satte sterkt preg på AKP(m-l), og ble etter hvert et dogme. Teorien vakte oppsikt og skapte debatt i den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Hensikten med teorien var å rette fokuset mot at den tredje verden ville være drivkraften i kampen mot de to supermaktene Sovjet og USA. Verden ble delt opp nokså skjematisk i tre deler. Den første verden var de to supermaktene USA og Sovjet.⁴³ Disse to maktene måtte nedkjempes. Den andre verden bestod av industrialiserte land som kunne være en mulig alliansepartner i kampen mot de to supermaktene. Norge falt inn under denne kategorien. Den siste kategorien i teorien var den tredje verden. Det var land som ble eller var blitt utnyttet av imperialismen, og her hørte også Kina hjemme. Disse landene måtte støtte hverandre og kjempe imot de to imperialistiske maktene.⁴⁴ Som Hans Petter Sjøli påpeker i boken *Mao, min Mao: Historien om AKPs vekst og fall* virker dette som en fornuftig teori ved første øyekast, men hvis man setter seg litt inn i den vil man se at dette skaper noen problemer. Ved at man konsekvent skulle støtte enhver revolusjon som brøyt med imperialismen, vil man fort komme opp i situasjoner der man støttet reaksjonære regimer, og dette kunne derfor gå utover det marxistiske og progressive perspektivet.⁴⁵ Teorien var dessuten med på å sette fokuset på at kampen måtte rettes mot Sovjet. Det var dette som ble ansett for å være hovedfienden.

---

⁴⁰ Se *Prinsipp-program og vedtekter* kapittel 2, 1977.

⁴¹ Sjøli, 2005, s. 138.

⁴² Det er mange måter å referere til denne teorien. Noen skriver teorien om de tre verdener, andre formulerer det som tre verden teorien, mens enkelte skriver tre verdener-teorien. Det er vanskelig å finne en felles skrivemåte, men uansett - alle de ulike skrivemåtene refererer til samme teori.

⁴³ Solheim, Erik m.fl.: *Oppgjør med AKP*, Oslo, 1978, s. 54.

⁴⁴ Solheim, 1978, s. 55-56.

⁴⁵ Sjøli, 2005, s. 138.

Teorien satte spor hos venstrebevegelsene verden over. Albania og Kina brøyt samarbeidet hovedsakelig på bakgrunn av denne teorien. Hoxha fant det uhørt at reaksjonære regimer kom til makten. AKP(m-l) valgte som tidligere nevnt kinesernes side. Sjøli hevder at teorien om de tre verdener ikke blir nevnt i *Klassekampen* eller *Røde Fane* før 1977, og at det derfor ikke var noe vedtatt dogme.⁴⁶ Programmet fra det andre landsmøtet i 1976 tilsier noe annet, her ser man klart konturene av en slik skjematisk inndeling av verden, og dette er trolig hentet fra denne teorien, selv om teorien ikke blir nevnt eksplisitt med navn.⁴⁷

Noe som er sikkert er at teorien hadde stor innvirkning på hvordan AKP(m-l) så på verdenssituasjonen. Det ble vektlagt et stort fokus på kampen mot imperialismen og spesielt Sovjet fra 1976 og utover. I internbladet *Tjen Folket* sto det skrevet tidlig i 1977:

Programmet seier at motseiinga mellom imperialismen/sosialimperialismen⁴⁸ og dei underkua nasjonane er hovedmotseiinga i verda i dag [...] propagander vår analyse om stoda i verda i dag. Sprei ho djervt for di ho er ei korrekt analyse som er tufta på marxismen-leninismen. Studer og diskuter Program-boka og legg vekt på å knyte vår politiske line til klassikarane om imperialismen.⁴⁹

Pål Steigan trekker frem AKP(m-l) sitt internasjonale arbeid som unikt, og dette gjaldt spesielt med deres arbeid rundt land i den tredje verden. Han hevder at ml-erne har bidratt med mye økonomisk og humanitær hjelp til fattige land og frigjøringsbevegelser verden over. Denne solidaritetspraksisen ble sett på som en plikt: ”Å støtte frigjøringskamper i den 3.verden er å kjempe for en bedre verden”.⁵⁰

Steigan har nok mye rett i at det var noe unikt med bevegelsens fascinasjon overfor land i den tredje verden. Deres forhold til land i den tredje verden satte sitt preg på bevegelsen. Det ble lagt ned mange timer i komiteer for den tredje verden, og dette formet AKP(m-l) til et solidaritetsparti. Eksempler på slike komiteer er solidaritetskomiteen for Vietnam (Solkom) og Palestina-komiteen. Det er viktig å presentere at dette formet bevegelsen på både godt og vondt. Bevegelsen uttrykte også støtte til Pol Pot og hans Røde Khmer regime i Kambodsja, eller Demokratisk Kampuchea, som de selv kalte det. Partiet var på en offisiell delegasjonstur

---

⁴⁶ Sjøli, 2005, s. 139.

⁴⁷ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 37-47.

⁴⁸ Sosialimperialismen var et begrep som stammet fra Lenin, ordet beskrev en stat som førte en imperialistisk politikk, men som prøvde å skjule dette ved å kalle seg for sosialister. Se *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 44-45.

⁴⁹ *Tjen Folket*, mai 1977, s. 28.

⁵⁰ Steigan, 1985, s. 158.

til Kambodsja der de blant annet møtte Pol Pot personlig. De deltok også aktivt i vennskapssambandet Norge-Kampuchea. Deres forhold til imperialismen og den tredje verden preget bevegelsen fra sin opprinnelse og inn mot 1978.

Islamisme – en kort innføring

Da sjahen rømte fra Iran i 1979 og Khomeini returnerte tilbake til Iran, var han klar på at det nye statsstyret ville være en grunnlov som baserte seg på islam. På sin første pressekonferanse etter at sjahen hadde rømt fra Iran sa Khomeini: ”Dette er ikke et vanlig statsstyre. Det er et statsstyre som er tuftet på islamsk lov”.⁵¹ Hva kjennetegner egentlig islamismen?

Statsviteren Mehdi Mozaffari definerer islamisme som en ”religiøs ideologi med en holistisk totalitær tolkning av islam, med erobring av verden med alle midler som endelig mål”.⁵² Med denne definisjonen blir islamismen presentert som en totalitær ideologi på lik linje med nasjonalsosialismen, kommunismen og fascismen. Det er allikevel en rekke elementer som skiller islamismen fra de andre nevnte ideologiene.

Islamismen skiller seg ut fra andre politiske ideologier ved at den ikke er sekulær. Den er snarere tvert i mot noe som henvender seg til, og som baserer seg på religionen islam. Ideologien legitimerer seg på islam. Islam blir brukt til å tolke hvordan man skal forholde seg til ulike spørsmål. Religionen bestemmer regelrett politikken i landet. Noe som står sentralt i et islamistisk land er sharia-lovtekstene. Disse lovene er gitt av Gud og derfor er innbyggerne i et islamistisk land pålagt å adlyde disse lovene.⁵³

Islamismen har et politisk aspekt ved seg fordi den mener den har funnet den perfekte oppskriften på hvordan et samfunn bør styres, hvilke institusjoner som er nødvendige og hvordan mennesker skal omgås hverandre.⁵⁴ Den gir en helhetlig oppskrift på hvordan et samfunn skal være. Det gis også begrunnelser om hvorfor det akkurat skal være slik. Begrunnelsen baseres seg på teologiske skrifter og hellige bøker. Det store målet er å skape en ny islamsk storhetstid. Islamismen blir gjerne betraktet som reaksjonær ettersom den vil

---

⁵¹ King, John: *Iran og den islamske revolusjonen*, Risør, 2007, s. 4.

⁵² Mozaffari, Mehdi: ”Hva er islamisme? Et begreps historie og definisjon”, i: Hagtvet, Sørensen, Steine (red): *Ideologi og terror: totalitære ideer og regimer*, Oslo, 2011, s. 67.

⁵³ Sørensen, Øystein: *Drømmen om det fullkomne samfunn. Fire totalitære ideologier – én totalitær mentalitet?* Oslo, 2010, s. 172.

⁵⁴ Sørensen, 2010, s. 173.

vende tilbake til storhetstiden som ligger bakover i historien, enten det gjelder kalifatet eller imamstyret. En idealverden er en verden der islam dominerer.

En kritikk mot Mozaffaris definisjon av islamisme er at han ikke skjelner mellom ulike former for islamisme, og mellom radikal og moderat islamisme. Forskjellen på de ulike formene kommer tydelig frem hvis man ser på virkemidlene som blir brukt for å oppnå drømmen om et idealsamfunn bygd på islam. Det som kjennetegner den radikale islamismen er at den gjerne bruker vold og undertrykkelse som virkemiddel for å oppnå idealsamfunnet. Rettferdiggjørelsen av dette er at de har fått sin legitimitet av noe guddommelig. Det er viktig å skille mellom dette ettersom det er klare og tydelige forskjeller på for eksempel prestestyret i Iran og partiet AKP(partiet for rettferdighet og utvikling) i Tyrkia. Selv om begge vil skape et idealsamfunn bygget på islam, så bruker de forskjellige virkemidler for å oppnå dette.⁵⁵

Islamismen er en sammensatt ideologi. Man finner mange ulike strømninger innenfor islamismen.⁵⁶ Fordi loven og statsstyre baserer seg på tolkninger av religiøse tekster, vil dette føre til at forskjellige land har ulike tolkninger av de islamske tekstene. Enkelte mennesker kan tolke tekstene konservativt, mens andre kan tolke de samme tekstene mer liberalt. Det er altså viktig å understreke at den islamistiske politiske ideologien vil variere i mellom land og regimer. Derfor kan Mozaffaris definisjon virke generaliserende, og det kan være problematisk ved at den utelukker mer liberale strømninger innenfor de islamistiske bevegelsene.

Khomeinis islamisme

Islamisme ble det nye statsstyret i Iran etter revolusjonen. Kort tid etter at ayatolla Khomeini vendte tilbake fra eksil, ble det arrangert en folkeavstemning om Iran skulle være en islamsk republikk. Der ble det klart med et overveldende flertall at Iran skulle la seg styre etter islam.⁵⁷ Dette var et helt nytt politisk system, og det var derfor ikke mange som visste hvordan dette egentlig ville fungere. Khomeini hadde brukt store deler av eksiltiden fra 1964

---

⁵⁵ Sørensen, 2010, s. 173.

⁵⁶ Sørensen, 2010, s. 174

⁵⁷ Utvik, 2011, s. 218.

til 1979 til å utarbeide en statsteori som bygget seg på islam.⁵⁸ Den iranske revolusjonen var dermed det praktiske gjennombruddet for den politiske ideologien islamismen.⁵⁹

Khomeini lånte mye av sitt politiske materiale fra den islamistiske tenkeren Sayyid Qutb. Qutb var lenge en viktig del av det muslimske brorskapet, men ble henrettet av regimet i Egypt på 1960-tallet som en følge av at han var sett på som en farlig fiende. Ideologien til Khomeini baserte seg på at islam var en totalt og altomfattende lære.⁶⁰ Den berører og finner svar på alle forskjellige aspekter og spørsmål ved livet. Khomeini beskriver det bra med dette sitatet: ”Gud har laget lover som styrer en mann fra før han er født til han senkes i graven”.⁶¹ Dermed legger Khomeini grunnlaget for at islam kan være en politisk ideologi som kan styre et samfunn. Khomeini mente at tekstene i Koranen var ment for å være veiledende til hvordan en stat skal styres. Han mente at dette var korantekstenes hovedmål. Islam gjorde krav på å løse alle menneskelige forhold, og dermed også et statsstyre, noe som i sjiamuslimsk tradisjon var en fjern tanke før revolusjonen. Før den islamske revolusjonen var det en norm at de geistlige ikke blandet seg inn i politikken, men dette brøyt Khomeini med. Han mente at man var pålagt å styre etter Koranen, og naturlig nok måtte denne normen brytes.

Wilayat al-faqih var kjernepunktet i statslæren og grunnloven som ble utformet. Wilayat al-faqih går hovedsakelig ut på at det er en skikket geistlig jurist som skal vokte regjeringen og passe på at den styrer i tråd med islamske prinsipper, til den skjulte imam vender tilbake. Khomeini selv var en mann som var utdannet og spesialisert i fiqh, som betyr rettsvitenskap. Det var nærmest en forutsetning å utdanne seg innenfor for fiqh for å jobbe seg til en høy posisjon innenfor det geistlige. Fra 1700-tallet hadde det geistlige sett på seg selv som den skjulte imams stedfortreder, men de hadde akseptert at kongen var statsoverhode, noe som innebar at kongen hadde kontroll over militæret og statsstyringsprosessen. Dette var også noe ayatolla Khomeini respekterte i begynnelsen av sin geistlige karriere. Men etter eksilperioden mente han at den eneste rette styremåten måtte være at de religiøse lærde styrte. Han hevdet at man ikke skulle vente på gjenkomsten til den tolvte imam, men at de religiøse burde bestemme og drive den statlige driften til den tolvte imam vendte tilbake. Måten dette skulle bli gjort på var at den fremste ekspertten blant de rettslærde geistlige skulle ha hovedansvaret for hvordan en stat skulle bli styrt.⁶² I forfatningen fra 1979 står det eksplisitt at den islamske

---

⁵⁸ Utvik, 2011, s. 215.

⁵⁹ Sørensen, 2010, s. 175.

⁶⁰ Sørensen, 2010, s. 202

⁶¹ Sørensen, 2010, s. 202.

⁶² Utvik, 2011, s. 213-215.

regjeringen styrer etter islamsk lov, som ikke utspringer fra folket, men som kommer direkte fra Gud og hans guddommelige vilje. Den fremste rettslærde blant de geistlige fikk ikke sin makt fra folket, men fra Gud.⁶³ Den som styrte hadde som hovedoppgave å styre landet i tråd med guds vilje. For å sikre at dette ble gjort måtte landet bli styrt på bakgrunn av hellige tekster som Koranen og sharia. Kongemakten ble overflødig etter Khomeinis statsteori om at de geistlige skulle styre landet, derfor ble kongen kastet og monarkiet oppløst. Khomeini la vekt på at statsstyre ikke var målet, men snarere middelet for å oppnå det fullkomne islamske samfunn.⁶⁴

Under revolusjonen brukte Khomeini anti-imperialisme som slagord. Imperialismen var noe som preget det iranske samfunnet på 1970-tallet, og dette var en stor grunn til at Khomeini klarte å mobilisere massene så suksessfullt under revolusjonen. Den islamske republikken Iran besluttet tidlig etter sin fødsel å være et alliansefritt land. De ville verken samarbeide med Sovjet eller USA.⁶⁵ Khomeini hadde en dualistisk oppfattelse av verden og universet. Nettopp dette gikk ut på at han forestilte seg at samfunnet var enten god i likhet med Gud - eller ond i likhet med satan. USA og datidens president Carter ble sett på som den store satan, og dette ble den viktigste fienden det iranske samfunnet sto overfor, men Khomeini var overbevist om at Allahs soldater kom til å vinne over den store satan.⁶⁶ Det viktigste for det muslimske fellesskapet var å sikre islams seier over hele verden. Inspirert av Koran-sitatet: ”Vi har gjort dere til medlemmer av et samfunn, som holdes borte fra ytterligheter”, ville Khomeini gjøre Iran til en stormakt som var uavhengig og fri fra påvirkning fra Østen og Vesten.⁶⁷ Dette anstrengte forholdet til USA og Vesten har i stor grad preget Irans utenrikspolitikk helt fra Khomeini til dagens president Ahmadinejad.

Kontrastene mellom marxist-leninistisk ideologi og islamisme

Den mest åpenbare forskjellen på islamisme og marxisme må være måten de legitimerer seg på. Islamismen blir legitimert ved hjelp av å hevde at de styrer på Guds vegne, ergo de er Guds representanter på jorda. Staten skal styres etter prinsipper som er fastsatt av de hellige tekstene og tolkningene til de hellige tekstene. I marxist-leninistisk ideologi er religion

---

⁶³ Mozaffari, Mehdi: *Authority in Islam*, London, 1987, s. 49.

⁶⁴ Sørensen, 2010, s. 206.

⁶⁵ Mozaffari, Mehdi: *Revolutionen i Iran*, København, 1981, s. 64.

⁶⁶ Mozaffari, 1981, s. 65-66.

⁶⁷ Mozaffari, 1981, s. 66.

fraværende. Marxisme er bygget på tanken om at historien utvikler seg i stadier fra første stund. En stat var bygd opp ved å undertrykke ulike klasser til ulike tider. Men historien utvikler seg i en positiv retning. Dette kan illustreres ved et eksempel: kapitalismen erstattet føydalismen, og dette gikk da i en positiv retning fordi samfunnet utviklet seg til å bli friere og skapte nye klasser. Sosialismen vil da, etter kapitalismen, være det neste stadiet i historien. For å opprette et sosialistisk samfunn må det finnes en stor arbeiderklasse, og denne store arbeiderklassen oppstod fordi kapitalismen var avhengig av den. Når arbeiderklassen etter hvert var blitt i flertall, vil det utvikles en økende misnøye blant arbeiderne på grunn av kapitaleiernes undertrykking og utnytting. Dermed vil det komme en revolusjon der arbeiderne tar makten og styrer. Mens marxistene mener at religion kan være skadelig ettersom det kan være undertrykkende, mener islamismen at man ved bør styre en stat ved hjelp av islamske hellige tekster. Marxismens fokus er klassekampen og kampen for å opprette et kommunistisk samfunn. På dette punktet er kontrasten åpenbar stor mellom de to ideologiene.

Islamismen og marxismen har to ulike utopier. Den ene er tilbakeskuende, mens den andre er fremoverrettet. Det er derfor en stor forskjell på hvordan og hva de oppfatter som idealstaten. Islamismen søker gjerne bakover i tid for å finne den ideelle islamske staten. Islamismen drømmer om å opprette en stat som ligner på de store rikene under de islamske erobringene i forbindelse med Muhammad, og spredningen av islam.⁶⁸ En islamistisk stat blir gjerne sett på som reaksjonær nettopp fordi den ønsker seg tilbake til den islamske storhetstiden, mens marxistisk ideologi er progressiv, og innrettet mot at samfunnet skal utvikle seg fremover for å finne idealsamfunnet. Idealsamfunnet er når det ikke lenger eksisterer noen klasser i samfunnet, det vil da si når samfunnet er klasseløst. For å få dette klasseløse samfunnet må man gjennomgå stadier, først fra kapitalisme til sosialisme, og så fra sosialisme til det klasseløse samfunnet, kommunismen.

I marxistisk ideologi blir idealsamfunnet beskrevet som en verden der alle deler likt på godene, og der byrdene er fraværende. Arbeid blir ikke utført med tvang, men det blir utført med lyst. Marx og Engels forestilte seg et kommunistisk verdensomspennende samfunn uten undertrykkelse, et samfunn uten krig og splittelser, uten stater og uten privateiendom – rett og slett et frihetens rike.⁶⁹ Det klasseløse samfunnet i kommunismen var et mål for absolutt hele menneskeheten. I Khomeinis islamistiske ideologi blir idealsamfunnet kjennetegnet ved at

---

⁶⁸ Sørensen, 2010, s. 175.

⁶⁹ Sørensen, 2010, s. 224.

samfunnet er rettferdig, fritt og uavhengig. Islamismen lokker også med evig frelse i paradiset for de som lar seg styre av islamske prinsipper.⁷⁰ Det skulle i aller høyeste grad være en stat – i motsetning til kommunismen.

---

⁷⁰ Sørensen, 2010, s. 222.

Kapittel 3:

AKP(m-l)s syn på sjahen og revolusjonens gjennombrudd

Sjahen og stormaktene

Den som kom tidlig i fokus var sjahen av Iran. Den 28. april i 1978 publiserte *Klassekampen* en artikkel om sjahens regime i Iran. Dette var relativt tidlig ettersom revolusjonene virkelig ikke fikk skikkelig fart før på høsten samme år. AKP(m-l) gjorde det tidlig klart at sjahen var en undertrykkende leder som brukte vold som skremmel, og for å sørge for å beholde makta selv. *Klassekampen* rapporterte om at selv om sjahen brukte voldsapparatet sitt, lot ikke folk seg skremme og folk gikk ut i gatene og protesterte mot regimet. Det var en folkelig massebevegelse som var ute etter å velte sjahens terrorregime.⁷¹

Iran var et land som knyttet sterke bånd til Vesten, og da særlig USA. Oljeeksporten fra Iran til Vesten gjorde at Iran tjente gode penger, samtidig som de økonomiske båndene til Vesten ble knyttet sterkere. *Klassekampen* rapporterte om nedgang i den iranske økonomien samtidig som folket krevde endringer. Dette var en dårlig miks for sjahen som ”føler makta svinne”.⁷² *Klassekampen* skrev at sjahen kjøpte våpen for nærmere 40 milliarder fra USA i løpet av de siste årene, og at i 1978 gikk nesten 55 prosent av nasjonalbudsjettet til militæret, SAVAK⁷³ og politiet. Dette var med på å skape gode bånd mellom USA og Iran. AKP(m-l) var derfor skeptiske til sjahen. Men de var enda mer redde for at Sovjet skulle blande seg inn i Irans indre anliggende. Iran hadde en avtale om levering av naturgass til Sovjet. Det var tydelig at begge supermaktene hadde interesser i Iran: ”Supermaktenes rivalisering er med andre ord i ferd med å skjerpe seg også i Iran.”⁷⁴ Iran ble derfor sett på som et potensielt land som kunne skape en internasjonal krise av dimensjoner.

Redselen kom til uttrykk i en stor overskrift i *Klassekampen* november 1978: ”Bresjnev truer med innblanding i Iran.”⁷⁵ Artikkelen gikk ut på at Sovjet-lederen Leonid Bresjnev truet USA dersom de intervenerte i Iran. Årsaken var at Sovjet hadde gode forbindelser med Iran, og at man derfor ikke aksepterte enn innblanding fra en annen makt. AKP(m-l) presiserte at Bresjnev ikke sa noe om hva han la i begrepet innblanding. De var derfor redde for at han kunne finne på årsaker som gjorde det legitimt for Sovjet å intervenere. Ettersom Bresjnev

---

⁷¹ *Klassekampen* 27.04/1978.

⁷² *Klassekampen* 27.04/1978.

⁷³ SAVAK var sjahens hemmelige sikkerhetspoliti.

⁷⁴ *Klassekampen* 27.04/1978.

⁷⁵ *Klassekampen* 20.11/1978.

mente at de hadde gode forbindelser til Iran var AKP(m-l) redd for at de var forberedt til å forsvare disse forbindelsene med militærmakt. Krigsfrykten innad i AKP(m-l) vokste seg stor i denne perioden. I *Prinsipp-programmet og vedtektene* fra 1976 innledes et kapittel med ”Vi lever i en førkrigstid”.⁷⁶ Her analyserte og konkluderte de med at verdenskrigen måtte komme – og det snart. Sovjet var i fremgang, mens USA var i tilbakegang. Øynene var derfor hovedsakelig rettet mot Kreml.⁷⁷ Dette verdensbildet ga også utslag når det kom til den iranske revolusjonen. For en ml-er lå det i kortene at Sovjet var ute etter å ta kontrollen over Iran. De var i aller høyeste grad kapable til det, for det var jo ikke lenge siden en Sovjet-vennlig regjering hadde tatt makten i Irans naboland Afghanistan, og Sovjet var en imperialistmakt på fremmarsj. Derfor manet de det iranske folk til å ståls sette seg mot ”sosialimperialistens” kupplaner og intervensjon. Fra AKP(m-l) sin side virket det som om det kun var et spørsmål om når Sovjet kom til å blande seg inn i Iran.

Kina og Iran

I månedsskiftet august/september var formannen for Kinas kommunistiske parti(KKP), Hua Kuo-feng, på besøk hos sjahen i Iran. Dette var selvfølgelig noe ml-bevegelsen fikk med seg, og de rapporterte om ”Storslått velkomst for Hua Kuo-feng i Iran”.⁷⁸ Han ble vennlig mottatt av det iranske folk, og han talte om at Kina og Iran måtte utvikle et nært samarbeid på økonomisk, teknologisk og kulturelt plan. Hua Kuo-feng fortalte også om hvor viktig det var at Iran var uavhengig av supermaktene, og at landet måtte forbli slik. Etter et tre dagers langt besøk, vendte Hua Kuo-feng hjem. I løpet av disse tre dagene hadde Kina og Iran undertegnet en avtale om å utvide forbindelsene mellom Kina og Iran.⁷⁹

Det kinesisk-iranske møtet skapte debatt på det internasjonale politiske planet på venstresiden. Albania beskyldte raskt Kina for å støtte sjahens regime etter besøket til Hua Kuo-feng. Hvorfor i all verden ville Kina støtte et reaksjonært regime? Dette hadde AKP(m-l) et svar på. I lederspaltene den 22. september i 1978 forsvarte AKP(m-l) Huas besøk i Iran. Det var viktig for Kina å vise sin støtte til Iran ettersom det var et land fra den tredje verden som ble undertrykt av supermaktene. Sovjet var ute etter mer innflytelse mens amerikanerne så på Iran som et viktig strategisk punkt de neppe ville miste. Samtidig førte sjahen en tvetydig

---

⁷⁶ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 48.

⁷⁷ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 43-47.

⁷⁸ *Klassekampen* 31.08/1978.

⁷⁹ *Klassekampen* 01.09/1978.

utenrikspolitikk, ifølge lederen. Selv om det var liten tvil om at han var avhengig av USA for å opprettholde sitt regime, var sjahen blant annet en stor pådriver for å øke oljeprisene, noe som ville ramme USA hardt. AKP(m-l) vinklet saken om Hua Kuo-feng sitt møte med sjahen som noe som kunne være med på å styrke denne kampen enda mer. Videre hevdet *Klassekampen* at det ikke bare var en fordel for hele verdens folk, men også for det iranske folkets egen kamp ettersom dette kunne være med på å minske sjansen for at noen av supermaktene ville blande seg inn i Iran.⁸⁰ Det var tydelig at AKP(m-l) hadde et behov for å skape en forståelse om Hua Kuo-fengs besøk, og dette var en forklaring som sto i samsvar med deres utenrikspolitikk.

Dette ble ytterligere et tema da AKP(m-l) forklarte hvordan Hua Kuo-feng sitt besøk var en del av Maos teori om de tre verdener. *Klassekampen* hadde en spalte som strakk seg over 2 dager med tittelen: "Hvorfor reiste Hua til Iran?"⁸¹ MI-bevegelsen stilte seg slett ikke kritisk til Huas visitt i Iran. Sjahen var en tyrann i AKP-ernes øyne, og demonstrasjonene mot sjahen, som ble hyppigere og stadig større, ble hyllet av AKP(m-l). De mente at det var et stolt eksempel på mot og offervilje som nå viste seg blant bøndene og arbeidermassene i Iran. I *Klassekampen* ble det presisert at de "fortjener vår mest helhjerta støtte" og at "dette er en klar internasjonal plikt".⁸² Likevel mente de at Kinas offisielle besøk til Iran var viktig. På bakgrunn av at Iran var et land som hadde store ressurser i form av olje og gass, kunne dette være en god samarbeidspartner mot Sovjet og USA som begge ville ha kontroll over Irans naturressurser. Sovjets beliggenhet gjorde ml-erne sikre på at de ville utnytte den kaotiske situasjonen som fant sted i Iran. Sovjet grenset til Iran, noe som gjorde et eventuelt militært angrep lett.

Selv om sjahen var en tyrann, kunne ikke progressive nasjoner fordømme den kinesiske utenrikspolitikken overfor Iran. Kineserne var ute etter å skaffe seg forbindelser med Iran som ett ledd i å hindre Sovjets innflytelse i regionen. Sjahen førte en lite konsekvent politikk overfor Sovjet. Han hadde en avtale om levering av naturgass, men han ville ikke være medlem i det kollektive asiatiske sikkerhetssystemet som ifølge *Klassekampen* kun var et system som var ute etter å isolere Kina. Dette gjorde at Kina ville prøve å skaffe seg et bedre forhold til Iran. De ville sikre seg at Sovjets innflytelse ble minimal.

---

⁸⁰ *Klassekampen* 22.09/1978.

⁸¹ *Klassekampen* 13.11/1978.

⁸² *Klassekampen* 13.11/1978.

AKP(m-l) tolka også Irans politikk som anti-imperialistisk ettersom de anerkjente og samarbeidet tett med anti-imperialistiske stater som Kambodsja og den Demokratiske Folkerepublikken Korea.⁸³ AKP(m-l) fremstilte det derfor som naturlig at Kina opprettet forbindelser med sjahen fordi Iran viste anti-imperialistiske tendenser. Iran kunne være en viktig støttespiller for den tredje verden i kampen mot de to imperialismaktene.

Nei, å stille seg likegyldig til dette å si at sjahen er så fæl, vi må gå inn for ytterligere isolasjon av ham, det ville være et forræderi mot den tredje verdens kamp. Det ville også være et forræderi mot det iranske folket [...] folket i Iran tjener på at regimet der styrker sin uavhengighet fra imperialismen.⁸⁴

Ved å vende seg mot Kina ble det iranske folket stadig mer frigjort fra imperialismen, ifølge ml-bevegelsen. I dette perspektivet ble Hua Kuo-fengs reise til Iran legitimert, og Maos utenrikspolitiske teori om tre verdener bekreftet. Noe som kun noen måneder før virket surrealistisk. Ml-erne hadde brukt tid på å fordømme sjahen, men da kineserne besøkte Iran og sjahen, legitimerte de dette ved å hevde at sjahen hadde anti-imperialistiske sider. Ettersom sjahen var i nær allianse med den ene supermakten USA, tydet dette på at AKP(m-l) ble forvirret av kinesernes utenrikspolitikk. Etter at de først hadde fordømt sjahen, var han plutselig ikke så ille fordi han åpnet for samarbeid med Kina.

Streik og demonstrasjoner

Da revolusjonen i Iran gikk inn i en mer intensiv fase på høsten 1978 økte hyppigheten på artiklene fra *Klassekampen*. Det var tydelig at ml-bevegelsen ble mer og mer interessert i oppstanden i Iran. Den 11. september meldte de om store demonstrasjoner i Teheran, og at sjahens soldater avfyrte skudd mot folkemengdene. Ifølge regimets offisielle tall var det 85 som ble drept og over 200 såret, men dette kunne man ikke stole på, meldte *Klassekampen*. Ifølge kilder ved sykehuset var det langt flere som var drept og såret i forbindelse med demonstrasjonene. Demonstrantene i Teheran gikk rundt med bilder av Khomeini og ropte ”Død over sjahen”. Sjahen erklærte unntakstilstand i de 12 største byene i Iran, noe som i praksis betydde at det var militæret som styrte byene. Det var ulovlig å drive møtevirksomhet, noe som også gikk utover bønnemøtene så lenge det var erklært unntakstilstand.⁸⁵

---

⁸³ *Klassekampen* 14.11/1978.

⁸⁴ *Klassekampen* 14.11/1978.

⁸⁵ *Klassekampen* 11.09/1978.

Det ble ytterligere forverret dagen etter. Overskriften i *Klassekampen* var:

”massearrestasjoner i Iran”.⁸⁶ Demonstrasjonene mot sjahen økte, og sjahen brukte stadig vold for å holde demonstrantene tilbake. I Teheran var det meldt om over 100 ildspåsettelse av offentlige bygninger, kinoer, restauranter og biler. De siste dagene var det også et komplett kaos i den iranske nasjonalforsamlingen. Medlemmer i nasjonalforsamlingen hadde forlatt forsamlingen i sinne da den iranske statsministeren holdt en tale. Etter at unntakstilstanden ble innført i Iran, arresterte myndighetene opposisjonelle ledere av politiske partier og organisasjoner, hevdet *Klassekampen*.⁸⁷

Det ble rapportert om store streiker i Iran på senhøsten 1978. Først var det journalistene som streiket. Streiken brøyt ut da militæret tok seg inn på redaksjonslokalene til de to største avisene i Iran. Myndighetene var ute etter å stanse de negative skriveriene om sjahen og hans maktbruk. Noen få dager seinere ble streiken avblåst ettersom myndighetene og avisene kom til en enighet. AKP(m-l) mente at det ikke eksisterte noen pressefrihet i Iran. De trodde streikene kunne spre seg til andre yrker, og karakteriserte aksjonene som en av sjahens siste krampetrekninger.

AKP(m-l) fikk rett i at streikene spredte seg, for drøyt to uker seinere rapporterte *Klassekampen* om en storstilt streik som rammet oljeindustrien i Iran. De store oljefeltene i den sørvestlige delen av Iran streiket. Kravet til arbeiderne var at unntakstilstanden ble opphevet.⁸⁸ Unntakstilstanden fortsatte til tross for meldinger om at statsministeren ville oppheve den. Ettersom oljeindustrien sto for en stor del av Irans inntekter, var dette selvfølgelig noe sjahen fryktet. Oljestreiken utartet slik at all oljeeksport ble stanset en periode, og *Klassekampen* mente at dette var ødeleggende for sjahen og den sittende regjeringa. Statsministeren uttalte at streiken var til skade for landet, og kalte streiken blant oljearbeiderne for forræderi. Samtidig gjorde president Jimmy Carter i USA det klart at han støttet sjahen. Han betegnet den politikken sjahen førte som progressiv selv om enkelte krefter var ute etter å stoppe utviklingen. USAs vennskap med Iran var en av grunnpilarene i den amerikanske utenrikspolitikken, hevdet Carter.⁸⁹

---

⁸⁶ *Klassekampen* 12.09/1978.

⁸⁷ *Klassekampen* 12.09/1978.

⁸⁸ *Klassekampen* 01.11/1978.

⁸⁹ *Klassekampen* 03.11/1978.

”Sjah-regimet vakler”

Lederspaltene i *Klassekampen* den 7. november var fokusert på oppstanden i Iran. Sjah-regimet måtte veltes, og for alle norske revolusjonære og progressive var det en plikt å støtte folkemassene i Iran. Fokuset ble igjen rettet mot en eventuell supermaktsintervensjon.

Lederen var klar og tydelig på at USA var landet som hadde mest å tape på et regimeskifte. Det var derfor stor grunn til å tro at de ville ty til militærmakt for å beholde sjahen som leder. Samtidig fryktet AKP(m-l) Sovjet. De var redd for at Sovjet kunne gjøre noe som lignet på det de gjorde i Afghanistan. På grunn av deres fellesgrense og Sovjets ønske om å kontrollere Irans ressurser mente AKP(m-l) at det fort kunne hende at Sovjet ville gjøre et forsøk på å innsette et pro-sovjetisk styret.⁹⁰

Noen dager seinere rapporterte *Klassekampen* om strengere sikkerhetstiltak fra sjahens side. Demonstrasjonene hadde eskalert og spredd seg til hele landet, og i hovedstaden var regjeringskontorer og store deler av byen rasert. Universitetene og skolene var stengt på ubestemt tid. Bildet av et kaotisk og uoversiktlig Iran ble tegnet, og det var stor grunn til å tro at ml-bevegelsen mente et regimeskifte kom til å finne sted i nærmeste framtid. De rapporterte om at folkemassene hadde kontroll over viktige byer samtidig som det var store streiker i oljeindustrien som rammet økonomien kraftig.⁹¹ Khomeini oppmuntret det iranske folk til å fortsette å demonstrere og streike helt til sjahen var styrtet. For første gang kom det frem i *Klassekampen* at Khomeini ville innføre et statsstyre som var basert på islam.⁹² Bevegelsen visste tydeligvis ikke hva en islamsk republikk innebar på dette tidspunktet ettersom dette ikke ble kommentert ytterligere.

I november 1978 trykket *Klassekampen* et bilde av Iran i fullt kaos. Det ble rapportert om store streiker, og om en brei folkemasse som ville velte sjahen. Det ble stadig mer voldelig ettersom sjahen ville beholde makten helt til siste slutt. Sjahen satte inn store militærstyrker mot streikende arbeidere. Arbeiderne ble truet med å returnere tilbake til jobbene sine. Til tross for disse truslene meldte *Klassekampen* om at det var få som returnerte til arbeidet. Streiken i oljenæringen hadde vart så lenge at sjahen umulig kunne sitte på makta så mye lenger. Ettersom oljen var den største inntekten hadde ikke sjahen råd til å fortsette diktaturet. Sjahen prøvde derimot å rette opp på inntrykket sitt ved å utnevne komiteer som skulle granske korrupsjon av offentlige ansatte. Han arresterte også den tidligere statsministeren.

---

⁹⁰ *Klassekampen* 07.11/1978.

⁹¹ *Klassekampen* 07.11/1978.

⁹² *Klassekampen* 08.11/1978.

Tilstanden var også helt kaotisk innenfor landets bank og finansvesen, meldte *Klassekampen*.⁹³

Fokuset vendt hjemover

I månedsskiftet november/desember rettet *Klassekampen* blikket mot det iranske folkets kamp hjemme i Norge. Det hele begynte da 11 iranske studenter som studerte i Stockholm, tok seg inn på den iranske ambassaden i Oslo. Ifølge en løpeseddel studentene delte ut til pressen var okkupasjonen av ambassaden en protest mot sjahen. Videre oppfordret løpeseddelen til at det norske folk viste solidaritet med det iranske folkets kamp. Den iranske ambassadøren i Norge ble stengt inne på kontoret sitt mens demonstrantene ropte slagord mot det iranske regimet. Under okkupasjonen ble det utført en del skader på materielle gjenstander, men ingen ble fysisk skadd. Etter noen timers okkupasjon tok bevæpnet politi seg inn på ambassaden og fjernet okkupantene. De ble deretter fengslet og siktet for å ha trent seg inn på og krenket en fremmed stats representasjon. Det kom frem rapporter om at det var muligheter for at de måtte sone inntil ett år i fengsel, noe AKP(m-l) mente var urovekkende.⁹⁴

Dette var en sak AKP(m-l) fulgte nøye. I løpet av tre uker var det fem store artikler om dette temaet. Tre dager etter den første artikkelen om temaet, var lederspaltan viet de 11 iranske studentene. Den 24. november rettferdiggjorde lederspaltan de iranske studentenes okkupasjon av ambassaden fordi den rettet fokuset mot sjahens regime og hans undertrykking av arbeiderklassen. *Klassekampen* krevde også at studentene ble løslatt. Da det ble klart at okkupantene ble varetektsfengslet i seks uker med brev- og besøksforbud, reagerte AKP(m-l). De mente at dette var altfor strengt, og at dette ble stort sett brukt i svært alvorlige tilfeller ved meget omfattende kriminalitet som drap. De hadde jo ikke gjort noe annet enn å rote igjennom papirer og skuffer i ambassaden, og dette ble legitimert av AKP(m-l) med at SAVAK hadde tette forbindelser med landets ambassader verden over. Lederspaltan mente klart og tydelig at Norge kun gjorde sjahen en tjeneste. AKP(m-l) mente at de iranske studentene kjempet en rettferdig kamp og krevde at de ble løslatt.⁹⁵ MI-bevegelsen så antagelig på dette som sin plikt og sitt bidrag i kampen mot sjahens regime.

Noen dager seinere var saken igjen i fokus. Da hadde noen iranere gått til sultestreik i Oslo. *Klassekampen* snakket med noen av de sultestreikene iranerne. Der kom det frem at de ville

---

⁹³ *Klassekampen* 9.11 og 14.11/ 1978.

⁹⁴ *Klassekampen* 21.11/1978.

⁹⁵ *Klassekampen* 24.11/1978.

sultestreike helt til de norske myndighetene løslot okkupantene av den iranske ambassaden. ”I praksis er fengslinga av våre kamerater et direkte samarbeid med den iranske regjeringa fra de norske myndigheters side. ”Vårt krav er frigjørelse av okkupantene”, ble det sagt.⁹⁶ Ved å sultestreike fikk man rettet enda større fokus mot sjahens undertrykkelse. AKP(m-l) stilte seg bak okkupantene og de sultestreikende. Talsmannen for de sultestreikende uttalte at den utenlandske pressen mente at opprøret mot sjahen var konservativ og religiøs, men dette ville han avfeie en gang for alle. I *Klassekampen* den 28. november ble det formidlet at opprøret var sammensatt av folk i alle samfunnslag. Undertrykkelsen var hard mot alle, og alle klassene var enig om en ting: ”Vi vil ha slutt på imperialismens dominans i Iran”.⁹⁷ Dette lød bra i marxist-leninistiske ører.

Oppropet for iranernes frifinnelse var støttet av en bredt samlet opinion som bestod blant annet av AKP(m-l), Unge Venstre og Palestinafronten.⁹⁸ AKP(m-l) rapporterte den 2. desember at besøksforbudet mot de iranske studentene var opphevet. Dette ble vinklet som en liten seier for opinionen. Demonstrasjoner mot de norske myndigheters behandling av okkupantene hadde spredd seg til flere store skandinaviske byer som Stockholm og København. *Klassekampen* hevdet at Norge indirekte viste sin støtte til sjahen ved å fengsle okkupantene.

Den endelige seieren kom snaue 14 dager etter den lille seieren. Den 14. desember ble en helside i utenriksstoffet møtt med overskriften: ”- Det var det norske folket som fikk oss fri.”⁹⁹ De iranske okkupantene ble dømt til 24 dagers fengsel for sin forbrytelse. Ettersom de allerede hadde sittet 24 dager i varetekt ble de derfor løslatt. Okkupantene hyllet det norske folk og deres kamp mot de norske myndighetene, og de hevdet at ved at deres okkupasjon ble fordømt, fordømte de også flere millioner iranere som ble undertrykt i Iran. Ifølge *Klassekampen* var myndighetene redde for å holde de fengslet ettersom okkupantene fikk sympati og støtte blant mange norske borgere. Til tross for at de ble løslatt fortalte *Klassekampen* at dette var den strengeste straffen som et land hadde gitt i forbindelse med en okkupasjon av den iranske ambassaden.¹⁰⁰ Men løslatelsen ble også betraktet som en seier for AKP(m-l). Den viste at det nyttet å vise sin solidaritet med okkupantene, og ved å vise deres side av saken ytet man rettferdighet.

---

⁹⁶ *Klassekampen* 28.11/1978.

⁹⁷ *Klassekampen* 28.11/1978.

⁹⁸ *Klassekampen* 2.12/1978.

⁹⁹ *Klassekampen* 14.12./1978.

¹⁰⁰ *Klassekampen* 14.12/1978.

Saken med ambassadeokkupantene var noe AKP(m-l) fulgte nøye. De representerte de undertryktes side, de fortalte situasjonen fra et undertrykt ståsted, og til slutt seiret de også ved at de ikke trengte å sone lenger. Kampen på hjemmebane endte i ml-ernes favør.

Sjahens fall

I desember og januar var det en massiv pressedekning av opptøyene i Iran, som stadig ble større og mer brutale. Det gikk mot et regimeskifte. Demonstrantene tydde til våpen for å slå tilbake mot sjah-regimets soldater. De skreik: ”død over sjahen” og ”USA ut”.¹⁰¹

Demonstrantene krevde at Ayatolla Khomeini skulle ta over makta i landet. *Klassekampen* hadde også fått tilgang til en rapport fra Amnesty International der det var klart at politiske fanger ble drept og torturert av sjahens soldater. Demonstrasjonene mot sjahen toppet seg da et demonstrasjonstog varte i åtte timer. Amerikanske myndigheter oppfordret alle amerikanere til å holde seg innendørs med låste dører. Det kunne ikke garanteres for amerikanske borgeres sikkerhet lenger. Hatet mot USA ble sterkere, og denne holdningen hadde en massiv oppslutning over hele Iran. Sjahen følte seg presset og måtte lette på regimets politikk. Han hadde blant annet løslatt over 700 fanger den 10. desember. Men sjahens dager var likevel talte, ifølge AKP(m-l).¹⁰²

Den 20. desember publiserte *Klassekampen* en interessant artikkel med en øyevitneskildring fra Iran. Den hentet de fra den svenske marxist-leninistiske avisen *Gnistan*. Ettersom de har valgt ut denne øyenvitneskildringen i *Klassekampen*, må man gå ut i fra at dette er noe AKP(m-l) mener er et riktig bilde av Iran. Artikkelen viste hvor brutal sjahen var mot demonstrantene, og hvor viktig religionen var i kampen mot sjahen. Øyenvitnet deltok på demonstrasjonene og opplevde å bli skutt mot. Han fortalte at prestene viste til Koranen, og at det var viktig å kjempe imot djevelens jordiske form, som i dette tilfellet var sjahen. Slik mobiliserte de religiøse lederne til opprør mot sjahen.

Presteskapet var særs aktiv i den hellige måneden moharram. Det var i denne måneden at imamen Hussein hadde kjempet mot undertrykkeren Yazid. Hussein ble drept på grunn av Yazids militære overlegenhet, og var siden blitt hyllet som en martyr. Dette bildet overførte de til samtidas situasjon i Iran. Sjahen var datidas Yazid, og folket var datidas Hussein.¹⁰³ Dette var første gang *Klassekampen* rapporterte om religionens store betydning for opptøyene

---

¹⁰¹ *Klassekampen* 13.12/1978.

¹⁰² *Klassekampen* 12.12/1978.

¹⁰³ *Klassekampen* 20.12/1978.

mot sjahen. Her ble for første gang et innblikk i religionens betydning i det iranske samfunnet tegnet av bevegelsen.

Selv om islam spilte en hovedrolle bak revolusjonen, fremstilte AKP(m-l) som at det var det iranske folket som hadde tatt avgjørelsen om sjahens skjebne, og at det var folket som var i ferd med å velte han. Det fremstår derfor som at de underslo religionens betydning og fokuserte mer på at det var de breie folkemassene som var hovedårsaken bak opptøyene. Dette kan ha sammenheng med at ml-bevegelsen hadde lite erfaring med islam og religion, og det viser at de ikke kjente veldig godt til religionens plass i det iranske samfunnet.

Da sjahen gjorde store innrømmelser i slutten av 1978, var AKP(m-l) lite imponert. De mente at dette var de siste krampetrekningene til det reaksjonære regimet hans.¹⁰⁴ Sjahen utnevnte en ny regjering som var mer liberale, men til tross for at de var liberale, hadde statsministeren Shapour Bakhtiar pro-vestlige holdninger noe det iranske folk var skeptisk til. Derfor var det ventet at det ikke tok lang tid før han måtte gå av.

”For tre verdener-teorien er hendingene i Iran en slående bekreftelse”

En uke seinere var det klart. Farvel til sjahen het det i lederspaltene i *Klassekampen* den 17. januar 1979. Lederen slo fast at dette var nok et eksempel på at diktatorer og reaksjonære regimer ble felt av viljen til et helt folk: ”Den har vist betydningen til en kampvillig arbeiderklasse”.¹⁰⁵ Til tross for dette sto det klart og tydelig at det var langt fra sikkert at Iran ble sosialistisk eller i det hele tatt demokratisk. Likevel fremstilte avisen det som om at arbeiderklassen hadde en viktig rolle i styringen av sjahen, og at det mest sannsynlig vil bli innført enkelte demokratiske rettigheter som folket ikke hadde hatt under sjahen. Poenget var å trekke frem betydningen av massebevegelsen og spesielt arbeiderklassens rolle som hærfører i kampen mot diktatorer og undertrykkelse. Lederspaltene var vinklet slik at den iranske revolusjonen var nok en seier for arbeiderbevegelsen. Men en kontrarevolusjon var fortsatt mulig hevdet *Klassekampen*, spesielt med tanke på at det fremdeles var kaotisk og uoversiktlig.

På forsiden av *Klassekampen* den 14. februar sto det: ”folket seiret i Iran”. Dette ble selvfølgelig viet plass i lederspaltene samme dag. Hæren hadde gitt opp kampene og det iranske folk hadde seiret. ”Med Khomeinis maktovertakelse har den borgerlige revolusjonen i

---

¹⁰⁴ *Klassekampen* 20.12/1978.

¹⁰⁵ *Klassekampen* 17.01./1979.

Iran tatt et avgjørende skritt framover”, ble det sagt.¹⁰⁶ For USA var dette et enormt stort tap. Her røyk alliansen med et av landene som produserte mest olje i hele verden. *Klassekampen* påpekte hvor maktesløse USA var i denne prosessen. Da USA var med og styrtet Mossadeghs¹⁰⁷ regime og gjeninnsatte sjahen, var ikke dette noe problem for amerikanerne. Men under den nåværende revolusjonen kunne ikke USA gjøre noe for å stoppe massebevegelsen. Lederspaltene avsluttet med å spå en fin framtid for Iran. Ettersom Khomeini ville ulovliggjøre det pro-sovjetiske partiet og revurdere alle internasjonale avtaler, var dette en seier for den tredje verden. Revolusjonen ble direkte forklart ut fra Mao sin teori om de tre verdener. For å sitere *Klassekampen*: ”For tre verdener-teorien er hendingene i Iran en slående bekreftelse.”¹⁰⁸ Rosen av Iran og til AKP(m-l)s egen utenrikspolitiske teori blomstret ved sjahens fall. Nok en gang viste den tredje verden sin styrke mot imperialismen, og nok en gang seiret den tredje verden over imperialismen, hevdet *Klassekampen*.¹⁰⁹

Førsteintrykket av Khomeini

Khomeini ble ikke ordentlig presentert i *Klassekampen* før den siste fasen av revolusjonen. Ved tidligere artikler var Khomeini referert til som en religiøs leder som levde i eksil, men som mobiliserte massene til å styrte sjahen.

”Siste akt for sjahen”, hadde *Klassekampen* skrevet den 20. desember i 1978 når det var mye som tydet på at opprørerne kom til å vinne kampen mot sjahen. Man fokuserte etter hvert på hvordan Iran kom til å se ut etter at sjahen hadde dratt. Khomeini var sjelden nevnt i *Klassekampen* før i desember 1978, men han ble etter hvert interessant. Mange spørsmål ble tatt opp, som hva et styre som er basert på islam ville innebære. *Klassekampen* brakte artikler som var undertegnet med initialer på slutten av revolusjonsperioden – en praksis som kan tolkes som at det var avisens redaksjonelle mening, snarere enn rene nyheter som ble videreformidlet fra nyhetsbyråer. De hadde blant annet en artikkel med navn: ”Hvem leder opposisjonen i Iran?”¹¹⁰ Her sto det svart på hvitt at massemedia ga et feilaktig bilde av opposisjonen og Khomeini. *Klassekampen* fokuserte på at bevegelsen var en massebevegelse som var lei av å bli undertrykt i sitt eget land, og at religionen var et viktig virkemiddel i

---

¹⁰⁶ *Klassekampen* 14.02/1979.

¹⁰⁷ Mossadegh var Irans statsminister i perioden 1951-1953. Han ble utsatt for et kupp som var regissert av CIA i forbindelse med at han nasjonaliserte den iranske oljen. Sjahen av Iran ble etter dette en nær alliert med USA.

¹⁰⁸ *Klassekampen* 14.02/1979.

¹⁰⁹ *Klassekampen* 14.02/1979.

¹¹⁰ *Klassekampen* 20.12/1978.

denne kampen. Men religionen ble nå sidestilt med anti-imperialistiske tradisjoner som hovedårsak til opptøyene. AKP(m-l) hevdet at ettersom politiske partier var forbudt i Iran, var religionen den arenaen folk kunne ytre sin misnøye overfor sjah-styre.

Førsteintrykket er at ml-bevegelsen prøvde å skape en forståelse for at religionen var et aktivt kampmiddel mot sjahen. Prestene var tradisjonelt alltid tatt del i massebevegelsen og levd som folket, ifølge *Klassekampen*. AKP(m-l) virket veldig lite kritiske til hvordan en islamsk republikk kom til å se ut. Samtidig var det viktig å ikke neglisjere marxist-leninistenes rolle i Iran. AKP(m-l) hevdet at de utgjorde en minst like viktig del av den militante opposisjonen.¹¹¹ Men også Khomeini ble stilt i et positivt lys. *Klassekampen* trakk særlig frem Khomeinis idé om et selvstendig Iran, som verken ville orientere seg mot vest eller øst. I et intervju som ble trykket i *Klassekampen*, fortalte Khomeini at alle økonomiske avtaler som var forhandlet frem under sjahen, var ugyldige. Khomeini mente at Iran måtte bryte alle militære avtaler nasjonen hadde inngått med andre land.¹¹² De var nødt til å selvstendiggjøre seg selv, og dette var jo helt i tråd med Mao Tsetungs teori om de tre verdener. Han hadde heller ingen planer om å utgi konsesjon til utenlandske oljefirmaer for at de skulle utvinne olje på iransk jord. Dessuten ville han ikke selge olje til Israel og Sør-Afrika. AKP(m-l) fordømte naturligvis både Israel og Sør-Afrika. De stilte seg ett hundre prosent bak palestinerne i deres kamp mot staten Israel, mens Sør-Afrika ble betraktet som et reaksjonært og rasistisk regime.

AKP(m-l) meldte om at Khomeinis idé om en islamsk stat var en demokratisk basert stat, men ettersom den var basert på islam ville grunnloven ha enkelte særtrekk. Bortsett fra dette tok ikke ml-erne opp hva en islamsk stat ville innebære. Da Khomeini gikk ut og fortalte at sovjeterne overhodet ikke ville ha noen glede av at Iran ble en islamsk republikk, gledet dette AKP(m-l). AKP(m-l) fryktet som nevnt en sovjetisk innblanding i regionen.¹¹³

Fra dette tidspunktet var det klart at AKP(m-l) støttet Khomeini. Han ble sett på som folkets mann i kampen mot sjahen. Han var fast bestemt på at Iran ikke kunne godta sjahen og hans maktapparat. Khomeini hadde en veldig stor innflytelse i massebevegelsen. Han ble også godt likt av folket. Folket ville at Khomeini skulle lede Iran. Overalt hang det portretter og bilder av han med tekster som understreket at han var den rette lederen, skrev *Klassekampen*.¹¹⁴ På

---

¹¹¹ *Klassekampen* 20.12/1978.

¹¹² *Klassekampen* 30.12/1978.

¹¹³ *Klassekampen* 05.01/1979.

¹¹⁴ *Klassekampen* 27.01/1979.

denne måten satte ml-erne Khomeini i et folkelig lys, og de tok ikke opp potensielle problemer ved at han var en religiøs mann.

Kapittel 4:

Optimisme og forsvarer av den islamske republikken

Overgangsregjeringen og oljepolitikk

Klassekampen meldte den 14. februar at det var kommet en overgangsregjering i Iran og den tidligere statsministeren Shapour Bakhtiar¹¹⁵ var arrestert. En lignende skjebne møtte også andre fremtredende generaler i hæren og topper i SAVAK. Den nye statsministeren het Mehdi Bazargan, og han skulle lede overgangsregjeringen frem til det ble foretatt et valg. AKP(m-l) var skeptiske til at begge supermaktene anerkjente den nye regjeringa, og mente at dette kun var et spill for å skape et best mulig utgangspunkt for seg selv. Iran satt på mengder av rikdommer som olje og naturgass. Da Jimmy Carter uttalte at han var innstilt på å samarbeide med det nye regimet, var det kun for å forsøke å oppnå gunstige avtaler for seg selv, ifølge *Klassekampen*. AKP(m-l) advarte mot de to supermaktene og deres rolle overfor det nye regimet.¹¹⁶ Dette var ikke noe nytt fra ml-erne, de hadde under hele revolusjonen vært svært skeptiske til supermaktene og en eventuell innblanding utenfra. Den sterke troen på en intervensjon kan settes i sammenheng med at begge supermaktene tidligere hadde vist at de var kapable til det. Samtidig var det et enormt fokus på en supermaktskrig innad i bevegelsen. Amerikanerne var ute etter å ha et fotfeste i regionen. Sovjet var imidlertid den største faren, og hadde allerede noen måneder tidligere vist at de var hensynsløse overfor Afghanistan. Irans beliggenhet var også en av faktorene til at de mente at det var en særlig fare for at Sovjet ville gripe til militær makt.

Da Khomeini var kommet tilbake fra eksil tok det ikke lang tid før oljestreiken var over. Iran var avhengig av å få fortgang i oljeindustrien etter de langvarige streikene. Nesten alle de 67.000 oljearbeiderne, hadde ifølge *Klassekampen* streiket i over fire måneder for å vise sin avsky mot sjahen. Overgangsregjeringen med Khomeini i spissen oppfordret oljearbeiderne til å returnere tilbake til arbeidet. Oljeeksporten stoppet naturligvis helt opp under den lange streiken, og derfor var det et stort underskudd på verdens oljemarked, som ifølge *Klassekampen* var avhengig av at Iran produserte og solgte olje. ”Disse tallene sier litt om hvilken politisk tyngde de 67.000 oljearbeiderne har”.¹¹⁷ Men den midlertidige statsministeren i overgangsregjeringen, Mehdi Bazargan, mente at eksporten måtte komme i gang igjen

---

¹¹⁵ Bakhtiar var som tidligere nevnt i kapittel 3 Irans statsminister rett før sjahens fall. Bakhtiar satt ikke lengre enn noen måneder ved makten før han ble arrestert etter at Khomeini seiret.

¹¹⁶ *Klassekampen* 14.02/1979.

¹¹⁷ *Klassekampen* 05.02/1979.

ganske raskt for å få fart på den iranske økonomien. Iran var derfor nødt til å selge olje til USA.

Til tross for at USA fortsatt kunne kjøpe olje av Iran, var en del avtaler forandret fra sjah-tiden. Tidligere avtaler med internasjonale oljeselskaper som Esso og British Petroleum ble opphevet. Hassan Nazih, som var uoffisiell oljeminister i Iran, gjorde det klart at de kun ville selge olje til høystbydende. Dette var et ledd i en nasjonaliseringsprosess der myndighetene i Iran ville forandre samfunnet og økonomien i en retning av mer selvbestemmelse over iransk eiendom. *Klassekampen* hevdet at imperialistnasjonene bekymret seg over denne prosessen. De skrev at amerikanerne var redde for hvilke følger nasjonaliseringsprosessen kunne få ettersom den fort kunne spre seg til andre land som var i samme situasjon, og at iranerne kunne kreve kunstige høye oljepriser.¹¹⁸ Noen uker etter denne artikkelen meldte *Klassekampen* at USA sårt trengte olje, og at de var på etterskudd når det kom til oljeimport. Iranerne valgte å øke oljeprisen sin med 50 prosent, noe som fikk stor betydning for amerikanerne. For *Klassekampen* var det tydelig at overgangsregjeringen og Khomeini mente alvor under revolusjonsdagene med sine ord om at den iranske oljeindustrien kom til å bli forandret hvis sjahen ble styrtet.¹¹⁹

Noe som ble oppfattet positivt av ml-erne var at Khomeini var ute etter å bygge et vennskapsbånd med PLO og Yassir Arafat. *Klassekampen* var begeistret for dette. De kalte denne tilnærmingen fra Iran mot PLO som ”et viktig skritt for å alliere seg med den arabiske verden og den palestinske frigjøringsbevegelsen”.¹²⁰ *Klassekampen* meldte at Khomeini nektet et hvert samarbeid med Israel, og han at var i ferd med å renske ut en hver form for utenlandsk innflytelse. Alliansen mellom PLO og Iran tolket AKP(m-l) til at USA, Sovjet, og Israel ikke hadde noen grunn til å tro at de ville få innflytelse i Iran.¹²¹ Ml-erne forestilte seg at den iranske revolusjonen viste vei for Palestina i deres kamp mot Israel. Det var derfor viktig at disse landene allierte seg med hverandre.¹²²

---

¹¹⁸ *Klassekampen* 17.02/1979.

¹¹⁹ *Klassekampen* 05.03/1979 og 07.03/1979.

¹²⁰ *Klassekampen* 17.02/1979.

¹²¹ *Klassekampen* 17.02/1979.

¹²² Se *Fritt Palestina*, nr. 1, 1979.

”Sosialimperialistene” i Iran

Noe som stadig var et tema i *Klassekampen*, var faren fra det ml-erne betegnet som ”sosialimperialistene”.¹²³ For AKP(m-l) var dette nå i all hovedsak en betegnelse brukt på Sovjet, og Sovjets sympatisører.¹²⁴ Fokuset på Sovjet var en tråd de fulgte fra da opprøret mot sjahen begynte. AKP(m-l) var spesielt skeptisk i overgangsperioden ettersom det var langt fra sikkert hvordan styringsformen kom til å bli i Iran. Redselen for at Moskva eller Moskva-sympatisører skulle ende opp med makten var derfor stor.

Den 27. februar 1979 trykte *Klassekampen* en artikkel hentet fra avisen til Det kommunistiske partiet (m-l) i Frankrike. Artikkelen informerte om det pro-sovjetiske Tudeh-partiet, i Iran. De anklaget partiet for at de spilte et dobbeltspill. Ifølge *Klassekampen* støttet partiet sjahen under revolusjonen, og først da det var klart at massebevegelsen kom til å seire, endret partiet holdning. AKP(m-l) satte dette i sammenheng med at de prøvde å vinne mest mulig innflytelse etter revolusjonen. Det iranske folket måtte gjøres oppmerksom på at Tudeh-partiet spilte på lag med Moskva, og at de kun ventet på en mulighet for å overta makten.¹²⁵

Klassekampen hevdet at Tudeh-partiet hadde en historie med å opptre forrædersk, siden de nektet å støtte Mossadegh under CIA-kuppet i 1953. De Moskva-tro iranerne krevde nemlig at Iran skulle forsyne Sovjet med olje, og siden Mossadegh var imot dette fikk han heller ingen støtte under kuppet. Dette var et forræderi mot den nasjonale enheten i Iran, ifølge *Klassekampen*,¹²⁶ uten å reflektere over at man ellers pleide å hevde at Sovjet i 1953 ennå var et sosialistisk land.

Det virker som om artikkelen er bygget mye på antakelser, og den har konspiratoriske trekk. Det står blant annet at Tudeh-partiet oppmuntret til å fortsette de væpnete kampene selv om revolusjonen var et faktum. Her ble det spekulert i at Tudeh-partiet mente at de væpnete kampene måtte fortsette mot overgangsregjeringen. Hvis det dukket opp nye uroligheter kunne dette ført til at Tudeh-partiet fikk ledelsen i den væpna bevegelsen for deretter å ta makta selv.¹²⁷ *Klassekampen* vinklet saken slik at Tudeh-partiet hadde en klar plan for å

---

¹²³ Jfr. tidligere note om begrepet ”sosialimperialismen”.

¹²⁴ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 44-45.

¹²⁵ *Klassekampen* 27.02/1979.

¹²⁶ *Klassekampen* 27.02/1979.

¹²⁷ *Klassekampen* 27.02/1979.

overta makten i Iran, og at de slett ikke ville samarbeide med overgangsregjeringen, uten at de hadde noen bevis eller gode argumenter for det.

I forsvarsposisjon: ”En annen virkelighet”

I mars 1979 gikk det iranske folket til valg der spørsmålet om Iran ville bli en islamsk republikk ble avgjort. Khomeinis idé om et styresett basert på islam fikk gjennomslag og endte opp med hele 98 prosent av stemmene.¹²⁸ Dermed vant Khomeini, og AKP(m-l) hyllet det iranske folk for at de viste støtte til Khomeinis oppgjør med supermaktene. Khomeini forsikret velgerne om at ingen ville bli diskriminert i den islamske republikken uavhengig av kjønn, religion og etnisitet, ifølge *Klassekampen*.¹²⁹ Men det var i kjølvannet av dette valget at debatten om kvinners plass i det iranske samfunnet fant sted. Dette var selvfølgelig noe AKP(m-l) var opptatt av. Som et progressivt parti der likestilling og kvinners rettigheter var et viktig tema, var man nærmest forpliktet til å være deltaker i denne debatten.

Debatten omfattet et relativt bredt politisk spekter i Norge. Høyre og SV mente at myndighetene i Iran var kvinneundertrykkende. AKP(m-l) satt derimot med et annet inntrykk. Den 14. mars 1979 skrev *Klassekampen* om at tusenvis av kvinner hadde deltatt i demonstrasjoner mot islamske lover om innføring av at man måtte bære chadoren¹³⁰ ved tvang. Videre ble det påpekt at Khomeini hadde uttrykt noe som kunne tolkes i retning av at chadoren ble påbudt å bære. Men dette var feil, og en talsmann for Khomeini og regjeringa gikk ut og sa at dette var en misforståelse. AKP(m-l) påpekte at Khomeini tidligere hadde uttalt at kvinner og menn skulle ha like rettigheter, og det var derfor ingen grunn til å tro at det ville forekomme undertrykkelse. *Klassekampen* forsikret leserne ved å hevde at den sjia-muslimske grenen innenfor islam var langt mer liberal enn sunni-islam. Det var ingen grunn til å tro at Iran ville bruke Koranen til å undertrykke folket, og det var heller ingen grunn til å sammenligne Iran med for eksempel Pakistan. AKP(m-l) stolte på Khomeinis uttalelser om et Iran som ville innføre demokratiske rettigheter som blant annet allmenn stemmerett.¹³¹ Selv om de sa at dette ikke var sikkert, og at dette kunne være propaganda, virket det som om AKP(m-l) stolte mer på Khomeini enn på noen av de andre politiske partiene i Norge.

---

¹²⁸ Utvik, 2011, s. 218.

¹²⁹ *Klassekampen* 04.04./1979.

¹³⁰ Chadoren er et tradisjonelt iransk ytterplagg.

¹³¹ *Klassekampen* 14.03/1979.

Noen dager senere fikk også debatten plass i *Klassekampens* lederspalte. Debatten eskalerte til et nytt nivå der ml-bevegelsen åpenlyst gikk til angrep på andre vestlige kvinneorganisasjoner og politiske partier i Norge. AKP(m-l) kritiserte Høyre og SV for at de førte en sjah-vennlig politikk, og kun formidlet én side av saken. De tok også skarp avstand fra vestlige kvinneorganisasjoner som reiste ned til Iran for å være en del av kampen mot kvinneundertrykkingen. I lederen sto det svart på hvitt at det ikke foregikk noen som helst kvinneundertrykkelse i Iran eller at sløret ble gjeninnført, derimot bar kvinnene den tradisjonelle drakten chador av egen fri vilje. ”Vi støtter den kampen kvinnene i Iran fører for sjøl å bestemme om de vil bære den tradisjonelle drakten chador eller vestlige klær”, het det.¹³² At dette ble viet plass i lederspalten forteller noe om at dette var noe ml-erne tok seriøst. De mente at de borgerlige partiene leverte en falsk og i beste fall ensidig side av saken, mens de selv derimot, leverte sannheten om kvinnene i Iran.

Dette kom igjen i fokus i 1.mai-utgaven av *Klassekampen*. Her tok man virkelig Iran og Khomeini i forsvar og påstod at det kun var propaganda fra den borgelige pressen. Det foregikk ikke en undertrykking av kvinnene. Det var tydelig at AKP(m-l) hadde sendt en korrespondent ned til Iran. Noe som kan tolkes som et tegn på at de var svært opptatt av denne problematikken. Det er heller ikke overraskende ettersom AKP(m-l) viet mye tid og plass til kvinnekamp. På forsiden sto det: ”Kjempende kvinne i Iran”, og korrespondenten til AKP(m-l) intervjuet kvinner i Teheran for å komme til bunns i debatten.¹³³ Her kom det frem at det var en helt annen virkelighet enn det de andre norske partiene hevdet. Kvinnene bar chador som et signalement i kampen mot Vesten og for selvstendiggjørelse, ble det sagt. Den var dessuten ikke påtvunget, men et selvstendig valg de iranske kvinnene tok. Vestlige massemedier fremstilte synet på kvinner i Iran helt feil, ifølge *Klassekampen*. I tillegg hadde man fått høre av kvinnene selv at Khomeini talte positivt om kvinner og deres rettigheter i et islamsk styre. Kvinnene støttet Khomeinis ideer og mente at de overhodet ikke var reaksjonære.¹³⁴

AKP(m-l) fokuserte også på hva som var viktigst for kvinnene i Iran. Ifølge de iranske kvinnene var ikke spørsmålet om de bar chador med tvang det overordnede perspektivet. Det viktigste var at nå kunne kvinnene få flere rettigheter, og de håpet på at den religiøse revolusjonen ville gi kvinner og barn mye større sjanse til å lære seg å lese og skrive. Da

---

¹³² *Klassekampen* 24.03/1979.

¹³³ *Klassekampen* 28.04/1979.

¹³⁴ *Klassekampen* 28.04/1979.

sjahen ble veltet, kunne kvinnene delta aktivt i samfunnslivet, fortalte ei kvinne i Iran til ml-bevegelsens korrespondent. Analfabetismen var høy i Iran, og håpet blant kvinnene var stor til at Khomeini ville bedre basisferdighetene til spesielt kvinner og barn.¹³⁵ AKP(m-l) mente at den borgerlige pressen hadde et feil fokus ettersom den virkelige undertrykkingen av kvinnene foregikk da sjahen regjerte.

Det var ikke noe nytt at ml-erne hevdet ”borgerpressa” sin fremstilling var gal. Dette var en forsvarsmekanisme de blant annet brukte i forbindelse med Pol Pot og Kambodsja. Der *Klassekampen* fremstilte Pol Pot som en frigjøringshelt, ble ”borgerpressa” fremstilt i et lys der de spredde løgner om regimet i Kambodsja da de rettet anklager mot Pol Pots regime.¹³⁶ Med argumentet til ml-bevegelsen om et selvstendig valg som kvinnene tok, snudde man også hele debatten på hodet. Med dette argumentet var det ikke en undertrykkelse av kvinnene som foregikk i Iran, men egentlig en frigjøring. Ettersom chadoren var forbudt under sjahens regjeringstid, men nå var lovlig, viste dette at kvinners rettigheter var forbedret, og at det dermed ikke forekom noen undertrykking. Nå kunne faktisk kvinnene selv velge hva slags klær de ville gå med. Førsteintrykket ml-bevegelsen hadde av Iran under Khomeini, var at Iran ikke førte en reaksjonær politikk overfor kvinner, men at de hadde fått utbedret sine rettigheter etter revolusjonen.

Kvinnespørsmålet i Iran var uten tvil noe *Klassekampen* var opptatt av å formidle. Viktigheten av dette spørsmålet kan man måle i engasjementet deres i saken. I 1.mai-utgaven av avisen var fire sider viet til kvinnene i Iran. Korrespondenten intervjuet og hadde kontakt med flere kvinner, og saken var klar: Det eksisterte ingen undertrykking, dette var kun propaganda fra den borgerlige pressen. AKP(m-l) hadde selv tatt seg bryet med å dra til Iran for å finne ut om det foregikk en undertrykking, og fant ikke noe som helst tegn til dette.¹³⁷ Ml-erne tok Iran og Khomeini i forsvarsposisjon i denne debatten. Deres konklusjon om at det ikke eksisterte undertrykking av kvinnene i Iran var åpenbart forhastet, men kan tyde på at ml-bevegelsen tolket dette på sin egen måte, eller rett og slett ikke visste helt hva som foregikk. Men de forsvarte altså kvinnepolitikken i Iran ett hundre prosent, og den borgerlige pressen som hevdet at det eksisterte kvinneundertrykking der, ble nærmest sett på som forrædere og sjah-vennlige.

---

¹³⁵ *Klassekampen* 28.04/1979.

¹³⁶ Sjøli, 2005, s. 151.

¹³⁷ *Klassekampen* 28.04/1979.

Intervju med det iranske ml-partiet

I forbindelse med 1. mai hadde AKP(m-l) besøk av det iranske marxist-leninistiske partiet. Organisasjonen ble til i 1964. De stammet fra det iranske kommunistiske og revisjonistiske partiet, men interne forhold hadde ført til at partiet splittet opp i mindre fraksjoner, deriblant det marxist-leninistiske partiet.¹³⁸

Klassekampen publiserte et stort intervju som strakk seg over to dager med ml-erne fra Iran. Ml-partiet i Iran uttrykte at de var innstilt på å ha et godt forhold til Khomeini og overgangsregjeringen. Fokuset deres var rettet mot at det var viktig å få til samarbeid ettersom splittelser bare ville gagne imperialismaktene som kunne utnyttet situasjonen til sin fordel. Hovedfiendene for det iranske folk var imperialismaktene, og de ventet bare på at de indre motsigelsene ble så store at regjeringa mistet all sin makt, for deretter selv å intervenere, ifølge det iranske ml-partiet. De var tydelig positive til det nye styret fordi regjeringa hadde ”gjennomført flere viktige tiltak som har svekket imperialismens grep om Iran”.¹³⁹ Men de var klare på at den dagen regjeringa eventuelt kom til å begynne å samarbeide med supermaktene var det deres plikt å avsløre og gå i mot det. Men det viktigste her og nå var uten tvil at imperialismaktene ikke skulle blande seg inn.¹⁴⁰

Det iranske ml-partiet ville hovedsakelig jobbe på tre områder. Det første og viktigste var å fortsette kampen mot imperialismen slik at de ikke kunne ødelegge revolusjonen. Det var også helt avgjørende for å få ført revolusjonen til neste steg. Det neste steg som de jobbet mot var å få innført demokrati i Iran. Revolusjonen ble ikke ledet av proletariatet ettersom det ikke var noen historie for det. Det var derfor nødvendig å forvandle et diktatorisk Iran til et demokrati. Ved at Iran ble et demokrati kunne også arbeidernes rettigheter forbedres samtidig som kampen mellom borgerskapet og arbeidermassen tilspisset seg.¹⁴¹ Disse tankene og oppgavene til det iranske ml-partiet var i tråd med den klassiske marxistiske tenkningen om en trinnvis revolusjon, der tanken var at det første steget var et diktatur, så kom det en revolusjon og veltet dette og opprettet et demokrati. Til slutt ville arbeiderne samle seg å velte demokratiet for deretter å innføre sosialisme. Ml-partiet i Iran arbeidet derfor med steg 2 i denne prosessen. Det er ikke vanskelig å se at de var veldig optimistiske overfor fremtiden til Iran. Så lenge imperialismen ble bekjempet fullstendig, ville Iran få en lys fremtid i møte.

---

¹³⁸ *Klassekampen* 07.05/1979.

¹³⁹ *Klassekampen* 07.05/1979.

¹⁴⁰ *Klassekampen* 07.05/1979.

¹⁴¹ *Klassekampen* 07.05/1979.

Det kom også frem i intervjuet med den iranske ml-bevegelsen at nyhetsbildet i den vestlige pressen var fordreid angående både kvinnekampen og rettssakene etter at sjahen falt. Begge deler møtte kritikk fra pressen i Vesten, som mente at kvinnene ble undertrykt og at folk nærmest ble henrettet vilkårlig. Dette ville det iranske ml-partiet avkrefte. Det var kun folk som torturerte og drepte under sjahens regime, som ble dømt og henrettet. Det iranske ml-partiet var uansett glad for at dette fant sted ettersom ingen av de som jobbet for sjahen fortjente å få oppleve et demokratisk styre. De mente at nyhetsbildet fra utenlandsk presse ga et feilaktig inntrykk av hva som skjedde i Iran. Verken vilkårlige og urettferdige henrettelser eller noen undertrykking av kvinnene forekom i Iran.¹⁴²

Fremstillingen av Khomeini under republikkens tidlige fase

MI-bevegelsen fortsatte sin optimistiske støtte til Khomeini under den islamske republikkens første periode. Her fikk de stor støtte av det iranske ml-partiet som hyllet Khomeini i *Klassekampen*. Til tross for denne optimismen var de langt fra sikre på hva en islamsk republikk egentlig ville innebære. I *Klassekampen* 8. mai 1979 stod det at de ennå ikke visste hva en islamsk republikk egentlig er. Det de var sikre på, var at det ikke kom til å bli som Pakistan og Saudi-Arabia ut fra det som Khomeini hadde uttalt. Fremtiden for Iran så lys ut, og det iranske MI-partiet stolte hundre prosent på Khomeini: ”Vi støtter Khomeini for hans konsekvente standpunkt mot begge supermaktene og fordi han legger stor vekt på å bedre levevilkårene for de arbeidende massene.”¹⁴³ Dette skjedde selv om AKP(m-l) på langt nær visste hva en islamsk republikk egentlig dreide seg om. Bakgrunnen til dette må være Khomeinis nasjonale politikk som ville kaste imperialismen ut av Iran. Dette fikk han bred støtte for fra det iranske ml-partiet, og han ble hyllet opptil flere ganger for dette av ml-bevegelsen. Ved hjelp av det iranske ml-partiet, ble Khomeini også hauset opp som en stor leder, som et forsøk på å overbevise *Klassekampens* lesere om at Khomeini var en progressiv historisk skikkelse.

AKP(m-l) forsvarte den religiøse lederen da andre norske medier rettet kritikk mot han. Partiet virket å ha stolt ukritisk på Khomeinis ord. *Aftenposten* var kritisk til Khomeini og hva hans ideer om en islamsk republikk egentlig ville gjøre med Iran. AKP(m-l) mente derimot at selv om man ikke visste hvordan Iran kom til å se ut, var Khomeini langt mer liberal enn

---

¹⁴² *Klassekampen* 08.05/1979.

¹⁴³ *Klassekampen* 08.05/1979.

sjahen. Derfor var det liten tvil i deres øyne at Iran ble ledet i en positiv og utviklende retning. Her fremstod AKP(m-l) som nærmest totalt naive overfor Khomeini og Iran, til tross for at de ikke visste hvordan en islamsk republikk kom til å fungere. Da ”borgerpressa” var kritisk mot Khomeini og spesielt behandlingen av kvinnene, påstod ml-erne at han hadde blitt feiltolket. *Klassekampen* hevdet at selv om han hadde noen tendenser til å støtte enkelte kvinneundertrykkende skikker, handlet sløret om at det var en symbolsak mot imperialismen og sjahen.¹⁴⁴

Khomeini ble også hyllet for å nasjonalisere oljeindustrien slik at amerikanerne ikke fikk de samme gunstige betingelsene som før. Han viste seg allerede under republikkens tidlige fase som en mann som mente alvor ved å forkaste tidligere avtaler med både Sovjet og USA. I første halvdel av 1979 stilte bevegelsen Khomeini utelukkende i et positivt lys. Noe av det første Khomeini gjorde var dessuten å uttrykke støtte til PLO sin kamp mot Israel, dette ble selvsagt også godt mottatt av AKP(m-l).

Oppsummeringsvis kan man si at AKP(m-l) fortsatte å støtte Khomeini fullt ut. Uten egentlig å vite helt hva man støttet. Det virker som om de ikke klarte å skille elementene i Khomeinis politikk fra hverandre. Khomeini ble fremstilt i et godt lys fordi han kjempet for et uavhengig Iran. Da spørsmålet om vilkårlige henrettelser og kvinneundertrykking ble tatt opp av den borgelige pressen, avfeide ml-bevegelsen anklagene som feiltolkninger eller propaganda mot Khomeini. Optimismen var stor overfor Khomeini og hans lederskap etter at man så hvordan han tok et oppgjør med supermaktenes posisjon overfor Iran.

---

¹⁴⁴ *Klassekampen* 24.03/1979.

Kapittel 5:

På kollisjonskurs: Nyanser og forsvarsmekanismer

Fra forsvarsposisjon til en gradvis kritikk

Utover sommeren og sensommeren endret gradvis ml-bevegelsens holdning overfor Iran seg. De forsvarte den islamske republikken det første halvåret i 1979, men høsten 1979 kan man spore et skifte.

De første kritiske røstene om Irans indre anliggender ble publisert i *Klassekampen* i midten av juli 1979. Overskriften var ”Voksende uro blant kurdere og arabere”.¹⁴⁵ Konfliktens kjerne dreide seg om at kurderne og araberne ville ha selvstyre over delene av Iran der det var et klart flertall av kurdere eller arabere. Iran var derimot skeptiske til å gi kurderne og araberne egne autonome områder. *Klassekampen* meldte at den iranske grensebyen mot Irak, Marivan, var okkupert av kurdere etter harde kamper, og mente disse kampene stort sett var inspirert av grupper som var tilhengere av Masoud Barzani.

Barzani var en avdød kurderleder som samarbeidet med CIA og sjahens hemmelige politi SAVAK. Sønnene til Barzani var nå de store lederprofilene i denne bevegelsen. Barzani-bevegelsen ble derfor pekt ut som den store stygge ulven av AKP(m-l). *Klassekampen* skrev at de var på besøk i de kurdiske delene av Iran og da var de fleste positivt innstilt til det nye styret i Iran, og var negative overfor Barzani og hans bevegelse. Det var derfor klart at det måtte være Barzani og hans sympatisører som sto bak urolighetene, og følgelig var sympatien overfor kurderne liten blant ml-bevegelsen. Khomeini hadde også imøtekommet kravene om selvstyre mente *Klassekampen*.¹⁴⁶ Det eneste som kunne være årsaken til disse opptøyene var krefter som ville felle revolusjonen, ifølge AKP(m-l). Dette måtte da være Barzani ettersom alle andre kurdere var positive til det nye styret i Iran, ifølge AKP(m-l). Her valgte ml-erne å stå på Iran sin side. De var ikke kritiske overfor styresmaktene, men satte skylden på en liten gruppe som var ute etter å stanse den progressive revolusjonen, fordi de var ute etter å vinne mest mulig makt selv, men i forbindelse med spørsmålet om minoritetenes autonomi ble etter hvert de kritiske røstene til regimet i Iran store.

---

¹⁴⁵ *Klassekampen* 17.07/1979.

¹⁴⁶ *Klassekampen* 17.07/1979.

I slutten av august strammet Khomeini grepet ytterligere ettersom minoritetsgruppene fortsatt kjempet for selvstendighet. *Aftenposten* var meget kritisk til Khomeinis maktbruk. De tolket det i retning av at Iran var blitt til et nytt diktatur under hans ledelse. Fremtiden til Iran så derfor dystert ut. Mange som kjempet for frihet og demokrati var i ferd med å bli utsatt for et enda mer diktatorisk regime enn under sjahen, ifølge *Aftenposten*. Khomeinis voldsomme angrep på kurderne og det at han gikk offentlig ut og sa at det kurdiske politiske partiet var ulovlig, sammen med blant annet andre venstreorienterte partier, styrket *Aftenpostens* påstand. *Aftenposten* reagerte også sterkt på at de ikke fikk lov til å reise inn i Iran og dekke begivenhetene.¹⁴⁷

Også ml-erne måtte nå ta stilling til påstandene om diktatur. Noen dager seinere tok *Klassekampen* opp noe av kritikken som var kommet mot det iranske regimet på lederplass, og her inntok *Klassekampen* en mer aggressiv og kritisk holdning til det ”nye” Iran. For første gang uttrykte ml-bevegelsen bekymring over ”de siste dagers nyhetsmeldinger [...] Særlig gjelder dette krigserklæringen mot kurderne og den generelle innstramminga av presse- og organisasjonsfriheten”.¹⁴⁸ Ml-erne mente nå at kurdernes krav om autonomi var progressivt og derfor rettferdig. Dette ble satt i en større sammenheng ved å påpeke at dersom disse rettighetene ble truet så svekket dette folkets kamp mot imperialismen. Lederspaltene mente videre at forbudene mot politiske partier, aviser og lignende som kjempet imot sjahen, var et skritt i feil retning. Dette var ikke progressivt.¹⁴⁹ For første gang ville de ikke forsvare eller rettferdiggjøre regimets handlinger. Derimot stilte *Klassekampen* seg noe kritisk til den nye regjeringens håndtering av indre politiske problemer.

Til tross for kritikken mente AKP(m-l) fortsatt at den borgelige pressen bevisst utnyttet situasjonen til egen fordel ved å hevde at sjahen og Khomeini var på lik linje: ”Men disse overgrepene er likevel bare en side av utviklinga i Iran.”¹⁵⁰ *Aftenposten* angrep blant annet Iran for å henrette kurdiske ledere og folk som var støttespillere av sjahen.¹⁵¹ Men dette mente ml-erne kunne rettferdiggjøres, og refererte blant annet til henrettelsen av Vidkun Quisling etter andre verdenskrig. *Klassekampen* skrev at det var et massekrav som regjeringen måtte etterkomme.¹⁵² Ml-erne problematiserte altså ikke henrettelsene, eller stilte seg kritisk til om alle henrettelsene var like legitime. De skilte ikke mellom sjahens støttespillere, og folk som

---

¹⁴⁷ *Aftenposten* 20.08/1979.

¹⁴⁸ *Klassekampen* 22.08/1979.

¹⁴⁹ *Klassekampen* 22.08/1979.

¹⁵⁰ *Klassekampen* 20.08/1979.

¹⁵¹ *Aftenposten* 20.08/1979.

¹⁵² *Klassekampen* 20.08/1979.

ble henrettet fordi de ville utvide de demokratiske rettighetene, eller ikke støttet en islamsk republikk. I lederspaltene sto det at man måtte holde fast ved sitt standpunkt – støtte til revolusjonen.

AKP(m-l) var klare på at den islamske revolusjonen hadde vunnet mange kamper mot de to imperialistiske maktene, og den hadde nasjonalisert store deler av den iranske industrien. Konklusjonen i *Klassekampen* var at på grunn av revolusjonens borgerlige og muslimske karakter ville resultatet av den bli begrenset. Overgrep skulle ikke forsvares, og revolusjonens klassekarakter ville sikkert føre til angrep på både demokratiske rettigheter og minoriteter. Men den ville likevel være til stor nytte for det iranske folk ved at de nasjonaliserte og viste avstand fra USA og Sovjet. Derfor var det feil å kritisere Khomeini, han var ikke marxistisk, men gjorde mye bra for Iran, uavhengig av politisk standpunkt, og ”et generalangrep mot Khomeini og Irans regjering” var kun propaganda fra revolusjonens fiender, hevdet *Klassekampen*.¹⁵³

ML-bevegelsen ble for alvor presset på sine tidligere standpunkter. Verdens øyne var rettet mot Iran, og det viste seg at Khomeini virkelig begynte å bruke maktmidler for å rydde unna potensielle farer for den islamske revolusjonen. AKP(m-l)s store optimisme ble gradvis skiftet ut til fordel for kritiske spørsmål. Til tross for dette ble støtten til Iran opprettholdt. De positive sidene ved Irans selvstendiggjøring var populært for ml-erne, mens man hadde neglisjert de negative sidene. Henrettelser ble rettferdiggjort, og selv om ml-erne mente at kurderne hadde rett på selvstyre, veide argumentene for fortsatt støtte til de iranske myndighetene tyngst. De ville ikke kutte sin støtte til revolusjonen ettersom iranerne viste at det var mulig å stå opp imot imperialismen, og supermaktene, noe som var et dogme i ml-bevegelsen. Det var derfor viktig å klamre seg fast til teorien og fokusere på at Iran hovedsakelig var progressivt. Bare slik kunne utviklingen i Iran forenes med ml-ernes politiske virkelighetsoppfatning.

”Tragisk og farlig utvikling”

I slutten av august 1979 eskalerte konflikten i Iran til et punkt der Khomeini brukte militære styrker for å slå ned på opprøret blant kurderne. Da reagerte også ml-bevegelsen kraftig. Nå angrep de Irans styre på en måte de aldri hadde gjort før. I lederspaltene 1. september sto det at

---

¹⁵³ *Klassekampen* 22.08/1979.

de var ettertrykkelig imot den ”blodige undertrykkelsen”.¹⁵⁴ AKP(m-l) så på hendelsene i et større perspektiv og mente at det kun var supermaktene som tjente på denne tydelige indre splittelsen. Det var derfor viktig at Khomeini etterkom kravene fra minoritetsgruppene, for dermed kunne han få folket til å stå sammen mot supermaktene, ble det sagt. Det var en stor fare for revolusjonen om den ble smalere, for nettopp det at den var så bred, hadde ført til at sjahen falt, ifølge *Klassekampen*.¹⁵⁵ For første gang kom ml-erne her med en eksplisitt kritikk som de verken prøvde å gi en tilfredsstillende forklaring på eller de syntes var legitim.

De var også meget kritiske til forbudet mot venstreorienterte organisasjoner og partier. *Klassekampen* gikk så langt at de hevdet at revolusjonen hadde fått store anti-demokratiske trekk,¹⁵⁶ og dette var selvsagt ugunstig for en bevegelse som holdt trofast på sin teori om trinnvis revolusjon. Det var helt klart at hele denne prosessen var med på å endre bildet av Iran. Ml-erne fikk se den store makten og oppslutningen som de religiøse hadde til rådighet.

Irans behandling av kurderne viste kompleksiteten ved en islamsk ideologi for alvor. Dette gjorde kanskje at mange ml-ere begynte å lure på hva slags revolusjon dette egentlig var. Dro revolusjonen i en reaksjonær retning i henhold til behandlingen av minoritetsgruppene, eller var den progressiv ved at de hadde klart å redusere supermaktenes innflytelse betraktelig? Det var lett å la seg forvirre over revolusjonens karakter, og for første gang kritiserte også AKP(m-l) revolusjonens utvikling og mente at den var farlig. Venstrepartier ble forbudt, og opposisjonspolitikere og kurdere ble dømt av revolusjonsdomstolene, og henrettet. Forvirringen rundt revolusjonen må ha vært stor. Nå ble det tydelig også for ml-erne at den religiøse politiske ideologien kunne bli brukt på feil måte. *Klassekampen* skrev klart og tydelig at: ”persisk nasjonal-sjåvinisme og religiøs fanatisme” var ”det dårligste svaret på Irans problemer”.¹⁵⁷ Dette kan tolkes som at de kritiserte hvordan regjeringen i Iran løste sine interne problemer på. Ml-erne så også dette i en større kontekst, der de mente at dette kun gagnet supermaktene. Desto større den interne spliden var, desto større sjanse var det at revolusjonen kunne falle sammen. *Klassekampen* hadde tatt opp dette på et tidlig stadium i revolusjonen, og var overbevist om at supermaktene var interessert i å utnytte disse indre motsigelsene.

---

¹⁵⁴ *Klassekampen* 01.09/1979.

¹⁵⁵ *Klassekampen* 01.09/1979.

¹⁵⁶ *Klassekampen* 01.09/1979.

¹⁵⁷ *Klassekampen* 01.09/1979.

”Dette er vår måte å gjøre det på”

Det var tydelig at Khomeinis maktbruk den siste tiden var frustrerende for ml-bevegelsen når de prøvde å forklare hva en islamsk republikk egentlig var. *Klassekampen* skrev at man ikke måtte avfeie en islamistisk stat uten videre. De islamske statene var kompliserte, og det var ikke en enhet blant dem. Det var store variasjoner fra styret i Saudi-Arabia til hvordan islam ble brukt politisk i Pakistan. AKP(m-l) mente at man måtte kvitte seg med det de kalte for vestlig kulturimperialisme. Ved å betrakte politisk islam ut i fra at vestlige verdier var overlegne, ble det med en gang en fundamental feil i vurderingen. Den måtte vurderes på sine egne premisser, og derfor måtte hvert enkelt tilfelle av politisk islam vurderes fra stat til stat. En generalisering var vanskelig.¹⁵⁸

Ml-erne hevdet at islam hadde dukket opp som en politisk ideologi som ”en reaksjon mot vestlig dominans.”¹⁵⁹ Det var naturlig at revolusjoner i den tredje verden der islam sto sterkt ble ledet av en islamistisk bevegelse fordi dette var noe som kunne binde sammen folket i kampen mot Vesten. *Klassekampen* siterte den iranske utenriksminister Ebrahim Yazdi: ”Det er vår måte å gjøre det på.”¹⁶⁰ Det var derfor urettferdig å bruke Karl Marx sin tese om at religion var opium for folket, og dermed avfeie all støtte til slike bevegelser. Man måtte forstå islams betydning i den tredje verden og studere hvert enkelte tilfelle av politisk islam. Selv om man så tegn til maktmisbruk av presteskapet i Iran, var det for tidlig å konkludere om styret var progressivt eller reaksjonært, mente *Klassekampen*.

Revolusjonen i Iran skapte tydelig frustrasjon i ml-bevegelsen. Nå gjaldt det for partiet å finne et godt svar på hvordan man skulle stille seg til en slik bevegelse. AKP(m-l)s standpunkt var at man ikke måtte kaste seg på det borgerlig propagandatoget med å kritisere islam som politisk ideologi, men måtte vurdere den på dens egne premisser. Nødvendigheten av å forstå islams betydning som en reaksjon på Vestens hegemoni og dominans var viktig. Man kunne heller ikke bruke klassiske marxistiske analyseverktøy som Marx sin tese om religion. Denne kritikken var likevel begrenset til enkelte sider ved Iran som ikke passet med AKP(m-l) sin teori. Nå landet partiet på at det var for tidlig å konkludere. Man måtte forstå at dette var iranernes måte å gjøre det, og avvente utviklingen.

---

¹⁵⁸ *Klassekampen* 08.09/1979.

¹⁵⁹ *Klassekampen* 08.09/1979.

¹⁶⁰ *Klassekampen* 08.09/1979.

Forklaringene til partiet virker litt for enkle. Hvorfor støttet man en revolusjon som hadde så åpenbare reaksjonære trekk? Dette må leses i en sammenheng om at ml-bevegelsen for alvor begynte å vakle. Bevegelsens glansdager på midten av 1970-taller var over. Troen på det kommunistiske prosjektet var i ferd med å forlates av mange medlemmer. For å holde bevegelsen samlet var man helt avhengig av å opprettholde støtten til den anti-imperialistiske kampen, og inn i denne kategorien falt Iran og den iranske revolusjonen. Når ideologien slo sprekker, måtte man overbevise medlemmene om at tre verdener-teorien var tilpasset samtidas versjon av verden for å avverge at hele bevegelsen skulle gå til grunne. Selv om kartet overhodet ikke passet med terrenget, kunne ikke ledelsen ta sjansen på å proklamere at Iran hadde gått fra revolusjon til reaksjon. Da kunne det kommunistiske prosjektet risikere å bryte sammen.

På slutten av 1970-tallet så man nemlig at bevegelsen begynte å slå sprekker. Etter Maos død i 1976 slet de med å forholde seg til Kina. Deng Xiaoping ble fordømt i *Klassekampen* da Mao fordømte Deng, og han ble hyllet da Mao hyllet Deng. Når han endte som Kinas øverste leder, ble han også hyllet.¹⁶¹ Slike stadige ”linjeskifter” bidro til at mange mistet troen på prosjektet, og surrealistiske tilstander oppsto i bevegelsen. Det ble så ille at den profilerte marxist-leninisten Tron Øgrim høsten 1979 utga boka *Marxismen - vitenskap eller åpenbaringsreligion?* som for første gang diskuterte partiets feilslåtte politikk offentlig. Det var et desperat forsøk på å holde bevegelsen samlet. Ledelsen måtte for enhver pris unngå at det oppsto internes splittelser og fraksjoner. Men dette var noe som ikke kunne unngås på slutten av 1970-tallet ettersom det stadig ble klart at teoriene deres ikke passet med virkeligheten. For mange medlemmer ble det nå brått slutt på den marxist-leninistiske drømmen.

Omfavnelsen av de store teoriene kan ikke neglisjeres i denne sammenhengen. Hvis det viste seg at nok en grunnleggende teori var feil, kunne dette bety at hele ml-bevegelsen ville ramle sammen. For at bevegelsen skulle overleve var man avhengig av slike teorier. Deres utenrikspolitiske teori ble derfor viktig på slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet. Enkelte vil hevde at det ble AKP(m-l)s program fra og med tredje landsmøtet i 1980.¹⁶² Krisen innad i partiet og gjorde det vanskeligere å snu på beslutningen om at revolusjonen i Iran var progressiv. Hvis de hadde snudd, ville dette vist at det var noen åpenbare feil også med deres utenrikspolitiske teori, noe som igjen kunne skape splittelse og frafall fra partiet.

---

¹⁶¹ Sjøli, 2005, s. 138-139.

¹⁶² Sjøli, 2005, s. 140.

De hadde dermed ingen andre muligheter enn å stå fast ved at revolusjonen stemte overens med Maos teori om de tre verdener. Å klamre seg til dogmene var svært viktig, uavhengig av om de stemte eller ei. Partiets fremtid kunne stå på spill.

Okkupasjonen av den amerikanske ambassaden

I november i 1979 oppstod en ny situasjon som rystet hele verden. Iranske studenter okkuperte den amerikanske ambassaden i Iran og tok amerikanske ambassadefolk til gisler. Dette var noe som var meget oppsiktsvekkende ettersom ambassadene er beskyttet ved diplomatisk immunitet, og denne saken ble noe hele verden fulgte spent med på.

Klassekampen rapporterte om okkupasjonen for første gang tidlig i november. Årsaken til aksjonen var et krav om at USA skulle utlevere sjahen til Iran slik at han det kunne føres rettssak mot han. Studentene tok over 100 gisler, ifølge *Klassekampen*. AKP(m-l) fikk tidlig med seg at okkupasjonen ble støttet av øverste hold i Iran, og at studentene ikke var ute etter å skade gislene.¹⁶³ Men dagen etter kom rapportene om at den iranske regjeringa gikk av som en følge av uenighetene rundt hvordan man skulle håndtere denne saken. Det betydde i praksis at revolusjonsrådet med presteskapet i spissen satt nå med all makt, og AKP(m-l) mente at problemet til regjeringa nettopp var konflikten med presteskapet.¹⁶⁴

Ml-erne fulgte nøye med på utviklingen i denne saken. En slik sak kunne få store konsekvenser for selve revolusjonen i Iran. Sovjet var raskt ute og støttet okkupasjonen, og de kunne fort spille et dobbeltspill der de var ute etter å erstatte presteskapet med en mer Sovjetvennlig regjering, ifølge ml-bevegelsen. Verdenssamfunnet reagerte kraftig på denne okkupasjonen. *Klassekampen* rapporterte om at USA frøs alle verdier de hadde i Iran, samtidig som Iran nektet å selge olje til amerikanerne.¹⁶⁵ Myndighetene i Iran lovte verden at en eventuell rettssak mot sjahen ville være rettferdig, og at uavhengige observatører skulle få følge rettssaken.¹⁶⁶

I denne perioden var Sigurd Allern blitt eneredaktør i *Klassekampen*. Han tok i august/september 1979 over jobben etter Egil Fossum som gikk av den samme høsten. Det lå mye autoritet bak navnet til Allern. Den tidligere formannen var godt kjent og respektert i ml-

---

¹⁶³ *Klassekampen* 06.11/1979.

¹⁶⁴ *Klassekampen* 07/11/1979.

¹⁶⁵ *Klassekampen* 08/11/1979.

¹⁶⁶ *Klassekampen* 12.11/1979.

kretsene, og at Allern tok over kan sees på som et ledd i en uavhengighetsprosess. Med Allern bak roret visste ledelsen samtidig at man kunne stole på avisens uttalelser og meninger. Den 14. november kom endelig en offisiell uttalelse fra ledersiden i ml-ernes avis angående ambassadesaken. Her ble det slått fast at kravet om å få utlevert sjahen til Iran var et rettferdig krav fra iranernes side, men at man på ingen måte støttet okkupasjonen av den amerikanske ambassaden. Dette var ifølge lederspaltene i *Klassekampen*: ”verken noen riktig eller klok taktikk.”¹⁶⁷ Ml-erne mente at dette ble brukt i mot Iran og den iranske revolusjonen. Dette gjorde at amerikanerne opparbeidet seg mer sympati i verden, noe som bidro til å styrke den imperialistiske makten på verdensbasis. Ml-erne var klar på at den diplomatiske beskyttelsen måtte opprettholdes for at ”fredelig sameksistens for land med ulike samfunnssystemer”¹⁶⁸ skulle kunne finne sted. Lederspaltene understreket denne dristigheten ved å ta gisler i den amerikanske ambassaden. Dette nærmest inviterte amerikanerne til angrep mot iranske interesser og iranere i utlandet. Selve om kravet om å få utlevert sjahen var legitimt, var metoden iranerne brukte langt fra legitimt, ifølge AKP(m-l).¹⁶⁹

Diskusjon rundt ambassadesaken

Den komplekse situasjonen som var i Iran med islam og gisselaksjonen skapte uenigheter innad i AKP(m-l). Disse uenighetene var å finne på debattsidene til *Klassekampen* i januar 1980. Hovedårsaken til debatten var en utenrikskommentar Sigurd Allern skrev den 29. desember 1979. Der han mente at det var beklagelig at Norge ville gi støtte til amerikanernes forslag om å gjennomføre økonomiske sanksjoner mot Iran for å legge press på myndighetene slik at gisselsituasjonen kunne løses raskere.¹⁷⁰ Debatten handlet i bunn og grunn om det var feil å komme med økonomiske sanksjoner rettet mot Iran.

Allern ga uttrykk for at han ikke sympatiserte med gisselaksjonene fordi den skadet Irans rykte internasjonalt. Han mente at dette kunne gi utslag i form av at mange ble skeptiske til Iran, og dermed sympatiserte mer med amerikanerne. Ca. en uke etter denne utenrikskommentaren til Allern ble et leserinnlegg som kritiserte Allerns standpunkt publisert. Med overskriften ”Aftenpostens Iran-ekspert”,¹⁷¹ som var et tydelig angrep rettet mot Allern,

---

¹⁶⁷ *Klassekampen* 14.11/1979.

¹⁶⁸ *Klassekampen* 14.11/1979.

¹⁶⁹ *Klassekampen* 14.11/1979.

¹⁷⁰ *Klassekampen* 29.12/1979.

¹⁷¹ *Klassekampen* 04.01/1980.

mente innsenderen at man måtte støtte gisselaksjonen. I leserinnlegget ble det rettet påstander mot at ambassaden drev med ulovlig virksomhet som spionasje for USA. Iranerne viste dermed hele verden at man ikke aksepterte at ambassader ble brukt til å drive ulovligheter, og ”Hvis Irans folk, etter det de har erfart om USAs ambassade [...] ikke hadde okkupert den, ja, da ville det vært grunn til å kritisere dem”.¹⁷² Iranernes omdømme ble ikke svekket, men derimot styrket ved at de viste verden at internasjonal lov ikke skulle brukes som et skalkeskjul for å drive med spionasje.

Det var åpenbart forskjellig syn på om gisselaksjonen var noe negativt eller positivt blant ml-erne. Allern gikk mer inn for et litt annet perspektiv på gisselaksjonen. Han svarte på kritikken der han mente at iranernes okkupasjon var en alt for overdreven reaksjon, og at dette ikke var en klok revolusjonær taktikk. Han karakteriserte dette som radikal moralisme. Allern støttet selvsagt revolusjonen, men han påpekte at gisselaksjonen var perfekt propaganda for amerikanerne til å få med seg verdenssamfunnet på å fordømme Iran. Dette kunne få ytterligere konsekvenser ved at en amerikansk invasjon kunne bli legitimert av verdenssamfunnet.¹⁷³ Allern tolket saken ut fra hva som gagnet deres forståelse av verden best. Han mente at ambassade-okkupasjonen var negativ på bakgrunn av at den kunne brukes som propaganda mot den iranske revolusjonen. Det viktigste her var faktisk ikke hva som var rett eller galt, men at aksjonen ble oppfattet av folk som noe negativt, som da skapte misnøye i verdenssamfunnet. Dette var nok et bevis på at bevegelsen tolket revolusjonen ut i fra sitt eget verdensbilde, og hva som passet inn i dette bildet.

Allern tok ikke stilling til om ambassadesaken var rett eller galt rent moralsk. Det var tydeligvis heller ikke det mest interessante spørsmålet. Allerns overordnede perspektivet var at amerikanerne ikke skulle få noen som helst sjanse til å utøve sin imperialistiske politikk overfor Iran, men ambassadeaksjonen ga dem grunner til å bruke sin makt til å fordømme Iran. Derfor var han negativ til aksjonen.

Krig?

Det iranske revolusjonsrådet, ble ytterligere kritisert av ml-bevegelsen da Khomeini hevdet at de amerikanske gislene var aktive spioner for USA. Khomeini truet åpenlyst med å stille gislene for de revolusjonære domstolene i Iran. Dette var AKP(m-l) kritiske til. De mente at

---

¹⁷² *Klassekampen* 04.01/1980.

¹⁷³ *Klassekampen* 10.01/1980.

dette var lite troverdige anklager fra Khomeini og kalte dem for ”spinkle”.¹⁷⁴ Formålet med disse anklagene var å presse frem en hurtig utlevering av sjahen, og de kom også etter at det internasjonale samfunnet presset Iran. MI-bevegelsen var redd for at dette kunne lede frem til en krig. I *Klassekampen* ble det meldt om amerikanske skip som var på vei til Den persiske gulfen.¹⁷⁵ På lederplass sto det klart og tydelig at amerikanerne klargjorde til krig som et svar på truslene om å stille de gjenværende gislene for revolusjonsdomstol. Samtidig krevde ml-bevegelsen at den norske regjeringa ”tar avstand fra de amerikanske krigstruslene”.¹⁷⁶ Selv om sannsynligheten for at amerikanerne ville engasjere seg i en omfattende krig var liten, var det viktig at Norge ikke skulle legitimere en mulig krigshandling. Derfor krevde ml-bevegelsen at den norske regjeringa skulle fordømme amerikanernes krigsholdninger.¹⁷⁷

Det ble også rettet kritikk mot hvordan Khomeini håndterte situasjonen. AKP(m-l) mente at han burde tildeles en stor del av skylden for at situasjonen eskalerte så voldsomt. Ved å legitimere okkupasjonen av ambassaden og gisseltakingen provoserte Khomeini frem en situasjon som ikke var gunstig for revolusjonen. Fokuset på at sjahen som en diktator måtte betale sin straff for sine tidligere forbrytelser forsvant gradvis, ettersom fokuset ble rettet mot gisselsituasjonen. Ifølge ml-bevegelsen gjorde dette at Iran kun ble mer isolert, og dette var verken gunstig for revolusjonens fremskritt eller for Irans befolkning. MI-erne ble stadig mer kritisk til Khomeinis håndtering av denne situasjonen.¹⁷⁸

Ambassadesaken fikk meget stor dekning i *Klassekampen*. Etter at amerikanerne truet med krig, ble det trykket artikler om potensielle amerikanske planer rundt en hypotetisk krig. MI-erne formidlet at amerikanerne hadde planer om hvordan man skulle håndtere en krig i mellom de to nasjonene. AKP(m-l) var likevel overbevist om at en krig sannsynligvis ikke ville finne sted i nærmeste fremtid ettersom dette mest sannsynlig ville endt med at de amerikanske gislene ville bli henrettet, enten av okkupantene eller av de iranske styresmaktene.¹⁷⁹

---

¹⁷⁴ *Klassekampen* 21.11/1979.

¹⁷⁵ *Klassekampen* 20.11/1979.

¹⁷⁶ *Klassekampen* 22.11/1979.

¹⁷⁷ *Klassekampen* 22.11/1979.

¹⁷⁸ *Klassekampen* 22.11/1979.

¹⁷⁹ *Klassekampen* 22.11/1979.

”Send sjahen ut av USA”

Når det gjaldt pressens formidling av ambassadesaken, tok ml-bevegelsen igjen et oppgjør med den borgelige vestlige pressen. De ville ta et oppgjør med slike ensidige oppfatninger om at islam og Khomeini var ”et utslag av religiøs fanatisme”.¹⁸⁰ AKP(m-l) mente det var viktig å formidle at masseopprøret bar mye historie med seg. Det var tross alt amerikanerne som innsatte sjahen som statsoverhodet, og folket hadde opplevd mange år med amerikansk overgrep av iranske ressurser. Det var dette som ble hevnet i forbindelse med demonstrasjonene de siste dagene, og i forbindelse med okkupasjonen av den amerikanske ambassaden.

Disse historiske røttene var også noe som gjorde at frykten for en amerikansk intervensjon levde blant det iranske folk, ifølge *Klassekampen*. Da sjahen fikk lov til å komme til USA, eskalerte også konflikten. Den beste måten å løse dette på var at amerikanerne sendte sjahen ut av USA. Avisen var også lei av den ensidige vinklingen blant vestlig presse om at Khomeini måtte bøye seg for USA. Begge parter måtte opptre rasjonelt for å få til en løsning, sto det på lederplass.¹⁸¹

Spørsmålet om sjahens utlevering var et tema som opptok AKP(m-l). I slutten av november i 1979 ble det trykt flere saker som omhandlet dette temaet. *Klassekampen* publiserte en sak om sjahen og hans innpass i USA. De mente at Henry Kissinger og Rockefeller¹⁸² la et betydelig press på den amerikanske presidenten for at sjahen måtte få eksil i USA. I begynnelsen ga ikke president Carter etter, og derfor hevdet *Klassekampen*, at Kissinger og Rockefeller fikk en lege til å undersøke han. Under denne undersøkelsen ble det funnet en svulst som måtte undersøkes av amerikanske eksperter i USA. Da godtok også Carter sjahens ønske om å komme til USA.

Ml-erne var tydelig på at dette var et stort feilsteg av de amerikanske styresmaktene, og at dette var den utløsende årsaken til den diplomatiske krisen mellom Iran og USA.¹⁸³ De karakteriserte sykdomspåstanden til sjahen som ”meget tvilsom” og ”veldig provoserende”.¹⁸⁴ *Klassekampen* meldte at iranske myndigheter ville føre en rettferdig rettssak mot sjahen, og det var derfor ingen grunn til at amerikanerne ikke skulle utlevere han. Han burde bli stilt for

---

¹⁸⁰ *Klassekampen* 24.11/1979.

¹⁸¹ *Klassekampen* 24.11/1979.

¹⁸² Henry Kissinger var en tidligere amerikansk utenriksminister. Kissinger var kjent for å være uhyre pragmatisk i sin utenrikspolitikk. Rockefeller var en olje-millionær som hadde gode økonomiske forbindelser med sjahen.

¹⁸³ *Klassekampen* 25.11/1979.

¹⁸⁴ *Klassekampen* 30.11/1979.

en domstol og få den straffen han fortjente, mente AKP(m-l).¹⁸⁵ Kritikken mot USAs rolle i konflikten tiltok betraktelig etter at iranske myndigheter antydte at hvis amerikanerne gikk ut offentlig og fordømte sjahen og hans handlinger, kunne en fredelig løsning forhandles frem. Dette var langt mindre drastisk enn å utlevere sjahen, og ml-erne mente at disse innrømmelsene var det minste amerikanerne kunne gjøre for å få til en fredelig løsning.¹⁸⁶

”Islam er ikke bare en religion”

I kjølvannet av ambassadesaken dukket det opp en debatt i Norge. Fokuset i ml-bevegelsen ble for en stor del rettet mot hvordan islam ble oppfattet i Norge og Vesten. Debatten handlet om islam og om den var reaksjonær eller progressiv, og hadde mange likhetstrekk med den som foregikk på vårparten i 1979. AKP(m-l) kastet seg selvfølgelig ut i denne debatten også. Mannen som tok opp debatten i partiets avis var redaktøren Sigurd Allern, noe som kan tyde på at ledelsen i partiet tok dette seriøst. Det hele begynte med en kort artikkel med overskrift ”Hetsen mot islam”.¹⁸⁷ Bakgrunnen for debatten var at Carl I. Hagen gikk ut i *Aftenposten* og fortalte at bystyret i Oslo burde revurdere vedtaket om å bygge ut en moské i byen. Årsaken til dette var ifølge Carl I. Hagen hendelsene som fant sted etter at de religiøse tok makten i Iran.¹⁸⁸

Sigurd Allern gikk til angrep på Hagens utspill og sa at Hagens begrunnelse ”stinket”.¹⁸⁹ En drøy uke seinere var en stor artikkel som handlet om islam å finne i *Klassekampen*. Artikkelen var omfattende og gikk i dybden. Ledelsen i partiet tok virkelig et oppgjør med kritikerne, og igjen var det Carl I. Hagen som fikk gjennomgå. Allern gikk langt i å innrømme at religionen hadde reaksjonære trekk vedrørende behandling av enkelte grupper i samfunnet som blant annet kvinner. De hadde også uvanlige straffemetoder, som for eksempel å kappe av hendene til en tyv osv. Poenget til Allern var uansett at debatten var for blitt ensidig. De negative trekkene overskygget alt det positive islam og islamismen bidro med.¹⁹⁰

Allern tok så på seg oppgaven med å forklare hva islam egentlig er. Han forklarte at islam skiller seg fra kristendommen ved at den ikke kun er en religion, men også en ”kultur som

---

¹⁸⁵ *Klassekampen* 26.11/1979.

¹⁸⁶ *Klassekampen* 28.11/1979.

¹⁸⁷ *Klassekampen* 01.12/1979.

¹⁸⁸ *Klassekampen* 01.12/1979.

¹⁸⁹ *Klassekampen* 01/12/1979.

¹⁹⁰ *Klassekampen* 08.12/1979.

gjennomsyrrer samfunnet”.¹⁹¹ MI-erne prøvde å vise at islam var noe helt eget, og derfor måtte man kjenne til alt om religionen og ikke kun de negative trekkene som blant annet Carl I. Hagen dro frem. Islam var hovedsaklig sammensatt av to ulike retninger som praktiserte islam forskjellig. Når kvinnene bar slør, skyldtes det at denne praksisen var en integrert del i deres kultur. Artikkelen gikk til angrep på SVs tidsskrift *Kontrast*¹⁹² ettersom magasinet hadde publisert en utgave som handlet om islam og dens fremvekst. Problemet var at *Kontrast* ikke vektla islams betydning for den tredje verdens kamp mot imperialismen. Dette var en side av islam som var viktig, mente Allern.¹⁹³ Igjen tok dermed AKP(m-l) på seg rollen som en forsvarer av islam, dette var likevel mest fordi det stemte overens med deres utenrikspolitiske teori. Allern innrømte at islamismen hadde enkelte særegne metoder som virket reaksjonære, men man måtte huske at denne bevegelsen var en massiv og bred bevegelse som ville begrense imperialismemaktens innflytelse, noe som igjen svekket imperialismen. Politisk islam var derfor en bevegelse AKP(m-l) måtte støtte, ikke motarbeide. Den islamske bevegelse utgjorde en viktig del av kampen mot imperialismen, og det religiøse elementet ble underordnet dette sekulære perspektivet.

MI-bevegelsens forsvarsmekanisme

MI-bevegelsen ble for alvor presset rundt sitt standpunkt til Iran i begynnelsen av 1980. På debattsidene i *Klassekampen* kan man finne kritiske røster. Forfatteren og ml-eren Johanna Schwarz kritiserte bevegelsen for sin støtte til ”Khomeinis terrorvelde”.¹⁹⁴ Kjernen til kritikken var at bevegelsen utad virket opportunistisk ved å hevde at revolusjonen i Iran var progressiv ettersom den brøyt med supermaktene. Det var derimot negativt at homofile ble dømt til døden, men dette prøvde de å skape en forståelse og forsvare ved å hevde at dette var en del av islam, ifølge Schwarz.¹⁹⁵ MI-bevegelsen fikk et forklaringsproblem ettersom den iranske revolusjonen brakte med seg slike reaksjonære trekk.

Bevegelsens forsvarsmekanisme da de ble angrepet på slike punkter, var helt enkelt å peke på hvor ille sjahen var da han regjerte i Iran, og at dette måtte leses i en sammenheng der det aller viktigste var å få bukt med imperialismen: ”Det er ikkje spørsmål om å sympatisere med

---

¹⁹¹ *Klassekampen* 08.12/1979.

¹⁹² *Kontrast* var ikke offisielt et SV-tidsskrift, men det ble hovedsakelig sett på som å være et tidsskrift for SV.

¹⁹³ *Klassekampen* 08.12/1979.

¹⁹⁴ *Klassekampen* 07.01/1980.

¹⁹⁵ *Klassekampen* 07.01/1980 og 12.01/1980.

religiøse lover [...] men å ta stilling til kven som er best: Khomeini eller sjahen”, ble det sagt.¹⁹⁶ Ved å hevde at sjahen var verre enn Khomeini kunne det meste rettferdiggjøres. ML-erne så ikke andre alternativ enn sjahen eller Khomeini ved makten. Det virket som om AKP(m-l) ikke hadde noen tro på at det iranske ml-partiet kunne komme til makten. Derfor sto valget i mellom sjahen og hans støttespillere eller Khomeini.

Det viktigste ved revolusjonen var dens bidrag til kampen mot imperialistene, eller for å sitere *Klassekampen*: ”om vi ikkje klarer å skille mellom negative sider som er underordna og det viktigste, nemleg at den islamske revolusjonen rettar seg mot begge supermaktene”.¹⁹⁷ Ut i fra dette sitatet kunne dermed alt legitimeres på bakgrunn av at revolusjonen tok et oppgjør med supermaktene, og derfor måtte man akseptere at henrettelser av homofile fant sted. AKP(m-l) tok derfor kun hensyn til de sider ved revolusjonen som var ”progressive”, mens de reaksjonære trekkene blant revolusjonsrådet ble neglisjert og forsvart ved å hevde at dette var islamsk kultur. Da det kom angrep på revolusjonen, pekte ml-erne på hvor ille sjahen var.

Sjahens rolle ble bevegelsens trumfkort. De tok nesten aldri stilling til Khomeinis ”forbrytelser”. Selv om de tok avstand fra overgrepene minoritetsgruppene i Iran ble utsatt for, var konklusjonen at hovedsiden var bra. Hvis de ble presset på disse punktene var svaret alltid – husk hvordan det var da sjahen regjerte og husk at revolusjonen tok et oppgjør med imperialismen. Dette tok vekk litt av fokuset på Khomeini, og forsvarte landets overgrep.

En artikkel fra *Klassekampen* 5. januar 1980 var et godt eksempel på hvordan fokuset ble dratt mot sjahens overgrep. Artikkelen må kunne tolkes som en forsvarsartikkel for å skape sympati og forståelse rundt datidas pågående gisselaksjon i den amerikanske ambassaden. *Klassekampens* medarbeider var i Iran og besøkte det gamle palasset til sjahens familie. Journalisten rapporterte om hvordan sjahens søster hadde veltet seg i luksus med gull og alt det beste av varer mens folket levde under vanskelige forhold. Sjahen ble karakterisert som en av de verste diktatorene, og det verste var den ”personlige fråtsingen” hans.¹⁹⁸ Ved å svartmale sjahen, sa man indirekte at ambassade-aksjonen var legitimt på bakgrunn av at sjahens måtte få sin straff. Med en gang ml-erne ble utfordret om overgrep i Iran, gikk de direkte inn i en forsvarsposisjon ved å hevde at dette kunne forstås ettersom sjahen var forferdelig.

---

¹⁹⁶ *Klassekampen* 07.01/1980.

¹⁹⁷ *Klassekampen* 07.01/1980.

¹⁹⁸ *Klassekampen* 05.01/1980.

Disse enkle forklaringene fra AKP(m-l) sin side må sees i sammenheng med at Maos teori om tre verdener sto sterkt. Teorien var virkelig et av grunnelementene til partiet. Dette ble styrket etter Sovjets invasjon i Afghanistan i 1979.¹⁹⁹ Da teorien deres ble utfordret, svarte ml-erne med enkle forklaringer som støttet den. I tilfellet med Iran måtte revolusjonen støttes fordi den tok et oppgjør med imperialismen. De klare reaksjonære trekkene ved revolusjonen ble neglisjert, eller nærmest bortforklart med enkle argumenter som at sjahen var verre, eller at dette måtte man akseptere ettersom det var en del av den islamske kulturen. Det var tydelig at den iranske revolusjonen ikke passet helt inn i teorien, men AKP(m-l) tilpasset den slik at den ikke kunne utfordre deres syn på verden. Å innrømme at teorien hadde mangler kunne få fatale konsekvenser for bevegelsen. Ettersom teorien var et av dogmene i partiet, kunne man ikke risikere å røkke ved den.

Nyansene

Store deler av den første utgaven av *Røde Fane* i 1980 var viet til revolusjonen i Iran. *Røde Fane* kan karakteriseres som ml-bevegelsens teoretiske tidsskrift. Hensikten til tidsskriftet var ofte å peke på dagsaktuelle temaer, og diskutere litt rundt temaet. Tidsskriftet fremstod derfor som mer intellektuelt enn *Klassekampen*. Bare det at revolusjonen i Iran fikk så mye plass, kan tolkes som at dette var et viktig spørsmål for ml-bevegelsen. At et tema ble tatt opp i *Røde Fane*, skyldtes vanligvis at det hadde intern betydning i bevegelsen.

I denne utgaven av *Røde Fane* ble revolusjonen i Iran fremstilt på en annen måte enn man tidligere hadde sett i *Klassekampen*. Det hele virket mer nyansert, og revolusjonen ble derfor stilt i et litt annet lys. De behandlet spørsmål som hva en islamsk styremåte var, og hvilke utfordringer den islamske republikken fortsatt sto overfor. De innrømte at det var knyttet mye mystikk til Khomeini, og at revolusjonen var vanskelig å forstå seg på ettersom det var nytt og fremmed. Inntrykket er at analysen av Iran var mer nøkternt. Ml-erne savnet spesifikke ting ved de islamske lederne. De krevde blant annet å få klare svar på hvordan Khomeini og revolusjonsrådet ville styre økonomien, og hva en islamsk økonomi egentlig er. Dette var ifølge AKP(m-l) en av de største utfordringene den islamske republikken sto overfor. De måtte få orden, og en klar strategi på hvordan man skulle løse de økonomiske utfordringene til Iran. I ml-bevegelsens øyne var det viktig at den islamske bevegelsen klarte å sikre sosial trygghet blant den iranske befolkningen. Dette kunne være helt avgjørende for

---

¹⁹⁹ Sjøli, 2005, s. 159-160.

fremtiden deres. Sikret man ikke sosial trygghet, ville revolusjonsrådet miste støtten de hadde opparbeidet seg fra massen, og uten denne støtten ville mest sannsynlig hele den islamske bevegelsen bryte sammen, ifølge AKP(m-l).²⁰⁰

Problemer knyttet til tolkningen av religionen ble også tatt opp i *Røde Fane*.²⁰¹ Dette er noe som man ikke finner eksplisitt i *Klassekampen*, og tyder på at de var mer nøkterne i analysen av Iran. Den tidvis klare optimistiske og positive linja de førte overfor den islamske revolusjonen, ble her satt litt mer i bakgrunnen, og utfordringene og problemene som kunne oppstå under et religiøst styre ble diskutert mer åpent. Artikkene om revolusjonen i Iran i *Røde Fane* bar også preg av at de var bygd opp på en mer realistisk måte. Man angrep temaet mer intellektuelt, ved blant annet å ha intervjuet folk fra det iranske borgerskapet. Debatten rundt kvinnene ble nyansert ved å intervju flere kvinner som hadde ulike meninger om bruken av chador. Dette spredte seg også etter hvert til avisen. Det kom mer nyanserte artikler utover 1980, enn tidligere. Dette kan også ha noe med at avisen forandret gradvis karakter fra å være en agitatorisk revolusjonær ml-avis, til en avis som tonet ned retorikken i forhold til før.²⁰² ML-bevegelsen mente likevel at kvinnekampen ikke handlet om chador-tvang, men snarere om at kvinnene fikk flere rettigheter som at de begynte å organisere seg og at de fikk delta stadig hyppigere i samfunnet. AKP(m-l) sto dermed fast på at chador-spørsmålet var noe vestlig massemedia hadde opphauset. Men selv om kvinnene hadde fått flere rettigheter under Khomeini, pekte bevegelsen nå også på at kvinnene var misfornøyd med revolusjonsrådets grunnlovsutkast.²⁰³ Dette kan tolkes som et indirekte angrep på Khomeinis politiske standpunkt. I dette nummeret av *Røde Fane* tok de mer utgangspunkt i den iranske innenrikspolitikken, enn å se Iran som en brikke som passet deres utenrikspolitiske forståelse.

Selv om *Røde Fane* fortsatt holdt fast ved tanken om at revolusjonen viste hvordan den tredje verden kunne stå imot supermaktene, innrømte man også usikkerheten rundt en islamsk republikk: "Iran har krav på vår støtte i kampen for nasjonal uavhengighet, og mot alle forsøk på innblanding fra supermaktene. Det er et åpent spørsmål hvordan den islamske republikken vil utvikle seg."²⁰⁴ Fortsatt ble det likevel påstått at de borgelige medienes fremstilling av Iran som reaksjonært var feil. Man så på islam som en stor kraft i mange land i den tredje verden, og derfor var det bare islam som kunne mobilisere massene i kamp mot supermaktene. Ved å

---

²⁰⁰ "Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannssvelde?" *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

²⁰¹ "Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannssvelde?" *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

²⁰² Bull, 2007, s. 15-16.

²⁰³ "Kvinnespørsmålet i Iran – det er ikke sløret kampen står om." *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

²⁰⁴ "Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannssvelde?" *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

la være å støtte den islamske bevegelse, ville man heller ikke støtte den tredje verdens kamp mot supermaktene.

Hvorfor viste man Iran fra flere sider?

Rune Ottosen var i dette tidsrommet redaktøren for *Røde Fane*, og han arbeidet derfor med dette nummeret av tidsskriftet. Han har fortalt at årsaken bak denne utgaven var fordi det var et aktuelt tema. Ottosen hadde fått en invitasjon av en kontakt som han ble kjent med på en konferanse i regi av Confederation of Iranian Students²⁰⁵ i 1978. Derfor skrev han et reportasjenummer som handlet om revolusjonen i Iran. Han har også fortalt at han lagde denne artikkelen uten noe føring fra ledelsen i partiet.²⁰⁶ Dette var i perioden da partiledelsen ga slipp på sitt detaljstyringsnivå i *Klassekampen* og *Røde Fane*, og det var Ottosens inntrykk av Iran og islamismen som kom til uttrykk gjennom dette temanummeret. Dette tyder på at oppfatningene om den iranske revolusjonen var mer nyansert innenfor bevegelsen enn det man ellers hadde fått inntrykk av. Samtidig viste det at man ikke fikk noen direktiver fra ledelsen, og dette kan ha noe å gjøre med at bevegelsen var blitt mildere i formen og mer åpen i 1980 enn det de var på midten av 1970-tallet.²⁰⁷ Rune Ottosen mottok ingen store reaksjoner fra verken ledelsen eller lesere når det kom til denne analysen av Iran.²⁰⁸ Dette kan igjen tolkes som at det var akseptert innad i bevegelsen at synet på den iranske revolusjonen var nyansert blant medlemmene.

”Egentlig var den iranske revolusjonen en utmerket bekreftelse på tre verdener-teorien”

Til tross for at bevegelsen var skeptisk til enkelte sider ved revolusjonen, var den politiske linjen overfor Iran den samme. Islam var en stor kraft som fikk folket i den tredje verden til å gjøre opprør. Iran var ifølge *Røde Fane*: ”[...] en utmerket bekreftelse på tre verdener-teorien som partiet bygger sin utenrikspolitiske analyse på. Det var folkene i den tredje verden som viste seg å utgjøre en voldsom kraft mot begge supermaktene.”²⁰⁹

---

²⁰⁵ Confederation of Iranian Students, forkortet med CIS, var en stor motstander av sjahen. Organisasjonen støttet offisielt Khomeini.

²⁰⁶ Samtale med Rune Ottosen 22.03/2013.

²⁰⁷ Jensen, 2008, s. 92.

²⁰⁸ Samtale med Rune Ottosen 22.03/2013.

²⁰⁹ ”Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannssvelde?” *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

Revolusjonen kom som et sjokk for amerikanerne og resten av Vesten, ifølge AKP(m-l). Det var vanskelig for Vesten å forstå den kraften islam hadde blant befolkningen i mange land i den tredje verden. Ettersom samfunn og ideologien i vesten var bygget på det *Røde fane* kalte kristne sivilisasjonsnormer, ble den mangelfulle forståelsen for Iran byttet ut med rasisme.²¹⁰ Men selv i denne analysen av Iran uttrykte *Røde Fane* seg nokså realistiske:

På den annen side eksisterer det en fare i å overvurdere den islamske bevegelsens muligheter til å bli en stabil ledelse, som kan gi svaret på de iranske massenes håp om uavhengighet, demokrati og sosial rettferdighet.²¹¹

AKP(m-l) ga her mer inntrykk av at de støttet folket i Iran snarere enn regimet. De var klare på at for at det islamske regimet skulle overleve måtte man sikre sosiale rettigheter til borgerne. Det hjalp ikke at de brukte populære slagord hvis de kun brukte dette for å styrke regimets posisjon. De måtte sikre sosial trygghet for de iranske innbyggerne.

Som tidligere nevnt ble revolusjonen i Iran brukt som eksempel på islams kraft i den tredje verden. Dette var da en kraft som kunne bli et mektig våpen for befolkningen i den tredje verdens løsrivelse fra supermaktene. Dette kan være en årsak til at det aldri kom massiv kritikk mot islam eller den iranske revolusjonen. Ml-bevegelsens ideolog Tron Øgrim, hevdet at maoismen manglet en analyse av de islamske samfunnsforholdene, noe som var en grunn til at venstrebevegelsen ikke fikk fotfeste i de tradisjonelle islamske samfunnene. Med tanke på islams gjennomslagskraft i disse landene måtte maoistiske bevegelser ha en enhetsfront-taktikk med islam, hevdet han.²¹² Dette var åpenbart fordi de islamske bevegelsene og maoistiske bevegelsene hadde en felles fiende ved de imperialistiske statene. Det iranske ml-partiet gikk også inn for en slik enhetsfront med revolusjonsrådet.²¹³ Det var ikke en uvanlig taktikk for ml-organisasjoner verden over.

Men denne enhetsfront-taktikken kunne også by på store problemer for ml-erne. Hvordan skulle man stille seg til de islamske bevegelsene hvis de undertrykte maoistene, eller hadde klare reaksjonære og anti-demokratiske trekk? Et annet poeng er at de dermed avvek noe fra den klassiske enhetsfront-tankens, som går ut på å samarbeide med andre grupperinger for å nå et mål. En sentral del av denne tanken var da at marxist-leninistene skulle ha en ledende rolle i denne enhetsfronten. Marxist-leninistene i Iran hadde ingen ledende rolle. Nettopp dette

---

²¹⁰ ”Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannssvelde?” *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

²¹¹ ”Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannssvelde?” *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

²¹² Øgrim, Tron: *Den vestlige maoismens sammenbrudd og krise i AKP(m-l)*, 1982, Oslo, s. 74-75.

²¹³ ”Intervju med det iranske ml-partiet”. *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

kunne være et problem for mange medlemmer i den norske ml-bevegelsen. Men fra offisielt hold virket det som om AKP(m-l) hadde stor tro på at islam var den store drivkraften bak revolusjoner som tok et oppgjør med imperialismen, og derfor måtte partiet støtte islamske revolusjoner.

Det virket som at AKP(m-l) i tilfellet Iran opprettholdt sin støtte og proklamerte revolusjonen som progressiv først og fremst fordi den ble tolket inn i en større utenrikspolitisk teori, nemlig teorien om tre verdener. Ml-erne hevdet i *Røde Fane* at Iran var mer demokratisk enn noen gang, og at Khomeini arbeidet for å få vekk den store analfabetismen som var i Iran. Selv om de igjen gjorde oppmerksom på den uinnskrenkede makten presteskapet hadde, var ikke dette farlig så lenge presteskapet styrte i en progressiv retning. Men hvis det ble innstramminger på pressefrihet og borgelige rettigheter, kunne det bli farlig.²¹⁴ *Røde Fane* gjorde derfor leserne klar over en stor svakhet ved den islamistiske styringsformen i Iran.

Til tross for dette var optimismen og støtten til Iran fortsatt gjeldende. Som sagt, det var ikke snakk om noe ”linjeskifte”, i denne sammenheng. Iran ble fortsatt brukt som et klart eksempel på at deres overordnede utenrikspolitiske teori var korrekt. Som tidligere nevnt, kunne det skape problemer for ml-bevegelsen å gå bort fra denne støtten, fordi det allerede var en krise innad i partiet. Mange medlemmer mistet troen på maoismen, og ikke minst ledelsen i partiet i denne perioden.

---

²¹⁴ ”Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannsvelde?” *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

Kapittel 6:

Sovjets invasjon i Afghanistan sin innvirkning på analysen av Iran

Trusselen fra Sovjet

Krigsfrykten blant ml-erne var alltid til stede. Troen på en ny verdenskrig der de sentrale aktørene var USA og Sovjet var sentral på midten av 1970-tallet.²¹⁵ Sovjet var den verste og mest ekspansive imperialismakten. I desember 1979 invaderte Sovjet Afghanistan. Dette var noe ml-bevegelsen reagerte kraftig på. Invasjonen fikk en stor betydning for hvordan man vurderte og analyserte situasjonen i Iran. Dette beviste bare at deres forståelse av verden var rett, ifølge AKP(m-l). Krigsfrykten blant bevegelsens medlemmer økte etter sovjeternes innmarsj i Afghanistan.²¹⁶ Ettersom Iran var et av nabolanda til Afghanistan, spredde kjapt frykten for at Sovjet var ute etter å invadere Iran. For en ml-er lå dette i kortene ettersom Sovjet ut fra deres forståelse var den farligste av supermaktene. Ml-bevegelsen advarte Iran mot det ensidige fokuset på USA. Det var på tide at oppmerksomheten rettet seg mot supermakten i øst.²¹⁷

Samtidig som Sovjet okkuperte Afghanistan, var det valg i Iran. Presidentkandidaten som fikk størst spalteplass var uten tvil Abulhassan Bani-Sadr. Grunnen var åpenbar - dette var mannen som fordømte Sovjet under en valgtale. Fordømmelsen ble karakterisert som "hittil kraftigste angrepet fra de iranske myndighetene mot den sovjetiske invasjonen i Afghanistan".²¹⁸ Han fortalte at Sovjet var ute etter et splittet Iran, ettersom dette ga Sovjeterne en gunstig mulighet til å invadere Iran, og han var overbevist om at Sovjet var ute etter de iranske oljefeltene.²¹⁹ Dette var i tråd med AKP(m-l) sin vurdering av Sovjet. Han fikk derfor mye spalteplass, og da han ble valgt som president for Iran var overskriften i lederspalten: "Iran: En president for ekte uavhengighet."²²⁰ Lovprisningene av Bani-Sadr var enorme. De tolket han som en mann som forsto hvordan verden så ut. Han hadde en klar oppfatning av hvilken trussel som var størst for Iran, og det var Sovjet. Troen på Bani-Sadr må ha sammenheng med at han fikk

---

²¹⁵ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 48-49.

²¹⁶ Sjøli, 2005, s. 159.

²¹⁷ *Klassekampen* 10.01/1980.

²¹⁸ *Klassekampen* 11.01/1980.

²¹⁹ *Klassekampen* 11.01/1980.

²²⁰ *Klassekampen* 30.01/1980.

flyttet fokuset mot Sovjet. Dette stemte godt overens med AKP(m-l) sin utenrikspolitiske teori.

M-l-erne så Sovjets invasjon i Afghanistan som et ledd i en prosess av å bli den ledende supermakten, og en tredje verdenskrig var derfor uunngåelig. Invasjonen bekreftet bare m-l-ernes spådommer om at en krig var nær. Spørsmålet var heller ikke om den kom, men når den kom. Derfor var de også sikre på at Sovjet var interessert i å okkupere Iran. Alt det Sovjet gjorde i forbindelse med Iran, ble følgelig tolket ut fra at de kun var interessert i å utnytte Iran. Da Sovjet la ned veto i FNs sikkerhetsråd mot forslaget om å opprette økonomiske sanksjoner mot Iran, ble dette tolket som en naturlig del av strategien til Sovjet i Midt-Østen-regionen. AKP(m-l) mente at amerikanernes tilbakegang i Iran var årsaken til at Sovjet opptrådte sympatisk overfor Iran, men dette var kun en strategi for å overta amerikanernes tidligere rolle.²²¹

Overbevisningen om et Sovjetisk angrep ble ikke mindre da Sovjet var tre timer unna oljefeltene i Iran, ifølge *Klassekampen*.²²² Bakgrunnen var at det ble observert sovjetiske soldater på grensen mellom Afghanistan og Iran. AKP(m-l) var overbevist om at troppene ikke hadde noen form for defensiv rolle. Iranerne utgjorde overhodet ingen trusler mot Sovjet. Derfor var den eneste muligheten for troppenes plassering at de var klare for å angripe oljefeltene i Iran. Sannsynligheten for en Sovjetisk invasjon økte utover vinteren 1980 ifølge *Klassekampen*, og man var overbevist om at Sovjet ville ta over stormaktsrollen i Den persiske gulf. Et hinder på den veien var da naturlig nok Iran. I en reportasje fra *Klassekampen*, ble det påpekt hvor ille situasjonen var. Iran hadde press på seg fra både USA og Sovjet. Amerikanerne var ute etter å ende okkupasjonen av ambassaden, mens Sovjet hadde nærmere 60 000 tropper klare til å invadere Iran, hevdet *Klassekampen*.²²³

Det var tydelig at invasjonen i Afghanistan forsterket tanken rundt en Sovjetisk invasjon av Iran. *Klassekampen* hadde mange oppslag det første halvåret i 1980 som handlet om at Sovjet ville invadere Iran. Krigstanken ble fremskyndet, og m-l-erne virket overbeviste om at Sovjet drev et stort spill mot Iran. Etter den afghanske invasjonen ble teorien om de tre verdener satt enda mer i fokus. AKP(m-l) oppfattet det slik at den afghanske invasjonen beviste at teorien stemte. Som lederen Pål Steigan sa: "Bare de mest forstokka individene nekter å se at

---

²²¹ *Klassekampen* 15.01/1980.

²²² *Klassekampen* 16.01/1980.

²²³ *Klassekampen* 22.04/1980.

angrepet [...] er et ledd i et større spill”.²²⁴ Tanken om en sovjetisk invasjon av Iran ble styrket sammenlignet med tidligere. Hvis Sovjet først invaderte Afghanistan, var det jo naturlig å tro at de også ville være i stand til å invadere Iran. Da den nyvalgte iranske presidenten utpekte Sovjet som den største faren for Iran, ble han følgelig en populær mann i ml-kretser. Det han hevdet, stemte tilsynelatende overens med ml-bevegelsens utenrikspolitiske forståelse.

Boikotten av Iran

President Jimmy Carter i USA var ute etter å presse Iran til å slippe fri de amerikanske ambassade-gislene. Carter hadde allerede fryst iranske verdier i Amerika og boikottet olje fra Iran, men amerikanerne gikk etter hvert mer drastisk til verks ettersom de økonomiske boikottene ikke fikk en så stor innvirkning som først antatt, nå oppfordret Carter alle land til å bryte diplomatiske forbindelser med Iran.

Da den norske regjeringen skulle behandle dette spørsmålet, mente AKP(m-l) at et hvert brudd med Iran ville isolere landet, og dette var potensielt skadelig. Som det sto på lederplass i *Klassekampen*: ”Svaret bør bli et nei.”²²⁵ De mente at Iran var splittet og svakt og det var uvisst hvilken linje de kom til å legge seg på. Den nyvalgte presidenten Bani-Sadr fordømte blant annet gisselaksjonen og han ville løslate gislene. Det var derimot det pro-sovjetiske Tudeh-partiet og deler av det muslimske presteskapet som tjente på at gisselsituasjonen forble uløst.²²⁶ MI-erne hevdet at ved å bryte alle diplomatiske bånd kunne dette få store konsekvenser. ”En boikott og blokade vil svekke Iran og gjøre Sovjet infiltrasjon og utpressing enda lettere”, hevdet AKP(m-l).²²⁷ Carters politiske linje overfor Iran kunne derfor få stor negativ virkning. AKP(m-l)s oppfordring til den norske regjeringen var derfor at man ikke kuttet alle forbindelser til Iran.²²⁸ MI-erne satte boikotten i en større sammenheng. Selv om man var mot at iranerne holdt amerikanske gisler, ville det bare være en bjørnetjeneste å boikotte den islamske republikken. En slik situasjon kunne sovjeterne utnytte til sin fordel.

MI-bevegelsen bygde også opp et bilde av at Sovjet og Iran kom nærmere hverandre.

Dramatiske rapporter om økt handel mellom Iran og Sovjet ble publisert i *Klassekampen*. Den

---

²²⁴ Sjøli, 2005, s. 161.

²²⁵ *Klassekampen* 10.04/1980.

²²⁶ *Klassekampen* 10.04/1980.

²²⁷ *Klassekampen* 10.04/1980.

²²⁸ *Klassekampen* 10.04/1980.

vestlige boikotten førte til at Iran var avhengig av å finne andre samarbeidspartnere. Amerikanerne ble utpekt som syndebukken, ”vanskelighetene med å få solgt [olje] til vesten skyldes politisk press fra USA”.²²⁹ Dette var alarmerende, og redselen for at Sovjet skulle overta rollen amerikanerne hadde før den islamske revolusjonen i Iran, var stor. På lederplass den 25. april 1980 sto det at ”tilnærminga mellom Iran og Sovjet er beklagelig og farlig”.²³⁰ For AKP(m-l) var det Sovjet gjorde, kun et spill for å sikre seg gunstige avtaler med Iran for en ml-er, og de virket overrasket over at ingen andre så at denne blokaden la opp til et spill som ”Moskva har visst å utnytte”.²³¹

Det som skjedde i Iran etter 1980, ble nesten alltid vurdert i lys av hva som gagnet Sovjet. Ml-erne var åpenlyst imot handelsboikotten i regi av amerikanerne på grunnlag av at dette førte Iran nærmere Sovjet. Boikotten ville ikke føre til en løsning på gisselsituasjonen, men fikk heller en motsatt effekt. Ved handelsboikotten måtte Iran fra andre land, og dermed fikk de nye handelspartnere. Oljeboikotten til Japan ble sett på som mest alvorlige problemet, men dette ble løst med at de solgte olje til Øst-Europa. Derfor hadde AKP(m-l) ingen tro på at boikotten førte til betydelig forverret økonomi eller en løsning på gisselsituasjonen.²³² Det eneste som kom ut av boikotten, var at Sovjet nærmet seg Iran.

”Carters desperate eventyr”

Klassekampen kunne komme med sjokkerende opplysninger om at Iran trengte hjelp fra Sovjet hvis amerikanerne brukte militærmakt for å frigi gislene. Spekulasjonene rundt dette eventuelle militærsamarbeidet mellom de to landene virket mer troverdig for ml-bevegelsen enn noen gang på vårparten 1980. Årsaken til det var president Carters ”desperate eventyr”. Det desperate eventyret var en betegnelse *Klassekampen* brukte i forbindelse med forsøket på en militær redningsaksjon i Iran. Forsøket var mislykket. Planen til Carter var ifølge *Klassekampen* å slå til mot ambassaden ved å bruke en ikke-dødelig gass mot okkupantene og deretter gå inn og hente ut amerikanerne. Det var en dristig plan, og da planen mislyktes forverret det situasjonen i Iran.²³³ Forsøket endte med et styrtet helikopter i den iranske

---

²²⁹ *Klassekampen* 23.04/1980.

²³⁰ *Klassekampen* 25.04/1980.

²³¹ *Klassekampen* 25.04/1980.

²³² *Klassekampen* 05.05/1980.

²³³ *Klassekampen* 26.04/1980.

ørkenen. Carter fikk mye kritikk for dette, og mange kalte det et hasardiøst forsøk på å få en slutt på den kritiske situasjonen i Iran.

AKP(m-l) ved formann Pål Steigan gikk ut offentlig og tok avstand fra amerikanernes aksjon. Hovedårsaken var ikke at iranernes suverenitet ble brutt, eller at dette økte spenningen knyttet til de amerikanske gislene som hadde blitt holdt som gisler i over 6 måneder. Hovedårsaken var at dette tjente ”Sovjets forsøk på å få kontroll over Iran”.²³⁴ Faren for en ny verdenskrig økte, ifølge Steigan. Sovjet var raskt ute med å fordømme aksjonen. De benyttet samtidig anledningen til å ytre at de var villig til å forsvare den islamske republikken mot overgrep fra alle land. Dette var resultatet av isoleringen av Iran. Carter hadde forverret situasjonen betraktelig, og nærmest invitert Sovjet til å være den reddende engelen for Iran. Men det var ifølge *Klassekampen* lett å gjennomskue Sovjet ettersom hendelsene i Afghanistan var friskt i minne. AKP(m-l) var overbevist om at når Sovjet oppmuntret til samarbeid og fred, var de i virkeligheten bare ute etter å ekspandere sin imperialistiske politikk.²³⁵

Igjen var det tydelig å se at Sovjets invasjon i Afghanistan virkelig påvirket ml-bevegelsen i deres utenrikspolitiske tenkning. Å avsløre planene og spillet til Sovjet ble nå en av hovedoppgavene deres.²³⁶ Dette fokuset ble naturlig nok overført til hvordan de så på situasjonen i Iran. Man legger fort merke til at tolkningene vender seg mer bort fra amerikansk-kritisk til et mer sovjetisk-kritisk perspektiv. Hovedfienden for den islamske republikken ble nå gradvis Sovjet. Sovjeterne var kapable til å krysse grensen over til Iran og utføre et kupp. I denne perioden var Iran ustabilt og preget av indre motsetninger i mellom ulike grupper, og press og boikott fra USA og Vesten. Man fokuserte i *Klassekampen* på at Iran ville være et lett bytte for Sovjet. Ml-bevegelsen konsentrerte seg mer om å advare mot Sovjets hemmelige planer overfor Iran, enn indre forhold. Det som skjedde i Iran ble i løpet av første halvdel av 1980 sett fra et meget Sovjet-kritisk perspektiv. Dette innebar at all boikott mot Iran måtte opphøre. Bevegelsens plikt var nå blitt å advare mot det de kalte ”sosialimperialisten”.

Det store spørsmålet for ml-erne var hvordan de iranske styresmaktene med Khomeini i spissen ville reagere på den amerikanske militæroperasjonen. Spenningsnivået økte betraktelig etter at amerikanerne hadde vist at man var villig til å bryte Irans suverenitet for å befri gislene. *Klassekampen* mente dette var en klar provokasjon som kunne få fatale følger.

---

²³⁴ *Klassekampen* 26.04/1980.

²³⁵ *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l)*, 1977, s. 48.

²³⁶ Sjøli, 2005, s. 159.

Studentene som var ansvarlige for gisseltakingen, hadde truet med å ta liv av gislene hvis amerikanerne gjennomførte en militæroperasjon, ifølge AKP(m-l).²³⁷ MI-erne mente at Carter forverret sine muligheter til å få en fredelig løsning på dramaet. Bani-Sadr var i utgangspunktet ute etter å finne en fredelig løsning, men dette møtte motstand blant medlemmene av revolusjonsrådet etter det mislykkede forsøket til Carter. Ved denne mislykte militære handlingen ble skepsisen til en fredelig løsning bare større hos iranerne. Carter kunne ikke skylde på seg andre enn selv.

Fremstillingen av Khomeini etter Sovjets angrep på Afghanistan

Cheryl Benard og Zalmay Khalilzad påpeker i boken *The Government of God* at bevegelser som befant seg på venstresiden av politikken integrerte revolusjonen i Iran inn i deres eksisterende teorier. Det religiøse aspektet ble neglisjert og undervurdert. Bevegelsene fokuserte heller på aspekter knyttet til klassekamp eller uavhengigheten fra imperialismaktene.²³⁸ MI-bevegelsen fokuserte på aspektene ved Khomeini som kunne tilpasses deres teori om verden. Fokuset i *Klassekampen* var at Khomeini fordømte Sovjet etter invasjonen av Afghanistan. Khomeini lovte også at Iran ville bistå afghanerne med det de trengte for i kampen mot Sovjet.²³⁹

Vinklingen av Khomeini var viktig for ml-bevegelsen for å integrere Khomeini og Iran inn i sine teorier. De klare religiøse aspektene ved Khomeini ble ikke fokusert på. Disse tegnene er lette å kjenne igjen når det kom til AKP(m-l)s fremstilling av Khomeini og den islamske revolusjonen. Det viktigste var å få integrert revolusjonen slik at det passet med et marxist-leninistisk syn på verden. Fokuset ble dermed rettet mot at Iran fordømte Sovjet, og at Khomeini representerte uavhengighet fra Sovjet og USA. Slik ble dermed hele revolusjonen stilt i et positivt lys. Dette førte naturlig nok til at de religiøse aspektene ved revolusjonen ikke fikk mye spalteplass i *Klassekampen*. Nyhetene om overgrep fikk heller ikke mye spalteplass, selv om det var informasjon om dette i artiklene i *Røde Fane*. Dette må sees i sammenheng med at dette kunne være ødeleggende for de aspektene ved Khomeini som sto i samsvar med deres teorier - nemlig som anti-imperialist. Beskyldningene om overgrep og de strenge religiøse lovene passet ikke inn i ml-ernes teori. Da noe utfordret ml-ernes verdensbilde ble

---

²³⁷ *Klassekampen* 26.04/1980.

²³⁸ Benard, Cheryl og Zalmay Khalilzad: *The Government of God*, New York, 1984, s. 20.

²³⁹ *Klassekampen* 05.02/1980.

det derfor avfeid eller neglisjert. Dette er ting man kjenner igjen fra blant annet deres støtte til Pol Pot.

Lignende Pol Pot-paralleller kan kobles til deres fremstilling av Khomeini. Som for eksempel da Norsk opinionsinstitutt gjennomførte en undersøkelse, som ifølge *Klassekampen* var et oppdrag fra *Aftenposten*. Undersøkelsen handlet om den norske befolknings syn på Iran og Khomeini. Resultatet av undersøkelsen var at 80 prosent av de spurte så på utviklingen i Iran som en trussel mot verdensfreden. I tillegg sa 66 prosent at Khomeini hadde klare likhetstrekk med en rekke tidligere diktatorer, som for eksempel Adolf Hitler. Dette var i aller høyeste grad i dårlig samsvar med ml-bevegelsens syn på Khomeini. Ayatollaen var en mann som sikret Iran sin uavhengighet og arbeidet i mot imperialismaktene i ml-ernes univers. På lederplass kritiserte de undersøkelsen. Dette var som sagt ikke uvanlig fra AKP(m-l), som tidligere nevnt, - da noe rokket ved deres verdensforståelse, ble det avfeid. Overskriften ”Primitivt om Iran” på lederplass, var ikke overraskende.²⁴⁰ AKP(m-l) karakteriserte undersøkelsen som primitiv, og dette beviste bare at massemedias anti-iranske holdning påvirket befolkningen. Hensikten med undersøkelsen var hovedsakelig å bygge opp den borgelige pressens anti-iranske kampanje. Undersøkelsen var derfor ”både et bidrag til å villedde opinionen om krigsfaren og [...] tjene bestemte propagandaformål”.²⁴¹ Nok en gang avfeide altså bevegelsen kritikken rettet mot Khomeini og Iran som propaganda.

Dette var bare et nytt eksempel på hvordan de behandlet kritikken rundt Iran og Khomeini. De nektet å anerkjenne kritikken mot regimet, så lenge denne utfordret deres syn på Khomeini. Men samtidig som det utfordret deres syn på Khomeini, utfordret det også deres syn på verden. Ved å godta kritikken mot Iran, så kunne dette reise tvil om selve teorien. Derfor avfeide de kritikken og mente den var feil. Situasjonen var ganske lik den som var knyttet til kritikken rundt Pol Pot og Kambodsja. Ml-ernes syn på verden måtte fremstå som urokkelig og en hver som utfordret dette verdensbildet deres måtte avvises.

Ml-ernes syn på Khomeini forble uforandret selv om han viste tydelige trekk på sin totalitære mentalitet på sommeren i 1980. Khomeini presset nærmest Bani-Sadr ut av sin presidentrolle i Iran, meldte *Klassekampen*. Her viste Khomeini tegn på at selv om det iranske folk hadde stemt frem Bani-Sadr ved valget, så respekterte han ikke dette. Iran var altså ikke en stat styrt etter vanlige demokratiske prinsipper. Khomeini kunne kaste ut presidentene hvis han ikke

---

²⁴⁰ *Klassekampen* 19.02/1980.

²⁴¹ *Klassekampen* 19.02/1980.

fulgte hans definisjon av islam. Uenighetene i mellom Bani-Sadr og Khomeini gjaldt synet på gisselsaken, lover og utenrikspolitikk.²⁴² Bani-Sadr åpnet opp for en mildere linje mot blant annet USA og mente at gisselsituasjonen kun tjente Sovjets interesser. Han førte en litt mer forsiktig linje mot USA enn det Khomeini hadde sansen for.

Til tross for disse klare totalitære og overstyrene trekkene fra Khomeini, ble det ikke rettet noen kritikk mot han fra AKP(m-l). Bani-Sadr ble likevel sett på som en politisk stødig og dyktig statsleder blant ml-erne. Det må ha vært en frustrerende situasjon for dem å se at en president de hyllet for noen måneder siden, var i ferd med å bli kastet vekk fra makten ettersom Khomeini ikke var fornøyd med han. Hvis bevegelsen begynte å innrømme at Khomeini hadde reaksjonære trekk var dette imidlertid skadelig for teorien deres. En kritisk linje mot Khomeini var derfor lite aktuelt. Det var mye enklere å svelge at Bani-Sadr ble presset ut. Da slapp man å ta diskusjonen rundt teorien.

Irans utenriksminister på besøk

Da Irans utenriksminister Sadegh Gotbzadeh²⁴³ var invitert til den sosialistiske internasjonale sitt møte som ble avholdt i Oslo i juni 1980, var dette noe partiet var opptatt av. Samtidig med dette, møttes Gotbzadeh og den kinesiske utenriksministeren til et toppmøte i Oslo. *Dagbladet* advarte de sosialdemokratiske politikerne til ikke å la seg lure av Gotbzadeh, de hevdet at han ikke hadde noen intensjoner om å frigi gislene, og at han ville få prøve å få med seg statslederne på en fordømmelse av USA. Dette var *Dagbladet* kritiske til. ML-bevegelsen og *Klassekampen* var overhodet ikke kritiske til at den iranske utenriksministeren ble invitert til Oslo. De tolket det som et tegn på at USA begynte å miste sin støtte i de vestlige landene.²⁴⁴ AKP(m-l) så ingen annen grunn til at en representant fra et av regimene amerikanerne var i strid med, ble invitert og deltok på et internasjonalt toppmøte i Oslo. ML-erne var positive til dette.

De håpet faktisk på at Gotbzadeh kunne få stortinget til å gjøre en helomvending. Stortinget hadde noen uker tidligere fattet et vedtak som gikk på økonomiske sanksjoner mot Iran. Vedtaket fikk tilbakevirkende kraft, og sanksjonene gjaldt fra ambassade-okkupasjonen startet

---

²⁴² *Klassekampen* 30.06/1980.

²⁴³ Gotbzadeh var utenriksminister i Iran fra 1979-1980. Han var en bekjent av Khomeini, og de var knyttet nært sammen under tiden Khomeini var i eksil i Paris før revolusjonen. Gotbzadeh ble henrettet i 1982, som en følge av at han ble funnet skyldig i å ha planlagt et attentat rettet mot Khomeini.

²⁴⁴ *Klassekampen* 11.06/1980.

i november i 1979. Dette var en sanksjon bevegelsen gikk kraftig i angrep mot.²⁴⁵ Det var umoralsk av Norge som stat å sanksjonere mot fattige land, for dette gjorde at man indirekte tok parti med både USA og Sovjet, ifølge AKP(m-l). Derfor håpet ml-bevegelsen at den iranske utenriksministeren kunne få stortinget til å få slutt på sanksjonene, og heller flytte fokuset mot at USA drev en urettmessig utpressing og fremstilling av Iran.²⁴⁶ Selv om *Klassekampen* skrev at iranske medier meldte at Gotbzadeh var kun i Oslo for å informere.²⁴⁷

Gotbzadeh appellerte verden til å fordømme Sovjets invasjon av Afghanistan. Dette var noe ml-erne likte. På lederplass den 14. juni 1980 ble både den iranske utenriksministeren og den kinesiske utenriksministeren hyllet. *Klassekampen* hevdet at begge landene sto sammen mot Sovjets ekspansjonspolitikk. Selv om det var to vidt forskjellige politiske styringsformer, talte de den samme sak: Man måtte reagere på Sovjets ekspansjonspolitikk. Ifølge *Klassekampen* var det: "[...] betegnende at dette budskapet kommer fra land i den tredje verden som har gjennomført eller står oppe i hver sin revolusjon."²⁴⁸ Dette ble fanget opp av ml-bevegelsen, og fremstilt som et eksempel på at deres tre verdener-teori stemte. Dette kunne tolkes som en form for samarbeid mellom Kina og Iran, og det var tross alt den tredje verden som skulle være den ledende kraften i kampen mot sosialimperialisten og USA. Derfor kan det tolkes som om AKP(m-l) brukte dette som et eksempel på at deres teori var korrekt. Noe av feilen ml-erne gjorde, var at de ikke tok høyde for at dette var rett og slett utenrikspolitiske grep Iran og Kina gjorde for å styrke sin egen posisjon. Ml-bevegelsen så kanskje ikke at spesielt kineserne utførte politikk som var til det beste for seg selv, ikke for at det stemte overens med en teori. Dette var en svakhet ved teorien som ml-erne ikke tok høyde for.

Gotbzadeh var en mann AKP(m-l) satte pris på. Han hevdet at det viktigste var å stoppe Sovjets ekspansjon i Afghanistan. Han påpekte at dette viste hvor ille Sovjet var. AKP(m-l) sa seg enig i hans resonnement om at fokuset burde flyttes vekk fra gisselsaken, og over til Afghanistan der det "myrdes tusenvis av afghanere i en blodig kamp mot Sovjetisk invasjon, mens vestlig massemedia er opptatt av 50 amerikanere i Iran".²⁴⁹ Dette var et tegn på at ml-bevegelsen, nokså kaldt, mente at det viktigste målet var å redde Afghanistan fra Sovjetisk

---

²⁴⁵ Se *Klassekampen* 30.05/1980.

²⁴⁶ *Klassekampen* 11.06/1980.

²⁴⁷ *Klassekampen* 12.06/1980.

²⁴⁸ *Klassekampen* 14.06/1980.

²⁴⁹ *Klassekampen* 14.06/1980.

okkupasjon. Å stoppe Sovjet ble også bevegelsens fremste utenrikspolitiske sak etter invasjon av Afghanistan.²⁵⁰

Da NKP angrep Kina og Irans utenriksministere på grunn av at de fordømte Sovjet, angrep ml-bevegelsen NKP. Det pro-sovjetiske partiet ble angrepet ved å bli stemplet som fredsmotstandere fordi de støttet Sovjet. *Klassekampen* latterliggjorde NKP og deres støtte til Sovjet. De mente, ikke overraskende, at Sovjet var ute etter å skape fred ved å legge hele verden under sitt diktatur. NKP lengtet kun tilbake til tiden da sjahen regjerte i Iran, fordi da fikk Sovjet utnyttet sin imperialistiske makt og tvinge til seg gode handelsavtaler med Iran, ifølge *Klassekampen*.²⁵¹ NKP sto aldri høyt i kurs hos AKP(m-l), og etter at Sovjet angrep Afghanistan, var det viktig for partiet å gjøre motstand mot NKP. Dette var tross alt Sovjets norske sympatisører og støttespillere. Partiet ble sett på som det mest reaksjonære norske partiet.²⁵² Det kan tolkes som at ml-bevegelsen forsvarte Kina og Iran fordi NKP angrep AKP(m-l) indirekte ved at de kritiserte Iran og Kina sin utenrikspolitikk. Men Kina og Iran sin kritikk mot Sovjet, var noe ml-erne delte. Oppmerksomheten burde, som Kina og Iran hevdet, rettes mot Sovjet. Det var de som var trusselen mot verdensfreden. Da NKP angrep disse to landene om akkurat dette temaet, er det sannsynlig å tro at AKP(m-l) følte de måtte stå opp for Kinas og Irans utenrikspolitikk fordi den var lik deres egen på dette området, og samtidig avsløre NKPs farlige side som Sovjet-sympatisører.

---

²⁵⁰ Sjøli, 2005, s. 160.

²⁵¹ *Klassekampen* 19.06/1980.

²⁵² *Prinsipp-program, sameprogram, vedtekter for AKP(m-l)*, Oslo, 1981, s. 59.

Kapittel 7:

”Nyhetsbildet fra Iran er brokete” - usikkerhet og forvirring

Sjahens død

Den 27. juli i 1980 døde sjahen etter en tid med sykdom. Sjahen tilbrakte sine siste måneder i Egypt, der han fikk medisinsk behandling. Sjahen var en person som ikke sto høyt i kurs hos ml-bevegelsen, og da han døde kommenterte de dette på lederplass. Selv om AKP(m-l) tidligere hadde karakterisert rapportene om hans sykdom som meget tvilsomme påstander²⁵³, så viste det seg at påstandene om at han var alvorlig syk var rett.

Det som var viktig for AKP(m-l) var hvordan forholdet mellom USA og Iran utviklet seg etter sjahens død. Et av de store spørsmålene fra bevegelsens side var om Iran ville slippe fri gislene fra den amerikanske ambassaden. Ifølge okkupantene og den iranske regjeringen var nettopp sjahens utlevering et krav for at de skulle slippe fri gislene. På lederplass i *Klassekampen* mente ml-erne at sjahens død ikke ville ha noen innvirkning på forholdet mellom USA og Iran. En FN-delegasjon mente derimot at dette ville fremskynde en løsning for den politisk spente situasjonen. *Klassekampen* var spent på hvordan president Jimmy Carter brukte situasjonen. Ml-erne mente at Carter manglet taktiske egenskaper for å kunne skape en tilnærming til Iran. De var ikke nådeløse i sin beskrivning av Carter, han ble karakterisert som handlingslammet i forbindelse med Iran-konflikten. Ml-erne mente dette kom av at det var valgår i USA, og Carter hadde mye å tape hvis han prøvde å få til et samarbeid, samtidig som Iran avviste USA. Da tapte han mye prestisje innad i USA. Bani-Sadr i Iran ville bruke situasjonen til å løsne opp litt på forholdet mellom USA og Iran. Dette ville derimot ikke Khomeini, ifølge *Klassekampen*. Det var en stor sannsynlighet for at den iranske regjeringen ville gå til en rettssak mot gislene. Den eneste løsningen AKP(m-l) så på denne konflikten var at Bani-Sadr-fløyen av regjeringen styrket seg betraktelig, eller at Carter åpnet opp for samarbeid.²⁵⁴

Ml-erne virket optimistiske til den norske regjeringens håndtering av sjahens død. Norge sendte ingen til begravelsen ettersom sjahen ble kategorisert som en privatperson. Dette gjaldt forøvrig mange regjeringer. Men ml-bevegelsen var bekymret over at den amerikanske presidentkandidaten Ronald Reagan var til stede i begravelsen. Symbolikken i hans avgjørelse

---

²⁵³ Se kapittel 5 i avsnittet ”Send sjahen ut av USA”.

²⁵⁴ *Klassekampen* 29.07/1980.

av å delta i begravelsen var stor. Han viste, ifølge *Klassekampen*, at han ikke var samarbeidsvillig overfor Iran i denne konflikten.²⁵⁵ Dette gjorde at skepsisen til Reagan som en mulig president for USA var stor. Hvis Reagan ble president så de ingen løsning på konflikten. Det så generelt sett mørkt ut med å få i gang en tilnærming mellom Iran og USA. Carter var ikke interessert i dette nå, mens Reagan signaliserte at han ikke var villig til å rette seg etter Khomeini og Iran, ifølge AKP(m-l). Derfor trodde nok ikke ml-erne at en løsning på denne saken ville skje med det første. Som tidligere nevnt hevdet ml-erne at det var viktig å få en slutt på den spente situasjonen ettersom supermaktene var de eneste som tjente på dette.

”Nyhetsbildet fra Iran er brokete”

På sommeren i 1980 formidlet *Klassekampen* at revolusjonen i Iran var sammensatt, og man fikk nyhetsmeldinger om tilsynelatende vilkårlige henrettelser. I begynnelsen av juli publiserte *Klassekampen* en artikkel som handlet om kvinners rettigheter under Khomeini. Artikkelen var kopiert fra den svenske ml-partiet SKPs avis *Gnistan*.

I denne artikkelen deltok journalisten Anders Sundelin på et kvinnemøte i Teheran. Artikkelen kan tolkes som at det har skjedd endringer i kvinnesynet under Khomeini. Kvinnene som deltok på møte var optimistiske ettersom de for første gang på lenge hadde muligheten til å holde slike møter og studiesirkler. Under sjahen var dette forbudt, så fremstillingen av situasjonen for kvinnene i Iran, var at rettighetene deres hadde utviklet seg i positivt forstand etter revolusjonen. Det kom frem at kvinnene hadde mange saker som de arbeidet for å endre. De arbeidet blant annet for å forandre skilsmiselloven. Skilsmiselloven var slik at ei kvinne ikke kunne skille seg frivillig, mens en mann kunne gjøre det, dessuten var det nedskrevet i loven at mannen skulle beholde eventuelle barn. De ville også arbeide for å få mer arbeid og bedre betalt. Dette var viktig for de fattigste kvinnene, ifølge *Klassekampen*.²⁵⁶ Utfordringene var fortsatt store for kvinnene, men konklusjonen var at det tok tid før det var snakk om noen massiv forbedring av kvinnes rettigheter. Dette kan tolkes til at optimismen var stor i *Klassekampen*, men de virket også litt avventende, og hevdet at det kunne ta tid før rettighetene ble veldig forbedret.

---

²⁵⁵ *Klassekampen* 29.07/1980.

²⁵⁶ *Klassekampen* 08.07/1980.

Noen uker seinere rapporterte *Klassekampen* om at ”nyhetsbildet i Iran er brokete”.²⁵⁷ I den forbindelse intervjuet de den internasjonale sekretæren i Confederation of Iranian Students. Det kom frem at anarkiet i Iran hadde økt faretruende, og at det var strid i mellom marxistiske grupper og islamske grupper. Det må ha vært en vanskelig situasjon for AKP(m-l) å forholde seg til. Situasjonen i Iran var sammensatt, og fremtiden var svært usikker, ifølge *Klassekampen*. Det var mange ulike fraksjoner som arbeidet mot hverandre og derfor var det vanskelig å få til en felles løsning. Khomeini manet for samarbeid, og *Klassekampen* hevdet at det ikke var noen motsetninger mellom Khomeini og Bani-Sadr. De religiøse fløyene kjempet også innad om hvem som skulle sitte på makta.²⁵⁸

Arbeiderne var misfornøyde med sin egen situasjon, til tross for at de var optimistiske rett etter revolusjonen. De ville forbedre sine rettigheter. Men det var mange lover som stammet fra sjahens tid som fortsatt var gjeldende. Økonomien måtte også bli bedre, og CIS oppmuntret til samarbeid i mellom land i den tredje verden. Arbeiderne mistet troen på det islamske regimet, ifølge CIS.²⁵⁹ Dette må ha vært frustrerende nyheter for AKP(m-l). Situasjonen var kompleks og det virket som om bevegelsen vaklet litt med tanke på revolusjonen i Iran. Forvirringen rundt revolusjonen kan ikke ha hjulpet ml-bevegelsen på noen måte. Dette skjedde samtidig som det var mange interne problemer i bevegelsen. Da hjalp det ikke at det kom nyheter om at arbeiderne i Iran følte seg undertrykt og at de mistet troen på den islamske republikken.

At det først ble rapportert om en positiv utvikling for kvinnenenes rettigheter bare to uker før *Klassekampen* publiserte nyheter om indre splid i Iran, kan tolkes til at det var en forvirrende situasjon for ml-erne. Iran var noe nytt og eget, det var vanskelig å få den til å stemme med sin utenrikspolitiske teori ett hundre prosent. AKP(m-l) valgte å tolke bevegelsen som progressiv, slik at den passet inn i teorien om tre verdener. Selv om de rapporterte om klare reaksjonære trekk ved Iran. Dette tydet på at fremstillingen av revolusjonen som progressiv eller reaksjonær kom an på hva man vektla i sin analyse. Det vanlige AKP-medlemmet kunne derfor tolke revolusjonen annerledes enn det ledelsen i partiet gjorde.

Det var langt fra noen enighet innad i den internasjonale ml-bevegelsen om disse spørsmålene. AKP(m-l) sitt søsterparti i Danmark - Kommunistisk Arbejderparti, tolket revolusjonen annerledes. I forbindelse med en anmeldelse av en bokserie om sosialismens

---

²⁵⁷ *Klassekampen* 25.07/1980.

²⁵⁸ *Klassekampen* 25.07/1980.

²⁵⁹ *Klassekampen* 25.07/1980.

historie, som var skrevet av historikeren Benito Scocozza²⁶⁰, kom det frem at han hadde et annet syn på islam enn det AKP(m-l) offisielt hadde. Scocozza fremstilte Khomeini i et dårlig lys. Scocozza fremhevet, ifølge *Klassekampen*, det reaksjonære samfunns- og menneskesystemet Iran utviklet. Dette mente anmelderen Åsmund Egge var helt feil. Egge var også en historiker, med autoritet på dette område. Revolusjonen og Khomeini ble da stilt i et lys og fremstilt som en reaksjonær leder, som ikke burde bli støttet av noen ml-organisasjon. Egge mente at de burde legge mer vekt på den anti-imperialistiske karakteren til Khomeini og den islamske regjeringen.²⁶¹ Dette var et eksempel på at den islamske revolusjonen var kompleks og vanskelig å tolke for ml-bevegelsen. Det var ikke lett, selv for den internasjonale ml-bevegelsen å finne en enighet om hvordan revolusjonen i Iran skulle bli tolket.

Den norske ml-bevegelsen aksepterte riktignok noe kritikk av Iran, som da *Dagbladet* utfordret ml-bevegelsen på lederplass og spurte hvordan kunne man støtte et middelaldersk regime. AKP(m-l) forsvarte Khomeini, og hevdet at han ble motarbeidet fra religiøse fanatikere og pro-sovjetiske grupper. Bevegelsen mente at *Dagbladet* gjorde en stor feil når de dømte Iran etter vestlige premisser. De hevdet, som tidligere nevnt, at man måtte se bort fra vestlig moral når man foretok en analyse av forholdene i Iran. Khomeini ble trukket frem som en folkelig skikkelse: "Sjahan satt på gulltrone [...] Khomeini sitter på gulvet og framhever enkel livsførsel."²⁶² *Dagbladet* angrep spesielt henrettelsene og straffemetodene i den islamske republikken, og også ml-bevegelsen tok nå avstand fra de vilkårlige henrettelsene og undertrykkinga av de nasjonale minoritetene. Men de forsvarte Iran ettersom de arbeidet for uavhengighet, og var et eksempel på den store styrken islam hadde til å mobilisere folket i den tredje verden imot imperialismen.²⁶³ Dette var nok et eksempel på at AKP(m-l) la seg på en enhetsfronts-linje med islamismen og Iran.

"Kampen om makten foregår mer eller mindre åpenlyst"

Før krigen mellom Irak og Iran var *Klassekampen* opptatt av å formidle om Irans indre anliggender. Rapporter om et ustabilt Iran som ikke klarte å bli enige om hvilken retning

---

²⁶⁰ Benito Scocozza var formann i det Kommunistisk Arbejderparti (KAP), KAP var det danske ml-partiet som var AKP(m-l)s søsterparti.

²⁶¹ *Klassekampen* 23.07/1980.

²⁶² *Klassekampen* 30.07/1980.

²⁶³ *Klassekampen* 30.07/1980.

landet skulle styres, preget avissidene på sensommeren 1980. Det foregikk en dragkamp mellom de ortodokse og de moderate. Da en ny statsminister skulle utnevnes, var det en skarp politisk konfrontasjon, ifølge *Klassekampen*. De religiøse fløyene i parlamentet anklaget de moderate fløyene for å samarbeide med USA. På grunn av deres holdning til blant annet gisselsaken ble de anklaget for å samarbeide med USA. Bani-Sadr nektet å anerkjenne flere kandidater til valget fordi han mente de var for konservative. Dette ble brukt i mot han som et argument for at han ikke respekterte det islamske partiet.²⁶⁴

Vinneren av striden fikk en betydningsfull rolle i det fremtidige Iran. Striden gjaldt Irans hovedlinje fremover. Bani-Sadr konsentrerte seg om å forbedre økonomien mens for de religiøse gjaldt det å skape et rett ideologisk-islamsk samfunn.²⁶⁵ Ett av punktene ml-bevegelsen var opptatt av, var at Iran fikk en fremgang i økonomien, og de hevdet at de ultrareligiøse underprioriterte dette punktet. Bani-Sadr ble lovpriset i *Klassekampen* for sin holdning til gisselsaken og nå prioritering av økonomien. Det kan derfor tolkes til at de var mest positive til et Iran styrt av Bani-Sadr. De hadde også tidligere advart mot ultrakonservative krefter i presteskapet.

Det kom meldinger om at medlemmer av sjah-familien ville utnytte dette ustabile styret og styrte Khomeini, for deretter å overta makten selv. Slike meldinger var urovekkende for ml-erne. Sjahen var karakterisert som en av de verste diktatorene, så en tenkt situasjon der hans eldste sønn Reza Cyrus regjerte gjorde ml-bevegelsen urolig. Kupp-planene fikk selvfølgelig støtte hos Israel, Egypt og USA, ifølge *Klassekampen*. Etter sjahens begravelse ble hans siste budskap til folket i Iran offentliggjort, og det var at den rettmessige lederen til Iran var hans eldste sønn. Mange regimer i Midt-Østen fryktet ringvirkningene av den iranske revolusjonen, ettersom den viste den potensielle kraften islam hadde når det kom til massemobilisering. Egypt gikk inn i det AKP(m-l) karakteriserte som en reaksjonær allianse. Sadats datter var forlovet med Reza Cyrus. Dette var et strategisk spill for å inngå i en nærmere allianse med USA, hevdet ml-erne.²⁶⁶ Det var ikke mange måneder siden det mislykkete redningsforsøket førte til en meget spent situasjon. Risikoen var for stor for amerikanerne. Sannsynligheten for at et slikt kupp ville finne sted var ganske liten fordi amerikanerne ikke var interessert i å mislykkes nok en gang.

---

²⁶⁴ *Klassekampen* 04.08/1980.

²⁶⁵ *Klassekampen* 11.08/1980.

²⁶⁶ *Klassekampen* 04.08/1980.

Maktkampen innad i Iran svekket iranernes kamp for selvstendighet og progresjon, fra et ml-synspunkt. Denne situasjon var skremmende ettersom amerikanerne kunne utnytte situasjonen for å gjenvinne gamle territorier, ifølge AKP(m-l). For Iran gjaldt det å finne en felles løsning, og en av deres store styrker var nettopp deres felles holdning til USA og Sovjet. Denne holdningen ble delt på tvers av ulike politiske standpunkter. AKP(m-l) var derfor optimistiske på vegne av Iran, men samtidig gjaldt det å være realistiske. Sovjet visste å utnytte slike politiske stridigheter til sin fordel, samtidig som amerikanerne ville gjøre alt for å få en slutt på gisselsaken i den amerikanske ambassaden. En måte å gjøre dette på var å sørge for at en ny og mer USA-vennlig leder kom til makten, ifølge *Klassekampen*.²⁶⁷ De politiske stridighetene innad kunne få fatale følger og felle den iranske revolusjonen.

---

²⁶⁷ *Klassekampen* 04.08/1980.

Kapittel 8:

Sammendrag og konklusjon

Veien videre – de lange linjene utover 1980-tallet

Denne oppgaven er hovedsakelig avgrenset til perioden før krigen mellom Iran og Irak brøyt ut. Oppgaven vil likevel trekke noen linjer til langt ut på 1980-tallet. Det har sin hensikt med å vise at det tre verdener-teorien spådde, ikke fant sted.

Da krigen mellom Irak og Iran brøyt ut i september 1980, ble krigen lest inn i en stormaktskontekst, der Irak ble sett på som Sovjets agenter. Irak kjøpte sine våpen som de brukte mot iranerne fra nettopp Sovjet. ”Sosialimperialistens” rolle i denne konflikten var tydelig, hevdet AKP(m-l).²⁶⁸ Dette ble naturligvis satt i en sammenheng med at Sovjet var ute etter den iranske oljen.²⁶⁹ MI-erne hadde rapportert om Sovjets interesse for den iranske oljen helt siden den islamske republikkens fødsel. Supermakten i øst hadde skumle planer ved å støtte Irak. De ville ha fotfeste i Midt-Østen-regionen. MI-bevegelsen så på dette som at Irak ble brukt som en brikke i det store spillet om Midt-Østen.

Irak var ute etter å gjenvinne tidligere irakiske territorier som ble overtatt av Iran under sjahens regime. AKP(m-l) hadde imidlertid en teori om at Irak ville kjempe for å være den ledende makten i regionen. Etter at amerikanerne trakk tilbake sin militære støtte i Iran etter sjahens fall, oppstod det et tomrom i Persia- og Midt-Østen-regionen, og dette tomrommet var Irak ute etter å fylle. Iraks leder Saddam Hussein ville derfor vise sin militære overlegenhet overfor Iran. I Iran var det også splid mellom de konservative og progressive kreftene. Tidspunktet for Iraks angrep var ubeleilig for Iran, ifølge *Klassekampen*.²⁷⁰

Iran var prinsipiell i sin alliansefrihet, og de fordømte sovjeterne meget hardt etter deres invasjon av Afghanistan.²⁷¹ Det ble derfor naturlig å sympatisere med dem ettersom Irak fikk våpenhjelp av Sovjet. Iran fikk på en måte et underdog-stempel av partiet i denne konflikten. AKP(m-l) sympatiserte med iranerne. MI-erne fryktet konsekvensen av en slik krig: ”Dersom krigen ikke opphører, er det duket en særdeles viktig endring i maktbalansen mellom supermaktene til Sovjets store fordel.”²⁷²

---

²⁶⁸ *Klassekampen* 24.09/1980.

²⁶⁹ *Klassekampen* 22.09/1980.

²⁷⁰ *Klassekampen* 23.09/1980.

²⁷¹ *Klassekampen* 27.09/1980.

²⁷² *Klassekampen* 24.09/1980.

De interne stridighetene i Iran fortsatte etter at Irak gikk til angrep på Iran. Krigen pågikk helt til slutten av 1980-tallet. Khomeini strammet ytterligere inn grepet om makten i Iran, og de overgrepene og totalitære ideene som Khomeini viste før krigens utbrudd, viste seg å være en forsmak på det som skulle komme. Ved krigsutbruddet ble det lettere for Khomeini og hans representanter å legitimere undertrykkelsen. Mange ble beskyldt for å samarbeide med Irak, og henrettet på ordre fra Khomeini og hans maktapparat.²⁷³ Utviklingen av den totalitære formen for politisk islam fortsatte med full styrke.

Verdenssituasjonen utviklet seg samtidig i en annen retning på 1980-tallet enn på 1970-tallet. Revolusjoner i den tredje verden var ikke like mye preget av marxister, og fokuset i stormaktspolitikken ble dessuten flyttet mot Europa. Stridighetene mellom de to store imperialistmaktene dreide seg etter hvert mer om utplassering av atomvåpen i Europa enn om det som foregikk i den tredje verden. Sovjet ble hardt presset av amerikanerne etter at Ronald Reagan ble valgt til amerikansk president i 1980.

USA bygde seg opp økonomisk på 1980-tallet, og samtidig stagnerte den sovjetiske økonomien. Det var mye som talte for at Sovjet ikke klarte å følge utviklingen til den andre supermakten. Da Mikhail Gorbatsjov fikk makten i Sovjet i 1985, klarte man ikke å holde den samme ideologiske strategien lenger. De økonomiske utfordringene ble for store til å beholde supermaktsstatusen i verden, og Gorbatsjov begynte på en reformeringsprosess som til slutt endte med den sovjetiske republikkens død. Reformering tok for seg både de økonomiske og menneskelige aspektene. Den gamle supermakten Sovjet falt til slutt sammen, og det ble også slutten på perioden man karakteriserer for den kalde krigen.

Verdenssituasjonen utviklet seg i en annen retning enn det AKP(m-l) ved hjelp av Maos teori om de tre verdener hadde forventet. Sovjet var sett på som den farligste imperialistmakten, og hovedfokuset lå på at sovjeterne kom til å bli den største supermakten hvis ikke den tredje verden sto sammen og kjempet i mot dem. Dette viste seg ikke å stemme, ettersom Sovjet hadde mer enn nok å håndtere sine egne økonomiske utfordringer. At fokuset utover på 1980-tallet også ble flyttet fra den tredje verden til Europa, bidro også til å svekke teoriens status. Teorien bygde på verdenssituasjonen på 1970-tallet, men den var ikke like relevant for verdenssituasjonen på 1980-tallet. For å sitere tidligere redaktør i *Klassekampen* Egil Fossum:

Maoismen var blomstrande og agitatorisk, men lite konkret. Det gjaldt i maoismens tid for ein stor del å tolke skrifter. Dette prega også kulturen og leiinga i AKP(m-l), som i

---

²⁷³ Utvik, 2011, s. 224.

liten grad gjorde vitenskaplege undersøkingar av verdssituasjonen og det norske samfunn som partiet ville omforme.²⁷⁴

Den iranske revolusjonen var en forsmak på at tre verdener-teorien mistet mye av sin kraft og virkning. Revolusjonen utviklet seg i en retning som teorien ikke tok høyde for. Samtidig gjorde ledelsen i AKP(m-l) sine grep for at revolusjonen skulle passe inn med teorien, men som Fossum påpeker, ble det samtidig ikke utført noen vitenskapelig undersøkelser av verdenssituasjonen. Man leste i stedet verdenssituasjonen ut i fra teorien, og dette førte til situasjoner som i Iran, der man støttet religiøse og reaksjonære revolusjoner.

Hovedlinjer og sammendrag

Da revolusjonen i Iran brøyt ut i 1978 var AKP(m-l) raskt ute og formidlet om hva som skjedde i Iran. De uttrykte støtte til de revolusjonære hendelsene i Iran, som utelukkende ble stilt i et positivt lys. Ml-erne var raskt ute med å proklamere Iran som et eksempel på at Maos teori om de tre verdener stemte overens med virkeligheten. Ledelsen manet medlemmene til å støtte revolusjonen, og på lederplass i *Klassekampen* het det at det var enhver revolusjonær sin plikt å støtte opp om hendelsene som fant sted i Iran. Sjahan måtte kastes av tronen og erstattes med Khomeini. Kunnskapene om den politiske formen for islam var liten, men ml-erne hevdet at Khomeini ville føre Iran ett skritt videre, nemlig inn i en borgerlig-revolusjonær fase. Disse antydningene var basert på deres egen teori om trinnvis revolusjon.

Under den islamske republikkens tidlige periode etter sjahens fall var ml-bevegelsen svært optimistiske overfor Iran. Dette var mye på grunn av at Iran verken ville alliere seg med Sovjet eller USA. Khomeini ble forsvart av *Klassekampen* da de borgerlige avisene kom med kritikk rettet mot han og Iran. I løpet av den første halvdel av 1979 foregikk det en debatt om kvinnes stilling i Iran. Ml-bevegelsen prøvde å dreie denne i retning av at det ikke foregikk noen undertrykking, men hevdet i stedet at kvinnes stilling var blitt bedret etter regimeskiftet. De ble stadig utfordret av andre partier på sitt standpunkt, men de prøvde febrilsk å få revolusjonen i Iran til å stemme overens med deres egen ideologisk plattform.

På høsten 1979 ser man de første tydelige forskjellene mellom ml-politikk og islamismen. Det romantiske bildet av den islamske revolusjonen begynte å smuldre opp. Den første reaksjonen kom som en følge av at det ble rapportert om hendelser der de iranske styresmaktene

---

²⁷⁴ Skjeseth, 2011, s. 76.

undertrykte minoritetsgrupper som kurderne for å sikre seg makta i landet. Dette var i strid med ml-ernes politiske standpunkt, siden de hevdet at kurderne burde få selvstyre over området der flertallet av innbyggerne var kurdere. Samtidig oppstod det en debatt innad i partiet som angikk AKP(m-l)s holdning til revolusjonen. På debattsidene i *Klassekampen* ble partiet utfordret på sitt standpunkt av medlemmer i bevegelsen. Det var tydelig at synet på den iranske revolusjonen blant ml-erne var mer nyansert enn det partiets offisielle holdning tilsa.

Det som skjer i 1980, er at fokuset overfor Iran blir mer rettet mot Sovjets rolle. Etter invasjonen av Afghanistan var ml-erne overbevist om at Sovjet var ute etter å invadere Iran, for deretter å forsyne seg av den iranske oljen. I denne konteksten ble Khomeini og Bani-Sadr fremstilt som de rette lederne for Iran fordi de begge arbeidet aktivt mot Sovjet og fordømte Sovjets behandling av Afghanistan.

Iran – en annerledes revolusjon

Revolusjonen i Iran var AKP(m-l)s sitt første møte med islamismen. Ml-erne så da hvilken kraft islam faktisk hadde i land som var karakterisert som den tredje verden. Politisk islam var et forholdsvis nytt fenomen, og med unntak av noen land som var tradisjonelt islamske (som Saudi-Arabia), var det første gang man så en fullbyrdig stat bli styrt etter Koranen og islam. Revolusjonen i Iran la grunnlaget for hvordan ml-bevegelsen tolket og oppfattet et islamsk styresett. Iran ble på mange måter islamismens første test, men samtidig også en stor test for ml-bevegelsen.

Iran var annerledes enn andre land som hadde gjennomgått en revolusjon. Det var aldri snakk om noen sosialistisk revolusjon. Til tross for dette la ml-erne seg på en positiv linje overfor Iran. Den iranske revolusjonen var progressiv for ml-erne på bakgrunn av at den kjempet i mot imperialismen. Selv om den hadde klare reaksjonære trekk innad, gjenspeilet tolkningen av Iran deres utenrikspolitiske teori. Iran ble konsekvent tolket inn i en anti-imperialistisk horisont.

Dette gjorde også noe med ml-bevegelsen. Den forandret seg gradvis fra å være en markant revolusjonær bevegelse til å være mer en klassisk venstrebevegelse med fokus på anti-imperialisme. Det var aldri snakk om en ideologisk plattform som bar preg av å være kommunistisk eller sosialistisk i Iran. Da sjahen måtte forlate landet og ble erstattet av Khomeini, var det hele tiden klart at han ønsket en islamsk republikk. Khomeini selv var en

høyt respektert religiøs mann som var utdannet og trent til å tolke religiøse islamske tekster. Hans store styrke var å mobilisere mange forskjellige klasser til å velte sjahen, men han ga alltid uttrykk for at han ville skape en islamsk republikk. Det er noe som skilte Iran fra andre revolusjoner ml-bevegelsen hadde viste sin støtte til tidligere.

AKP(m-l) hadde rett i at revolusjonen hadde anti-imperialistisk trekk, men der stoppet også likhetene mellom ml-teori og Khomeinis islamske politiske teori. Selv om de prøvde å plassere revolusjonen inn under teorien om de tre verdener, så passet den ikke helt. Til tross for dette gikk AKP(m-l) offisielt inn for en enhetsfront med islamismen, og Tron Øgrim manet ml-bevegelsen til å inngå en enhetsfront med islamismen. Islamismen hadde nemlig den kraften som marxismen-leninismen manglet i islamske samfunn, ifølge Øgrim.²⁷⁵ Her tok ml-bevegelsen avstand fra eldre marxist-leninistiske teorier om religion som ”opium for folket”. Dette kan forklares ut fra at den anti-imperialistiske holdningen. Likevel er det forholdsvis oppsiktsvekkende at ml-bevegelsen kunne tenke seg å inngå en enhetsfront med Khomeini og islamismen. Det betydde nemlig også at den klassiske enhetsfront-strategien ble forandret. Tanken om at ml-partiet/partiene skulle være en ledende kraft i enhetsfront-strategien var helt fraværende i Iran, og de iranske marxist-leninistene fikk heller aldri noen innflytelse når det kom til utformingen av den islamske republikken.

Denne oppgaven har vist at det overordnede perspektivet til ml-bevegelsen var at revolusjonen i Iran tok et oppgjør med imperialismen. Selv om bevegelsen var oppmerksom på enkelte reaksjonære sider ved Khomeini og revolusjonsrådet, ble dette neglisjert eller underordnet det anti-imperialistiske perspektivet. Dette sier også noe om hvor sterkt teorien om de tre verdener sto innad i bevegelsen på dette tidspunktet. Etter bruddet med Albania i 1978 ble denne teorien en av deres hoveddogmer, og dette ga seg utslag i hvordan revolusjonen ble tolket og analysert. Selv om det ble uttrykt enkelte kritiske røster til revolusjonen innad i AKP(m-l), virket det som om det var en enighet om at det viktigste aspektet ved Khomeini og den islamske revolusjonen var at den tok avstand fra USA og Sovjet.

Videre forskning

Denne oppgaven berører et tema som er lite belyst i forskningen. Den har tatt for seg en liten del av ml-bevegelsens utenrikspolitiske ståsted, og det er mye som fortsatt ikke er forsket på

---

²⁷⁵ Øgrim, 1982, s. 74-75.

innenfor denne sammenhengen. Både forholdet til revolusjoner og andre regimer er interessante temaer, men det er aldri gått vitenskapelig til verks for å undersøke forholdet til Kambodsja for eksempel. Noen historikere tar det opp, men en helhetlig og fullstendig fremstilling av ml-bevegelsens syn på Kambodsja gjenstår å bli undersøkt. Noe er skrevet og kommentert av blant annet tidligere ml-ere på dette området, men det er viktig at historikere tar opp pennen og retter søkelyset på dette. Her kan man også komme inn på om Kambodsja og Pol Pot hadde noen innvirkning på ml-ernes politikk her til lands. Man kan også se på hvordan Kambodsja ble fremstilt før sannhetene om massehenrettelser kom frem, kontra hvordan landet ble behandlet etter at disse rapportene vist seg å være mer eller mindre korrekte. Ml-erne uttrykte støtte til mange regimer og revolusjoner i den tredje verden, forslag til flere case kan være forholdet til Vietnam etter 1973-1975. Palestina-engasjementet var viktig innad i bevegelsen, dette kunne vært interessant å få belyst. De viste jo også støtte til revolusjoner i afrikanske land som for eksempel Eritrea. En analyse av ml-bevegelsens forhold til Nord-Korea er heller ikke dekket av forskningen. Det er mange interessante temaer om forholdet til regimer og revolusjoner i den tredje verden, og de fleste gjenstår å bli forsket på.

Rokket ved verdensbildet

Revolusjonen i Iran er muligens det første eksemplet på en revolusjon som ikke hadde store marxistiske trekk, men som bevegelsen støttet. Det markerte et skille i deres utenrikspolitikk. Revolusjonen var den første store forsmak på den klare endrete holdningen. Revolusjoner og frigjøringskamper som i Vietnam og Kambodsja, var i hvert fall ledet av folk som kalte seg marxister, og selv i Palestina var mange inspirert av sosialismen. Dermed var det mye enklere for medlemmer av bevegelsen å støtte disse frigjøringskampene, kontra å støtte den islamske revolusjonen i Iran. Det romantiske revolusjonære bildet ble ikke det samme ved at man støttet religiøse reaksjonære former for politisk styring. Pol Pots politikk bygde etter AKP(m-l)s mening på marxismen-leninismen, mens andre revolusjonære ”lånte” det marxistiske budskapet, og proklamerte seg som marxister selv om det viste seg ikke å være tilfellet. Cuba er et eksempel på et slikt land, ifølge AKP(m-l).

Iran var overhodet ikke marxistisk i sitt budskap, dermed forsvant også noe av det romantiske bildet av revolusjoner i den tredje verden. Vietnam startet det romantiske bildet med sin

frigjøringskamp. Dette var en av drivkreftene bak ml-bevegelsen²⁷⁶, og en grunn til at de opplevde en forholdsvis stor støtte på midten av 1970-tallet. Slike romantiske bilder ble forvandlet ved å støtte at religiøse kom til makten. Det var ikke noe særlig marxistisk ved å gi sin støtte til Khomeini. Å oppfordre til enhetsfront med islamismen og Khomeini uten et iransk ml-parti i spissen gjorde det også vanskeligere å opprettholde det klassiske engasjementet de var kjent for å ha. Revolusjonen i Iran berørte en sårbarhet ved Maos teori om de tre verdener. Ved å følge denne teorien kunne man havne i situasjoner der man støttet regimer som var reaksjonære. Det var blant annet denne sårbarheten som gjorde at et av AKP(m-l)s tidligere ideologiske forbilder Enver Hoxha brøyt med Kina.²⁷⁷

Den iranske revolusjonen var en revolusjon som krevde ml-bevegelsens støtte fordi den brøyt med imperialismen, men samtidig var den langt fra marxistisk. Aktivismen som kanskje var bevegelsens store forse, fikk få stimulanser fra dette og den forsvant gradvis vekk. Det kan tenkes at dette ødela noe av entusiasmen i hele bevegelsen. Ledelsen prøvde å vinkle revolusjonen til å passe teorien deres, men det de egentlig gjorde var å vise den store sårbarheten ved en slik teori. Verdensbildet til ml-erne ble satt på en prøve. Teorien om de tre verdener bidro til at bevegelsen forandret seg til mer av et anti-imperialistisk enn kommunistisk parti. Partiet utviklet seg dermed også til å bli et mindre dogmatisk parti, noe som igjen bidro til å forandre bevegelsens identitetsbilde.

AKP(m-l) sin støtte til Iran viste nesten en desperasjon for å fremstå som tilstrekkelig revolusjonære. Denne desperasjonen måtte føre til skuffelse, for historisk sett var det stort sett progressive revolusjoner som hadde fått støtte. Iran var et religiøst reaksjonært styre, så dette ble på mange måter den første ordentlige testen for den utenrikspolitiske teorien til AKP(m-l) etter bruddet med Albania. Riktignok viste det seg at støtten deres til Pol Pot ble kraftig utfordret ettersom det viste seg at anklagene mot han var riktige. Men rent teoretisk var det ikke noe galt med støtten til Pol Pot: Han skulle føre Kambodsja nærmere et kommunistisk samfunn, i hvert fall i teorien. Dette gjaldt ikke den iranske revolusjonen. AKP-ledelsen kunne ikke reklamere den iranske revolusjonen som kommunistisk, men de kunne integrere revolusjonen under sin utenrikspolitiske teori. Da regimet i Iran begynte å stramme inn tøylen, og folk ble forfulgt for deres politiske holdning, så man imidlertid tydelige trekk ved Iran som var vanskelig å forsvare utelukkende på bakgrunn av en utenrikspolitisk teori. Men

---

²⁷⁶ Se blant annet Sjøli, Hans Petter: *Fra raddis til kader – kineseri i tidens ånd(om ml-erne og det anti-autoritære opprøret)*, Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 2002, og Godbolt, James: *Den norske vietnambevegelsen 1967-1973*, Acta Humaniora no. 328, Oslo, 2008, s. 203-209.

²⁷⁷ Kvilstad, 2011, s. 45.

det humane aspektet ble likevel skjøvet til side til fordel for at revolusjonen skulle vinkles i retning av teorien.

Profilendring

AKP(m-l) var i sin storhetstid i betydelig grad drevet av studentaktivisme. De nøyte godt av radikaliseringen av studentbevegelsene i form av kampen mot EEC og Vietnamkrigen. Denne aktivismen ebbet ut på slutten av 70-tallet, og bevegelsens storhetstid var omme.

Medlemmene var blitt eldre, og naturlig nok døde litt av aktivismen ut. Bevegelsen var derfor preget av en indre identitetskrise i den perioden som oppgaven omhandler. Denne konteksten er viktig å ha i minne når man skal analysere deres fremstilling av revolusjonen i Iran. Krisen kan være en av forklaringsfaktorene til hvorfor det var viktig å holde fast ved oppfatningen av Iran som progressiv kraft.

Identitetskrisen var en av årsakene til at AKP(m-l) forandret seg som parti. Ideen om at partiet hadde forandret seg, ble styrket av at sjefsideologen Tron Øgrim ga ut boken *Den vestlige maoismens sammenbrudd og krisa i AKP(m-l)* i 1982. Her hevdet han at partiet hadde fått en ny plassering på det politiske kartet. Partiet ble nå sett på som et ”streikeparti” og som ”Sør-partiet” eller ”solidaritetspartiet” - hvor enhver revolusjon ble støttet. Det brennende engasjementet som levde rundt Vietnamkrigen var borte. Den døde ut med de radikale studentbevegelsene. Øgrim innrømmet at oppfatningene om det langsiktige målet – nemlig sosialismen, var i en dyp krise nå.²⁷⁸ Målet ble overskygget av at de støttet alle slags revolusjoner og opprør i den tredje verden. Frigjøringskamper fra imperialismen tok vekk fokuset fra det langsiktige målet. Bevegelsen ble etter hvert mer opptatt av at de kjempet imot imperialismen enn at de kjempet for sosialismen.²⁷⁹ Når dette målet ble skjøvet mer og mer til side, forandret partiet også karakter fra å være en klar revolusjonær marxistisk bevegelse med sosialismen som det endelige målet, til å bli et parti som fokuserte på kampen imot imperialismen. Målene ble uklare og perspektivene ble snevrere. Dette minner mer om en moderne anti-imperialistisk og anti-kapitalistisk bevegelse. Revolusjonen i Iran er et godt eksempel på denne dreiningen mot det anti-imperialistiske perspektivet. Som oppgaven har vist, hevdet ml-erne at Iran krevde full støtte på bakgrunn av at det var en anti-imperialistisk revolusjon. AKP(m-l) sin forandring som parti skyldtes i stor grad av at verdenssituasjonen forandret seg sammenlignet med begynnelsen av 1970-årene. Iran var et eksempel på denne

---

²⁷⁸ Øgrim, 1982, s. 192.

²⁷⁹ For Øgrim var dette et problem. Det ble for vagt for han, Øgrim hadde en drøm om å oppleve kommunismen.

nye verdenssituasjonen. Revolusjoner bar ikke lenger like stort preg av å være ledet av erklærte marxister.

Denne endringen gjorde også noe med engasjementet. Tidsånden i begynnelsen av 1980-årene var annerledes enn i perioden da bevegelsen vokste seg stor, og engasjementet var rett og slett ikke på samme nivå som før. En måte å måle ml-ernes engasjement overfor Iran er å se på hva de gjorde ut av revolusjonen. I tilfellet med den iranske revolusjonen kunne engasjementet knapt nok måle seg med engasjementet rundt Vietnam og Kambodsja, eller for dens saks skyld, Palestina. Det ble aldri viet noen komiteer til revolusjonen i Iran. Det var aldri snakk om sterke vennskaplige forbindelser, slik det blant annet var med vennskapssambandet Norge-Kampuchea. Selv om det var kontakt med det iranske ml-partiet, ble ikke revolusjonen viet samme oppmerksomhet som krigen i Vietnam og Kambodsja. Det revolusjonære og romantiske bildet av revolusjonene i den tredje verden var i ferd med å svekkes. Det var ikke det samme å støtte Khomeini. Han var religiøs og konservativ. Det romantiske bildet som bevegelsen hadde opparbeidet, måtte nå forandre seg.

En av faktorene som kan forklare det sviktende engasjementet, var en indre uro som truet bevegelsens eksistens. Dette gjenspeilet seg også på debattsidene i *Klassekampen*.

Medlemmene turte å stille spørsmålstegn ved partiets støtte til revolusjonen. Dette kan tyde på at partiet ble dratt i forskjellige retninger. Støtten til Iran og Khomeini skapte frustrasjon på enkelte områder. *Klassekampen* gjorde sitt for å vise Khomeini som en progressiv leder, men dette skapte egentlig bare mer forvirring innad. Hvorfor skulle man støtte en revolusjon som forfulgte politiske motstandere og henrettet blant annet homofile? Var det virkelig slik at man skulle akseptere dette fordi det brøyt med imperialismen? Dette ga partiet forklaringsproblemer. Samtidig kunne ikke ledelsen gi opp sin vurdering av revolusjonen fordi det ville vise at det eksisterte svakheter ved deres verdensoppfatning. Revolusjonen må ha gitt AKP(m-l) mye hodebry. Revolusjonen ble brukt som en bekreftelse på gyldigheten av deres utenrikspolitiske teori, noe som medførte at Iran hovedsakelig ble tolket inn i en anti-imperialistisk sammenheng. Det var ingenting som tydet på at det var stor uenighet om akkurat dette, men det var enkelte kritiske røster innad mot bevegelsens fremstilling av revolusjonen i Iran.

Fremstillingen i *Klassekampen* tyder også på at AKP(m-l) undervurderte religionens kraft i det iranske samfunnet. Religionen kom inn som et nytt element i situasjonen i verden, noe ml-erne ikke fattet helt. AKP(m-l) famlet med hvor stor rolle religionen spilte i det iranske

samfunnet, og det ser ut som at de ikke skjønnte helt hvilken betydning religionen fikk for formingen av den iranske revolusjonen. Selv om de fikk med seg at islam hadde spesielle former for straff, får man inntrykket av at religionen var en drivkraft som man ikke hadde noe teoretisk grep om. Som sagt, markerte revolusjonen gjennombruddet for islamismen, de hadde derfor veldig lite å sammenligne situasjonen i Iran med. Det var deres første ordentlige erfaring med en islamistisk ideologi. Samtidig viste Iran sine anti-imperialistiske sider, og dette var noe ml-erne støttet. Når de hovedsakelig la vekt på de anti-imperialistiske årsakene til revolusjonens gjennombrudd, kan det ha sammenheng med at ml-erne var lammet av sine egne oppfatninger og tradisjoner. For ml-bevegelsen ble religion i stor grad sett på som noe reaksjonært og umoderne, noe det ikke var plass til i et sosialistisk samfunn. Rune Ottosen skrev i *Røde Fane*:

Hvis de islamske lederne er i stand til å skape framskritt økonomisk og sosialt [...] kan de regne med fortsatt støtte i folket. I motsatt fall vil den religiøse betydninga av revolusjonen bli trengt mer i bakgrunn og folket vil se seg om etter andre ledere som kan virkeliggjøre deres håp.²⁸⁰

Dette viser at de undervurderte de religiøse kreftene i Iran. Ml-erne impliserte at hvis folket ikke var fornøyd med de religiøse maktene, kunne det erstattes med andre som styrte rettferdig. Dette fokuset på de anti-imperialistiske tendensene Iran og Khomeini uttrykte, stemte overens med deres utenrikspolitiske forståelse. Dermed la de for stor vekt på enkelte sider av revolusjonen som de selv hadde erfaring og interesse av å trekke frem. Den grunnleggende marxist-leninistiske ideologien hentet fra Mao og Kina ble dermed også en hindring for å forstå karakteren ved denne nye typen av revolusjon.

Casene og spørsmålene rundt holdningene deres til revolusjoner i den tredje verden er interessante, og det er ikke minst viktig for å prøve å få skapt et helhetlig og komplett bilde av AKP(m-l) som en politisk bevegelse. Det gjenstår å tette noen hull når det kommer til deres utenrikspolitiske ståsted og holdninger. Hvis disse hullene tettes, vil det være enklere å forstå den norske ml-bevegelsen.

---

²⁸⁰ ”Iran under Khomeini: Mot frigjøring eller mørkemannsvelde?” *Røde Fane*, nr. 1, 1980.

Kilder og litteratur

Litteratur:

- Bernard, Cheryl og Zalmay Khalilzad: *The Government of God*, New York, 1984.
- Brandal, Nikolai og Jon Rognlien: *Den store ml-boka. Norsk maoisme sett nedenfra*, Oslo, 2009.
- Bull, Kjetil: *Frå løpesetel til dagsavis – format og sjangerbruk i avisa Klassekampen 1970-2004*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2007.
- Folkvord, Erling: *Rødt!: På barrikadene for AKP og RV*, Oslo, 1998.
- Godbolt, James: *Den norske vietnambevegelsen 1967-1973*, Acta Humaniora no. 328, Oslo, 2008.
- Hagen, Roar: ”68 (m-l)”, i: Tvedt, Terje (red): *(ml)*, Oslo, 1989.
- Istad, Anders: *Politiske endringar i den norske ml-røsla 1969-1980*, Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1992.
- Jensen, Egil: *Forvitringen av et kommunistisk prosjekt – En kvalitativ studie av utmeldinger i AKP(m-l)*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2008.
- Kepel, Gilles: *Jihad: The Trail of Political Islam*, London, 2006.
- King, John: *Iran og den islamske revolusjon*, Risør, 2007.
- Kolmannskog, Håkon: *Ideologisk leierskap i den norske ml-rørsla: det umogleges kunst 1965-1980*, Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 2006.
- Knutsen, Sverre: ”Sannhetsministeriets framvekst og sammenbrudd. Noen aspekter ved ledelsens rolle i ml-bevegelsen”, i: Tvedt, Terje (red): *(ml)*, Oslo, 1989.
- Kvilstad, Dan Roger: *Fyrtårnet som slukket – AKPs forestillinger om Albania 1973-1979*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2011.
- Lindstad, Trond: *Glimt fra et annet Iran*, Oslo, 1987.
- Mork, Ragnhild: *Kinas raude sol: den norske ml-rørsla og kulturrevolusjonen i Kina 1966-1976*, Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1996.

- Mozaffari, Mehdi: *Revolutionen i Iran*, København, 1981.
- Mozaffari, Mehdi: *Authority in Islam*, London, 1987.
- Mozaffari, Mehdi: "Hva er islamisme? Et begreps historie og definisjon", i: Hagtvet, Sørensen, Steine (red): *Ideologi og terror: totalitære ideer og regimer*, Oslo, 2011.
- Ottosen, Rune og Bjørn Westlie: "Da "Klassekampen" ble dagsavis", i: Tvedt, Terje (red): *(ml)*, Oslo, 1989.
- Overskott, Aksel Hansen: *Den røde fare? Framstillinger av AKP(m-l) i Aftenposten og VG, 1973-1974*, Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2012.
- Saikal, Amin: *The Rise and Fall of the Shah*, New Jersey, 1980.
- Skjeseth, Alf: *Sykle på vatnet. Historia om Klassekampen*, Oslo, 2011.
- Sjue, Finn: *Albania – søkelys på et svik*, Oslo, 1979.
- Sjøli, Hans Petter: *Fra raddis til kader – kineseri i tidens ånd (om ml-erne og det antiautoritære opprøret)*, Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 2002.
- Sjøli, Hans Petter: *Mao, min Mao: Historien om AKPs vekst og fall*, Oslo, 2005.
- Solheim, Erik m.fl.: *Oppgjør med AKP*, Oslo, 1978.
- Solstad, Dag: *Gymnaslærer Pedersen beretning om den store politiske vekkelsen som har hjem søkt vårt land*, Oslo, 1982.
- Steigan, Pål: *På den himmelske freds plass*, Oslo, 1985.
- Steigan, Pål: *Iran: Mullakapital og geopolittikk*, Oslo, 2004.
- Sørensen, Øystein: *Drømmen om det fullkomne samfunn. Fire totalitære ideologier – én totalitær mentalitet?*, Oslo, 2010.
- Tvedt, Terje: "Det virkelige Kina i Jens Bjelkes gate", i: Tvedt, Terje (red): *(ml)*, Oslo, 1989.
- Utvik, Bjørn Olav: *Islamismen*, Oslo, 2011.
- Øgrim, Tron: *Marxismen - Vitenskap eller åpenbaringsreligion?*, Oslo, 1979.
- Øgrim, Tron: *Den vestlige maoismens sammenbrudd og krisa i AKP(m-l)*, Oslo, 1982.

Dokumenter fra AKP(m-l):

Tjen folket, mai 1977.

Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l), Oslo, 1977.

Prinsipp-program, sameprogram og vedtekter for AKP(m-l), Oslo, 1981.

Tidsskrifter og aviser:

Aftenposten: 1979.

Fritt Palestina: 1979.

Klassekampen: 1978-1980.

Røde Fane: 1980.

Nettsider:

<http://www.klassekampen.no/26115/article/item/null/a-ville-det-helt-store> Hentet 10.04.2013.

<http://www.akp.no/omakp/bh-debatt/index.html> Hentet 02.03.2013

Intervju/informant:

Rune Ottosen – redaktør for tidsskriftet *Røde Fane* i 1979-1980.

